

1

le

KADYS

1966

BALANDIS - APRIL

Nr. 4

A photograph of a magnolia branch with several flowers in various stages of bloom, set against a blurred background of a building facade. The flowers are light-colored, possibly white or pale yellow, and the branch is dark. The background shows architectural details like windows and columns, but they are out of focus. The overall tone is somewhat muted and artistic.

KARYS

1966
Nr. 4 (1421)

Redaktorius — Zigmas Raulinaitis	Dail. literatūros dalį redaguoja — Vincas Jonikas	Atskirus skyrius redaguoja: P. Petrušaitis — Tremties Trimitas
Redakatoriaus pavaduotojas — Jonas Rūtenis	Administratorius — Leonas Bileris	Balys Brazdžionis — Lietuviai Kariai Laisvajam Pasaulyje
Kalbinę dalį redaguoja — Kazys Kepalas	Leidžia — L. V. S. Ramovė New Yorko Skyrius	Kunigunda Kodatienė — Šaulė Tremtyje

TURINYS

<i>R. Kisielius</i> — Velykos New Yorke	viršelis
<i>J. Miškinis</i> — Mes ir kultūra	97
<i>Dr. V. Sruogienė</i> — Karinis paruošimas Didž. Lietuvos kunigaikštijoje	98
<i>E. Petrauskas</i> — II Jubilėjinė Tautinė Skautų Stovykla	103
<i>S. Dirmantas</i> — Knygas bevertant	109
<i>J. Žilys</i> — Dvylika metų Lietuvos karinės tarnybos	112
Tremties Trimitas	116
Šaulė Tremtyje	118
Lietuviai Kariai Laisvajame Pasaulyje	121
K r o n i k a	127

ATSTOVAI: Baltimore	M. ŠIMKUS	Los Angeles	O. ŽADVYDAS
Chicago	A. REKLAITIS	Philadelphia ..	A. IMPOLĖNAS
Cleveland	L. LEKNICKAS	Australija	V. ŠALKŪNAS

PLATINTOJAI

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE
 Boston, Mass. — "Baltic Florists"
 Brooklyn, N. Y. — J. Pašukonis
 Chicago, Ill. — J. Karvelis, "Marginiai", H. Naujoks, "Parama", K. Rožanskas, G. Šilingaitė, J. Virpša, Kareckas, Edv. Štangenbergas.
 Detroit, Mich. — V. Perminas — S. Malinauskas
 Grand Rapids, Mich. — J. Belinis
 Kenosha, Wis. — B. Juška

Los Angeles, Calif. — V. Prižgintas
 Newark, N. J. — Kazys Trečiokas
 Waterbury, Conn. — V. Vaitkus

KANADOJE:

Hamilton, Ont. — Z. Orvidas
 Toronto, Ont. — Augustinas Kuolas, P. Misevičius
 Montreal, Que. — "Parish Library"

ANGLIJOJE:

"Dainora" — 74 Priory Road, Kew Surrey

AUSTRALIJOJE:

A. Kubilius — 131 Crozier Avenue, Edwardstown, So. Australia
 P. Mažylis — 1 Taroonga Court, Norlane, Vic.
 L. Vasiliūnas — 26 Gwynne St., Firl, So. Australia

VENEZUELOJE:

Kun. A. Perkumas, SDB
 Centro Lituano, Plaza Principal de La Vega, Caracas

THE WARRIOR, magazine for the veterans, of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world. Published monthly except July and August by "KARYS" — 916 Willoughby Avenue, Brooklyn, N. Y. 11221, U. S. A. Subscription \$6.00 per year. Single copy 60 cents.

SECOND CLASS POSTAGE PAID AT BROOKLYN, N. Y.

Atgaivintas Jungtinėse
Amerikos Valstybėse 1950
metais

KARYS

Isteigtas Lietuvoje 1919—
Nepriklausomybės kovų—
metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 4 (1420)

BALANDIS - APRILIS

1966

MES IR KULTŪRA

JONAS MISKINIS

Kultūros sąvoka labai plati. Ją galima įvairiai apibrėžti. Žmogus gyvena ne vien paprastu kasdieniniu maistu. Jam reikalingas ir dvasinis maistas. Turi ne vien tik kūną prisotinti, bet ir sielą prižiūrėti. Tauta turinti daug tautiečių, pasižyminčių tauriomis ir kilniomis sielomis tampa garsi, atkreipia pasaulio dėmesį. Tokia tauta niekada nemiršta. Nors ji būtų didžiausio priešo pavergta, skaudžiausiai engiama, jos nariai persekiojami, jie visvien lieka ištikimi sieloje savo tautai ir jos kultūrai. Šiandien tokioj būklėje yra atsidūrusi lietuvių tauta.

LIETUVIŠKOJI KULTŪRA — SIELOS MAISTAS

Kultūringas žmogus — didingas, brangus ir garbingas žmogus. Nepaprastai didelius turtus jis slepia savyje. Jis gali kultūrą perduoti sekančioms kartoms, arba palikti savo kūrybos turtą, kuris pasidaro amžinas, nemirštamas. Jo kūnas, kad ir miręs, bet jo sielos išreikštais turtais žmonija naudojasi, gėrisi ir džiaugiasi.

Mes gyvendami svetur, turime irgi susirūpinti dvasine kultūra. Nepakanka būti geru darbininku, amatininku, prekybininku, arba kokios nors įmonės augštu pareigūnu. Nepakanka turėti daug pinigų ar gražiai įrengtą rezidenciją. Šalia visa to reikia susirūpinti savo sielos kultūros kėlimu ir vystymu. O kadangi lietuviai esame, tai ir kalbame apie lietuviškąją kultūrą, svarbiausią maistą mūsų sielai.

PIRMIEJI PASIUNTINIAI

Nuo Lietuvos-Lenkijos valstybės galutinio iširimo ir padalinimo, lietuviai negalėjo savo kultūros kurti ir vystyti, nes tauta buvo patekusi

Rusijos carų vergovėn. Iš tų laikų ir dabar dar turime tik iš lūpų į lūpas perduotas gražias lietuviškas dainas, padavimus. Jas kūrė lietuvių liaudis, nes inteligentų anuomet kaip ir nebuvo. Žiauri vergija ir sunki baudžiava neleido ir nesudarė sąlygų lietuviams inteligentams atsirasti. Bet vėliau atsirado vienas kitas ir mokytas lietuvis. Iš Mažosios Lietuvos pasirodė pirmieji lietuviškos kultūros pasiuntiniai. Mažvydas paruošė pirmąją lietuvišką knygą. Tai pirmoji tikišinė literatūra. O kiek vėliau, K. Donelaitis pasirodė su pirmąja lietuviška pasaulinės literatūros knyga. Nuo to laiko ėmė reikštis visa eilė naujų rašytojų, tautos žadintojų. Kasmet veikėjų skaičius didėjo, lietuvių susipratimas stiprėjo. Dėka dr. Basanavičiaus leidžiamos AUŠROS ir dr. Kudirkos — VARPO, kultūrinis gyvenimas krutėjo, vystėsi, stiprėjo. Nors ir užėjo Didysis karas, bet jam nepasisekė, esant ir sunkiausioms gyvenimo sąlygoms, Lietuvos kultūrinį gyvenimą sustabdinti.

LIETUVA — TILTAS

Lietuva yra tiltas tarp Rytų ir Vakarų kultūrų; ji yra tų skirtingų kultūrų sukūryje. Tačiau Lietuva turi dar ir savą, lietuvišką kultūrą. Sovietų Rusijos bolševikai daro lietuvių tautai, jos ateičiai ir jos kultūrai didelę žalą, ypač skaudžiai žaloja bręstantį jaunimą, kuris jau nebeprisimeina nepriklausomos Lietuvos kultūrinio gyvenimo.

Nebegalima įsivaizduoti tokio išskirto žmogaus, kuris neturėtų paveldėtų savo tautos ypatybių. Tik ten jis gali tarpti, kur įgimtieji tautiniai ir kultūriniai ypatumai randa atitinkamas sąlygas, būtent, savoje tautoje. Taigi ryšio nutraukimas su savo tauta būtų žygis prieš savo paties prigimtį.

Žmogus pasaulin atsineša palinkimą siekti

KARINIS PARUOŠIMAS DIDŽ. LIETUVOS KUNIGAİKŠTIJOJ IR “RITERIO KATEKIZMAS”

DR. V. SRUOGIENĖ

“Jaunas karys privalo mylėti Dievą ir bijoti Dievo, būti ištikimas savo religijai, turi mylėti savo Tėvynę ir augščiau už viską statyti jos gerovę, turi ruoštis tam, kad galėtų pasiaukoti jai tarnaudamas; turi būti doras ir kupinas pagarbos viršininkams, turi būti geros valios ir pagarbus sau lygiems lygiai kaip ir žemesniems už save.”

Iš “Riterio Katekizmo.” —

KARINIS PARUOŠIMAS LIETUVOJE IKI XVIII AMŽIAUS

Kario paruošimas Lietuvos senovėje ir viduramžiais vyko be jokių specialių mokyklų. Kiekvienas karys, bajoras, nuo pat mažumės buvo savo namuose pratinamas valdyti kardą, mokyti jo laikams įprasto kariavimo meno. Dar jaunuolis būdamas lydėdavo savo tėvą karo žygiuose ir juose įgydavo reikalingo patyrimo. Žinome, pavyzdžiui, kad Vytautas Didysis, vos keliolikos metų berniukas, dalyvaudavo ir savo tėvo Kęstučio žygiuose ir lydėdavo dėdę Algirdą į žygius prieš Maskvą. Eiliniai kareiviai būdavo mankštinami savo vyresniųjų, o kai pradėjo atsirasti samdytų karių būriai — vakariečių karių profesionalų.

Pirmą kartą apie riterių mokyklą Lietuvos - Lenkijos respublikoje yra oficialiai paminėta Vladislovo Vazos *Pacta Conventa* 1632 m. Jose naujai išrinktasis valdovas pasižadėjo įsteigti riterių mokyklą “fortifikacijos ir artilerijos dalykų pratinimuisi” (*ufundovać szkole rycerską na ćwiczenie w fortyfikacjach i w rzeczach puskarskich*).

gėrio. Bejieškant gėrio, apsistojama ties savo tautos kultūra, nes patsai žmogaus instinktas sako, kad tauta yra tasai šaltinis, kuris jį apdovanoja kultūros turtais. Tie kurie nutraukia ryšius su savo tautos kultūra, tradicijomis, papročiais, tampa lyg nauji benamiai, kurie savo tarpimui bei tobulėjimui neberanda tinkamų sąlygų. Jie tarsi išrauti iš tos žemės, kurioje galėjo rasti sau tinkamo maisto. Su tokiu savęs išrovimu seka ir sielos nuskurdinimas.

Tarnavimas savo tautai reiškiasi aktyviu darbu, ginant ją nuo neigiamų įtakų, didinant jos moralines jėgas, apsaugojant gyvenusių kartų sukurtus kultūrinius turtus. Tarnavimas tautai ir

Jis, kaip ir jo pasekėjai, to pažado neišpildė, bet jau anksčiau, 1624 m., per karus su švedais Lietuvos lauko etmonas Kristupas Radvila buvo iškėlęs seime skubų reikalą steigti Lietuvoje karo mokyklą. Taip pat 1666 m., Ašmenos seimelio instrukcijoje bajorams, griežtai reikalauta įkurti karo mokyklą, o iš 1667 m. Kauno seimelio instrukcijos bajorams matyti, kad būta pastangų tai įvykdyti net private Lietuvos etmono Mykolo Kazimiero Paco iniciatyva. Tačiau, nors Lietuvos didikai, pralenkdami lenkus, kariniu paruošimu nuoširdžiai rūpinosi, nei Lietuvoje, nei Lenkijoje iki XVIII amžiaus antrosios pusės, jokių karo mokyklų nebuvo.

Stanislovas Leščinskis, buvęs Didžiuoju Lietuvos kunigaikščiu ir Lenkijos karaliumi nuo 1704 m. iki 1709 m., rūpinosi kariniu jaunimo paruošimu, bet nieko nepadare, tik vėliau, tapęs Lotaringijos kunigaikščiu, 1737 m. įkūrė riterių akademiją Prancūzijos mieste Luneville. Tos mokyklos statusas, išspausdintas 1740 m., buvo skirtas ir Lenkijos bei Lietuvos jaunuoliams.

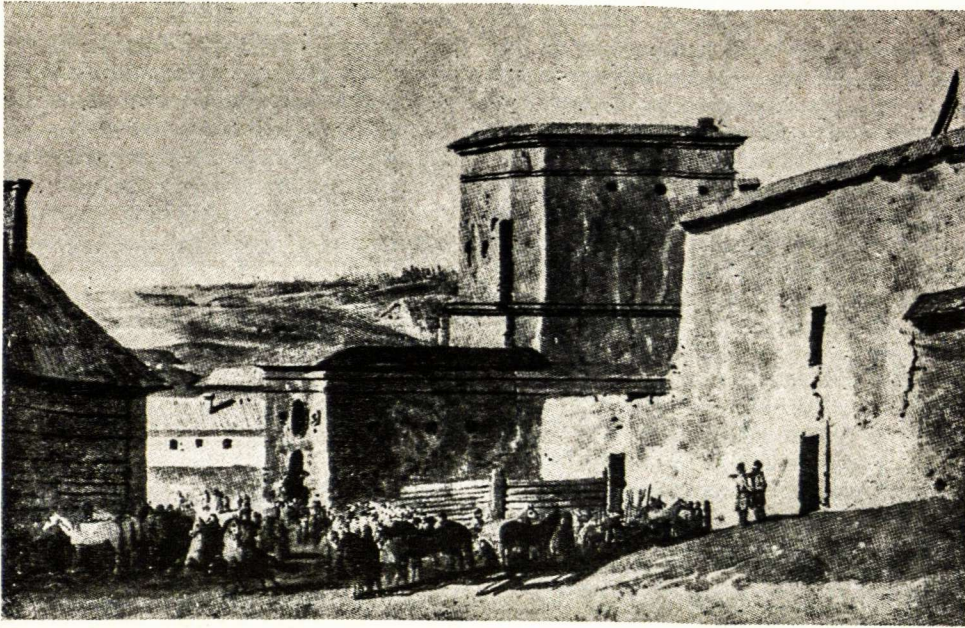
KARO MOKYKLOS LIETUVOJE IR LENKIJOJE XVII AMŽIUJE

Vilniaus karo mokykla

Stanislovas Augustas Poniatovskis (1764 - 1795) įkūrė Kadetų Korpa Varšuvoje 1765 m. Tasai Korpas turėjo aptarnauti ir Lietuvą, todėl 1/3 lėšų tai mokslo įstaigai išlaikyti buvo skirta iš Lietuvos. Tačiau Lietuvos bajorai primygtinai reikalavo, kad būtų Lietuvai įsteigta atskira karo

naudojimasis jos kultūriniais lobiais gali būti įvairus, bet tikslas tegali būti vienas — tautos laisvė, didybė ir garbė. Savoji tauta yra vienintelis ramstis, kuris palaiko mūsų tautinių pažiūrų ir įsitikinimų tvirtumą ir neleidžia jiems iš mūsų širdžių išblėsti.

Gyvendami svetur turime ne tik veikti, bet ir rūpintis lietuviškos kultūros ugdymu, plėtimu. Per 20 metų tremtyje esame daug pasiekę, bet galėjome ir platesnius barus kultūros srityje išvartyti. Savo lietuviškos kultūros pozicijas ne tik turime atlaikyti, bet dar labiau jas išplėsti, nes jos reikalingos mūsų tautos laisvės kovai, ypač mums esant tremtyje.

Rudnikų vartai Vilniaus miesto sienoje 1800 metais

(Smuglevičiaus pieš.)

mokykla Vilniuje, nes dėl tolumo, į Varšuvą mokyti negalėjo vykti tiek daug jaunų vyrų, kiek buvo numatyta; be to, Lietuvos bajorai dar ir XVIII amžiuje buvo kupini savigarbos ir, turėdami atskirą nuo Lenkijos kariuomenę, norėjo ir savo krašto kariams turėti atskirą mokslo įstaigą. Tada Lietuvos bajoras dar savęs nesutapatindavo su Lenkijos šlėkta — prisiminkime tik Tado Kosciuškos laiškus, kuriuose jis daug augščiau statė lietuvius už lenkus, net labai kritiškai apie pastaruosius atsiliepdamas! Visdėlto Varšuvos Kadetų Korpas per pora dekadų auklėjo mūsų jaunuolius, jų tarpe ir tą patį Kosciušką kurs baigęs Korpa buvo vienu iš jo instruktorių, lygiai kaip ir Jokūbas Jasinskis.

Kadetų Korpo programa buvo pavesta sudaryti Adomui Čartoriskui, Podolės žemių valdytojui. Atrodo, kad ją sudarydamas, jis naudojosi Stanislovo Leščinskio nuostatais, bet taip pat ir Berlyno Karo Akademijos programa.

Kadetų Korpas neturėjo būti vien karo mokykla, bet bendra lavinimosi įstaiga. Nepamirškime, kad tai buvo Čartoriskių ir Potockių reformų laikotarpis, kurio metu stengtasi atgaivinti ir krašto patriotizmas, ir lygiai rusų, taip pat ir prūsų pavojaus akivaizdoje, sustiprint kraštą ūkiškai, sutvarkyti kariuomenę, visą gynybos sistemą, auginti šviesų, krašto gerovei tarnauti paruoštą, jaunimą.

Kadetų korpe dėstyta lotynų, lenkų, prancūzų ir vokiečių kalbos, literatūra, ekonomija, mo-

ralės ir teisės pagrindai, Lietuvos - Lenkijos valstybės ir visuotinoji istorija, geografija, fizika, aritmetika, geometrija, analitika, piešimas, dailyraštis, šokiai, kūno mankšta. Iš karo dalykų dėstyta civilinė ir karinė statyba, fortifikacija, fechtavimas. Paskaitose stengtasi sujungti prancūzų enciklopedizmą su vokiečių *Gründlichkeit*, pamėgimą savo krašto dalykų su praktišku paruošimu pilietinei tarnybai.

Mokyklos pobūdis buvo pasaulietiškas ir savo metui visiškai naujoviškas, siekęs vaduotis iš buvusių teologijos sistemų. Neskiepyta ateizmo, bet programoje nerandame teologinio katekizmo. Kadetas betgi buvo įpareigotas "mylėti Dievą ir bijoti jo, būti ištikimam savo religijai". Adomas Čartoriskis ypatingai rūpinosi auginti dorus, garbingus piliečius gilioje patriotinėje dvasioje. Tam tikslui jis buvo išleidęs Korpo kadetams "Riterio katekizmą".

Nors Lietuva ilgai nesulaukė savos valstybinės karo mokyklos, joje veikė keletas privatinų: Radvilai Nesvyžiuje turėjo mokyklą savos kariuomenės karininkams paruošti, Antano Tyzenhauzo pastangomis nedidelė karo mokykla buvo įsteigta Gardine. Povilas Bžostovskis buvo puikiai suorganizavęs karininkų mokyklą savo Pavlovo dvare — jo pastatai kariniams tikslams tame Pavlovo-Merkinės dvare yra išlikę iki mūsų laikų.

Pagaliau 1789 m. Vilniuje prie Akademijos buvo įkurtas Kadetų Korpas Varšuvos Korpo pa-

vyzdžiu. Apie tai Lietuvos Enciklopedijoje, dr. K. Avižonio straipsnyje apie kadetų korpus Lietuvoje (L.E. X t., 206-7 pp.) nėra minima, tačiau A. Moscickio išleistoje knygoje A.K. *Czartoryski, Katechizm Rycerski** aiškiai pasakyta, kalbant apie antrąją "Riterio Katekizmo" laidą išspausdintą 1791 m.: "kadetų korpiui ir besimokančiam krašto jaunimui Vilniuje Jo Karališkosios Didenybės spaustuvėje prie Akademijos 1791 m. ir skirtą vietinei riterių mokyklai, įsteigtai Varšuvos mokyklos pavyzdžiu 1789 m." (*dla korpusu kadetów oraz dla edukującej się młodzieży krajowej w Wilnie, w drukarni J. K. M. przy Akademji w r. 1791 a przeznaczony dla tamtecznej szkoły rycerskiej, założonej na wzór Warszawskiej w 1789 r.*). Deja, apie to Vilniaus Kadetų Korpo veikimą niekur neteko užėti jokių žinių — bet lieka išskeltinas pats faktas, kad Vilniuje XVIII amžiaus pabaigoje tokia mokykla egzistavo

MORALINIS KATEKIZMAS KADETŲ KORPO AUKLĒTINIAMS

Klausimas: Kas yra kadetas?

Atsakymas: Tai yra jaunas žmogus, geros kilmės (bajoras, vert. pastaba), atiduotas auklėti asmenims, kurie privalo ugdyti jo gerus įpročius, lavinti jo protą, turtinti jo žinias, kad jis taptų vertas savo garbingosios kilmės.

- K. Kurios rūšies drausmei kadetas yra paklusnus?
- A. Karinės.
- K. Ar todėl, kad kiekvienas taptų kariu (įeitu į karių luomą)?
- A. Ne, kiekvienas turi laisvę pasirinkti tą luomą (profesiją), kuriam jis turi pašaukimą ir gabumą ir todėl šioje mokykloje yra įvesti tokie mokslai, kurie gali paruošti jauną žmogų kiekvienam luomui (kiekvienai profesijai), o remiamasi karine drausme todėl, kad ji yra tvarkingiausia ir kilniausia.
- K. Koks turi būti kadetas?
- A. Privalo mylėti Dievą ir bijoti Dievo, būti ištikimas religijai, turi mylėti savo Tėvynę ir augščiau už viską statyti jos gerovę, turi ruoštis tam, kad galėtų pasiaukoti jai tarnaudamas; turi būti doras ir kupinas pagarbos viršininkams, turi būti geros valios ir pagarbūs lygiems sau ir žemesniems už save.
- K. Kelių rūšių yra tie žmonės, kuriems jo lavinimas yra pavestas?
- A. Dviejų.
- K. Kurios jos yra?
- A. Karininkai ir mokytojai.
- K. Kaip kadetas turi laikytis prieš savo karininkus?

- A. Turi jų klausyti akiai, be ginčų ir pasipriešinimo, nes to reikalauja tasai klusnumas, kuris yra tos drausmės siela, jis turi juos gerbti kaip savo viršininkus.
- K. Kaip jis turi elgtis prieš savo mokytojus?
- A. Turi jų pilnai klausyti pamokų metu, visad juos gerbti ir būti dėkingas už jų darbą ir pastangas jį auklėjant.
- K. Keleriopi turi būti skatinamieji motyvai?
- A. Dvejopi.
- K. Kurie būtent?
- A. Garbė ir gėda. Garbė turi skatinti į visa, kas gera, gėda — stabdyti nuo blogo.
- K. Ar ypatingi raginimai ir bausmės baimė turi vesti kadetą į pareigų pildymą ir stropumą?
- A. Tai būtų menkas ir žemas motyvas, kilnesnieji pradai turi jį prie to skatinti, tai yra: būtinas reikalas tapti žmogumi, kuris galėtų atlyginti Tėvynei už jo pilietybės skolą ir rūpinimasis savo asmens garbe.
- K. Kurios rūšies turi būti toji pagarba, kuri rodoma vyresniems amžiumi, padėtimi ar laipsniu?
- A. Padoriam ir kilniam žmogui dera rodyti kitiems pagarbą savęs nežeminant, tai yra nerodant išorinės pagarbos puolant prie kojų, bučiuojant rankas, pasirašinėjant laiškuose save niekinančiais vardais, perdaug žemai lenkiantis,² kadangi toks nusižeminimas veida prie niekšybės, kurios reikia saugotis.
- K. Kuriais būdais jis turi stengtis įtikti vyresnybei?
- A. Stropiai pildant pareigas, rodant klusnumą, vykdant gaunamus įsakymus, bet ne skundžiant kitus, ne platinant paskalas, nes tai yra žema ir rodo blogą būdą.
- K. Koks turi būti santykiavimas su draugais?
- A. Padorus, mandagus, paslaugus; net juokaujant jis neturi nutolti nuo tos pagarbos, kurią kilnūs žmonės turi vieni kitiems rodyti ir kurios paneigimas lygiai įžeidžia tą, kuris apie ją pamiršta, kaip ir tą, kuris nuo to nukentčia; jis turi slėpti savo draugų klaidas, nesityčioti iš jų, ypatingai iš tų jų netobulumų, kurie gali būti įgimti, nes tas, kuris juos pajuokia, tik parodo savo neprotiškumą ir nejautrumą.
- K. Kurios turi būti jo pramogos?
- A. Sąmojingos ir tokios, kurios ugdo kūno miklumą ir stiprumą, bet ne storžieviškos. O jeigu kas savo malonumui laiko paukščius ar gyvulius, neturi jų kankinti, kadangi blogas elgesys su gyvuliais nejučiomis pratina prie žiaurumo; paslaugumas ir gailėstingumas, gero darymas yra oriausios gražios sielos savybės.

- K. Ar gali būti tokia aplinkybė, kuri galėtų pateisinti kadetą pamelavus?
- A. Tokios aplinkybės niekad negali būti, kadangi dorovingumas ir tiesumas turi visad būti kiekvieno kadeto savybės; tas gi, kuris meluoja, tik parodo žemiausią sielą, linkusią į nedoriausius veiksmus.
- K. Ar kadetas turi rūpintis Korpo garbe?
- A. Privalo ir net labai, nes vieno kadeto gautieji pagyrimai, lygiai kaip vieno papeikimas, liečia ir kitus. Vieno kurio kadeto netvarkingumas ar nepadorus elgesys padaro gėdos visiems, nes šiame Korpe turi tarpti tik visa, kas yra gera.
- K. Ar visi ryšiai tarp Korpo ir kadeto lieka nutraukti, kai kadetas iš jo pasitraukia?
- A. Ne, ryšiai pasilieka kuostipriausi, nes tai yra dėkingumo ryšiai ir jie privalo rišti juos visad, kiekviena proga, kiekvienoje tarnyboje: privalo ginti garbę tos įstaigos, kuri jį išauklėjo, visaip ją remti, o kas tuo nesirūpintų, tas nebūtų vertas tos garbės, kad yra buvęs kadetu.
- K. Ar kadetas gali būti bailus?
- A. Į tai nemoku atsakyti, nes man nėra žinomas tasai žodis ir jo reikšmė. Jeigu kas mūsų Korpe atsirastų, kas galėtų atsakyti, kas tai yra, reiškia, jisai kur nors bus buvęs girdėjęs, kad tokie dalykai yra, nes mūsų tarpe to nėra ir negali būti.
- K. Kodėl bailumas yra neigiama savybė?
- A. Visų pirma: jis gali suteikti progos daryti kenksmingus veiksmus, kuriems bailus žmogus gali neatsispirti, antra, trukdo pradėti kai kuriuos naujus ir naudingus sumanymus, susijusius su pavojumi; to taip kenksmingo jausmo šaltinis dažnai yra silpnas žmogaus būdas.³ Doras pilietis privalo mankštinti ir protą, ir kūną, kad galėtų vyriškai savo kraštui tarnauti ir kad nesibijotų vien pagalvojęs apie skausmą ar apie lengviausią žaizdą. Bailumas dažnai turi tą pasekmę, kad iš prigimimo dorą žmogų nekartą stumia į nedorus veiksmus, nes jis nori išvengti ginčo ir save apginti.
- K. Ar visam tam pakanka būti geros kilmės žmogumi (bajoru)?
- A. Žinoma, nepakanka: tik gera kilmė, sujungta su dorybe yra privalumas. Bajorystė be dorybės ir gerų savybių yra neigiamas reiškinys. Doras, drąsus, taurus ir gailestingas bajoras yra vertas didžiausios pagarbos, bet nedoras, išdidus, neteisingas, žiaurus ir negailestingas bajoras yra niekingas padaras: didžiulis bajoriška kilme, arba niekinti tuos, kurie nėra gimę bajorais, o ypatingai tatai jiems į akis priekaištauti, yra paskutinė

niekšybė. Ši teigimą kiekvienas turi tvirtai įsitęmyti.

“Et genus et proavos, at que non facimus ipsi, vix ea nostra putō” — ir protėvių kilmė, ir viskas, ko mes patys nesame nuveikę — ar tai galima laikyti savu nuopelnu?

- K. Kokios turi būti kadeto pramogos?
- A. Jos turi padėti lavinti jo karinį pasiruošimą; todėl tegu jis mankština, bėgioja su draugais lenktynių, žaidžia sviediniu, tegu su meile atlieka karinę mankštą, tegu atsimena, kad mūsų protėvių karingoji giminė nesitikėjo sulaukti sumenkėjusių, sumoterėjusių palikuonių, kurie bėga iš karo lauko, kurie praranda savo garbę ir savo Tėvynę.
- K. Ar gali kas pateisinti kadetą, kuris negražiais žodžiais koliojasi ir keikia?
- A. Tas blogas įprotis negali būti pateisintas, nes keikti sau lygų žmogų, reiškia versti jį duoti tokį pat atsakymą, reiškia tepti patį save, rodyti labai blogą išauklėjimą; keikti ir kolioti labai blogą išauklėjimą; keikti ir mušti beginklį, nes nuskaustasis negali atsi-lyginti, o pulti būriu vieną, smogti nors dviese vienam, nepagelbėti vienam, kada du jį muša — būtų didžiausia gėda. To joks ka-

Lietuvos grenadieriai XVIII a. gale

detas sau leisti negali, priešingai, turi laikyti sau garbe sulaikydamas draugą, kuris taip žemai pultų.

- K. Ar derą klausytis, kai du asmens patylomis tarp savęs kalba, kai kas atplėšia svetimą, nors ir jam pavestą, laišką, kai varto ir skaito ant svetimo stalo padėtus raštus, žiūri per petį į kito skaitomus popierius?
- A. Jokiū būdu tas nedera, leisti sau daryti minėtus veiksmus yra žema, doras žmogus tuo turi bjaurėtis.
- K. Ar dera kadetui sukčiauti, pavyzdžiui, keisti matus ir saikus, keisti užstatytus daiktus, drabužius, baltinius, skrybėles, kardus?
- A. Visa tai yra nedora, nes tik retai tuo kitam skriaudos nepadaroma. Jaunas žmogus, pradėdamas nuo smulkių suktybių, įpranta daryti su sąžine kompromisus, tolesniam gyvenime ir svarbesniais atvejais pasidaro nesąžiningas, ir nors dažnai jaunikaitis pagiriamas už apsukrumą, tačiau suauga, gyvena ir miršta išgijęs apgaviko vardą. Nereikia ir norėti kitą apgaudinėti nei leisti būti apgaudinėjamam. Kalbant apie pinigų skolinimą, reikia to vengti, jei nebent skolintojui yra būtinas reikalas ir yra tikras, kad galės pažadėtu laiku pilnai atsiteisti; nes kas skolina iš kitų pinigus, žinodamas, kad negalės jų gražinti, tas yra lygus vagiui, juo blogiau, kad nuo tokio vagies sunku apsisaugoti.
- K. Ar gali išvengti nedoro žmogaus vardo tas, kas stengiasi gerinti savo materialinį būvį pasisavindamas kito nuosavybę ar spekuliuodamas?
- A. Jokiū būdu negali: nes tie du keliai veda į nedorybę ir apgavystę. Dorai sielai vien jau kaltės įtarimas yra lygus kaltei ir palieka dėmę; nėra nieko žemesnio ir paniekos vertesnio, kaip spekuliacija ir sukimas lošiant kortomis. Kiekvienas turi stengtis elgtis taip, kad jam nekristų panašus įtarimas. Niekas neapsaugos nuo apkaltinimo, jeigu pats teisinsis, sakys, kad esąs doras, tik bendravęs su apgavikais — niekas jo nepateisins visuomenės akyse ir prieš jo paties sąžinę. Nėra skirtumo — ar pačiam gėdingai elgtis, ar dalyvauti kito nusikaltime. Apgavikai, išnaudotojai yra niekšai ir išdavikai, jie nenkenka visuomenės pagarbos.

Toliau seka eilė klausimų ir atsakymų apie tai, kas tai yra dėkingumas, kuklumas, sielos švelnumas, santūrumas, koks turi būti tikras patriotas, kaip doru būdu galima siekti populiarumo be kitų paniekinimo. Ypatingai pabrėžiama būtinas reikalas aukotis Tėvynės reikalams, riteriškumas ir mandagumas moterų požiūriu. Pa-

kartotinai perspėjama dėl netinkamų juokų: „Nescit vox missa reverti” — kartą ištartas žodis yra negrižtantis.”⁴

Kadetas, palikdamas savo mokyklą, pasirašydavo specialioje knygoje savo įsipareigojimus: „Aš, _____ pripažįstu ir visam savo gyvenimui pasižadu būti dėkingas Kadetų Korpusui už gautą jame išauklėjimą; pažadu, kad kiek turėsiu jėgų, kiekviename darbe, kurį pasirinkčiau, rūpinsiuos to Korpo garbe, stengsiuos kur galėsiu jam būti naudingas ir jausiu savo pareigą jam visaip patarnauti, taip pat ir visaip ginti jo reikalus.” (Parašas.)

Laikotarpis tarp pirmojo ir antrojo Lietuvos - Lenkijos valstybės padalijimų — nuo 1772 iki 1773 m. — gali būti iš dalies prilygintas Lietuvos Nepriklausomybės laikotarpiui: ta pati, maždaug, trumpa laiko apimtis, ta pati dvasia, siekianti išlaikyti krašto savarankumą, pakelti kraštą ūkiškai, materialiai, plėsti švietimą, ruošti piliečius tinkančius dirbti ne vien sau, bet visos šalies, visų jos žmonių gerovei. Švietimas Lietuvoje XVIII amžiaus paskutiniais dešimtmečiais buvo labai pakeltas Adomo Čartoriskio ir kitų šviesiųjų didikų pastangomis, o dar labiau išplėstas Vilniaus universiteto žydėjimo metu, kada minėtojo Adomo Čartoriskio sūnus, taip pat Adomas, buvo pirmosios Europoje ir Lietuvoje švietimo ministerijos priešaky. Nors tada galvota skirtingomis, negu mūsų laikais kategorijomis, nors tada mūsų šviesuomenė kalbėjo lenkiškai ir prancūziškai, nors į mokyklas vietoj lotynų kalbos iš viršaus skverbėsi lenkų kalba ir, nors, pagaliau, visas mokslas pradėjo eiti lenkų kalba — nepaisant to, švietimas, paplitęs plačiau ir jau siekęs kaimą, davė nepaprastai didelių vaisių, sąmonino žmones ir plėtė jų akiratį, kėlė moralę.

Įsiskaitę į „Riterio Katekizmą”, matome, kaip kilnios, humaniškos ir demokratiškos buvo jo idėjos. Nenuostabu, kad jis išauklėjo tokius pasaulinio masto herojus (iš tikrųjų, pasaulinėje istorijoje maža rasime jiems lygių pavyzdžių), kaip tie, kurie buvo to laikotarpio mokyklų auklėtiniai Lietuvoje. Ir Tadas Kosciūška, ir Jokūbas Jasinskis, ir daugelis to laiko Lietuvos bajorų sūnų jau tapo naujos dvasios atstovais. Kosciūška, savo būdu tikras lietuvis, tuklus, santūrus, nekartą peikęs lenkų išdidumą ir lengvabūdiškumą, skelbė: „Vien už bajorus nekariausiu, noriu visos tautos laisvės!” Jis gi savo testamentu norėjo atleisti nuo baudžios savo dvarelio valstiečius, tik caras Aleksandras I jo valios vykdyti neleido. Jaunystėje, kol bendras su lenkais karas prieš rusus neištraukė jo į kovų Lenkijoje sūkurį, kol nepastatė jo Lenkijos sukilėlių kariuomenės vadu, Kosciūška savo laiškuose aiškiai sakėsi esąs lietuvis ir norįs ne Lenkijos, bet Lietuvos kariuomenėje būti generolu. Apie Tadą

ANTROJI JUBILĖJINĖ TAUTINĖ SKAUTŲ-ČIŲ STOVYKLA

A. Panemunėje ir Pažaislyje 1938 m. liepos 8-21 d.

EUG. PETRAUSKAS

Kiekviena organizacija ar draugija stengiasi atžymėti savo gyvavimo laikotarpio sukaktį bei jubilėjų parengimais, minėjimais, paskaitomis, subuvimais, ar kitaip. Bet labai dažnai tokie atžymėjimai paliekami spaudos bendradarbiams bei likusiems gyviems liudininkams.

Visa archyvinė medžiaga, kuri buvo kruopščiai renkama dar Nepriklausomoje Lietuvoje, liko ten ir be abejo, buvo žiaurių okupantų sunaikinta. Tad tenka vadovautis tik savo, o taip pat tuose įvykiuose dalyvavusių bičiulių bei pažįstamų prisiminimais, kuriais tekdavo atgaivinti pro laiko miglas nykstantį vaizdą ir pažadinti savyje visus išgyvenimus, kad perdavus tiems, kurie to nebuvo matę.

Čia turiu galvoje 1938 metų liepos mėnesį įvykusią Jubilėjinę Tautinę Skautų ir Skaučių Stovyklą. Gali būti, kad kur nors trumpai ir buvo atžymėta jos 20 metų sukaktis. Iš visų atžymėjimų, kurie primena dar ir dabar, ne tik lietuviams, bet ir kitataučiams, apie Lietuvos valstybę, Lietuvos Skautų ir Skaučių organizaciją ir, pagaliau, apie Lietuvos paštą, kuris šį reikšmingą įvykį atžymėjo — yra teliakę keturi pašto ženklai. Jie liks reikšmingas ir nenykstantis dokumentas dabarčiai ir ateičiai.

Šią temą pasirinkau ne pripuolamai. Bevardydamas Baltijos pašto ženklų katalogą, išleista Vokietijoje 1948-49 m., pastebėjau, kad Lietuvos pašto ženklų žinovai prasilenkė su tiesa, 137 p. parašyta: "... antroji Jubilėjinė skautų stovykla

Pažaislyje prie Kauno." — Pažaislyje prie Kauno buvo Skaučių stovykla, gi Aukštojoje Panemunėje — Skautų stovykla. Abi stovyklos stovyklavo maždaug tuo pačiu metu: skautų — liepos 8-18 dienomis A. Panemunėje, o skaučių — liepos 8-21 dienomis Pažaislyje. Abi stovyklos turėjo atskiras vadovybes, bet veikė bendruose organizacijos rėmuose. Kadangi daug svečių — skautų ir skaučių, buvo iš užsienio, buvo stengiamasi kuo išskilmingiau, išpūdingiau ir tvarkingiau šias 20 metų jubilėjines stovyklas praveisti. Tad ir paruošiamieji ir vykdomieji stovyklos darbai buvo iš anksto planuojami. Tiems visiems uždaviniams atlikti buvo paskirti prityrę skautų darbuotojai bei prijaučiantieji asmenys.

Šiuos prisiminimus bandysiu perduoti skaitytojui tokioje šviesoje, kokioje dar galiu prisiminti, ir kas lieté mane ir mano pareigas prie Vyriausiojo Skautų Štabo ir, pagaliau, mano atstovavimą bei pareigas Tautinėje Stovykloje. Tikslų datų nebeprisimenu, bet tas reikšmės neturės. Jei pasitaikys netikslumų, prašysiu atleisti, nes nesu korespondentas bei plunksnos žmogus. Esu vykdytojas.

Besiruošiant Tautinei Stovyklai 1936 metais, Vyriausias Skautininkas plk. Šarauskas iškvietė mane į Skautų Štabą pranešdamas, kad Kariuomenės Inžinerijos sandėliuose randasi daug seno tipo ryšių priemonių, kurios buvo vartojamos I Pasaulinio karo metu, ir Kariuomenės Technikos skyrius noris tą turtą sunaikinti. Ar aš, Ry-

Kosčiušką prancūzų istorikas J. Michelet rašė: "Tas pirmasis bajoras, kautynių metu nušokęs nuo žirgo ir pėsčias, paprasta kaimiečio miline, stojęs greta valstiečio sukilėlio — simbolizuoja naujos, demokratinės epochos pradžią."

Jokūbas Jasinskis, taip pat išauklėtas toje pat "Riterio Katekizmo" idealų dvasioje, buvo net karštas jakobinas, gilus demokratas, Lietuvos patriotas.

Ir tos bendros, kilnios, humaniškos idėjos, taip ryškiai nusakytos "Riterio Katekizme", palietė platų mūsų bajorijos sluogsnį. Jos ilgai neužgeso, ypač kulesnėse Lietuvos bajorų pastogėse, prasiverždamos kiekvienos kartos sukilime prieš rusus: 1812 m., kai tikėtasi Napoleono pagalba atstatyti Lietuvos nepriklausomybę, 1831,

1863 metų sukilimų kovose... Toji "Riterio Katekizmo" dvasia buvo ir vienas iš paslėptųjų aktyvų, kurie užugdė mūsų tautinio atgimimo tėvus, kurie davė "Aušrą", "Varpą", pagaliau ir 1918 metų vasario 16-tos dienos Nepriklausomybės Aktą.

1. A. K. Czartoryski, Katechizm Rycerski, wydał i przedmową opatrzył A. Mościcki (wydanie drugie, Gebethner i Wolff, Warszawa-Wilno, 1925).

2. Tokie buvo paplitę XVIII a. papročiai bajorų tarpe.

3. Originale pavartotas žodis "zniewieściaość", "sumoterėjimas" — tai buvo būdinga XVIII amžiaus saloniams vyrams.

4. Adam Kazimierz Czartoryski, Katechizm Rycerski, wydał i przedmową poprzedził H. Mościcki. Gebethner i Wolf, Warszawa, Kraków, Lublin, Łódź, Poznani, Wilno, Zakopane, Paryż, 1925.

Panemunės šile, skautų stovyklą planuojant

šių skyriaus vedėjas prie Skautų Štabo, negalėčiau šį turtą apžiūrėti ir, jei yra kas tinkama, perimti savo žinion ir paskirstyti visiems Lietuvoje esantiems skautų turtams? Turto buvo daug ir buvo tinkamo ryšio reikalams. Tad nedvejodamas suteikiau pilną informaciją Skautų Štabui ir turtas buvo pervežtas į Skautų Štabo sandėlius. Buvo daug veikiančių telefono aparatų, 5, 10 ir 20 linijų komutatorių, telegrafo aparatų ir daug kilometrų įvairaus tipo kabelių. Toks turtas telefonisto, telegrafisto, linijų tiesėjo ir kitoms skautų specialybėms paruošti nepaprastai tiko.

Per Kariuomenės Štabo Švietimo skyrių buvo kreiptasi į kariuomenės dalinių vadus, ypač ten, kur buvo skautų vienetai, kad būtų padedama apmokyti skautus ir skaites aptarnauti bei

įrengti telefono stotis, aptarnauti komutatorius, tiesti linijas, pašalinti gedimus bei kliūtis ir suteikti pagrindinių teorinių žinių iš telefono - telegrafo veikimo pagrindų.

Man asmeniškai teko šį uždavinį atlikti Kaune, Šančiuose. Ryšių bataliono vadui plk. leit. M. Vitkūnui pilnai pritarus, bataliono mokomos kuopos klasėse buvo suorganizuoti ryšių kursai, kuriuos vakarais lankė apie 70 Kauno tunto skautų ir skaučių. Per 40 kurso valandų šie mano mokiniai parodė ypatingą susidomėjimą, o praktikos metu — puikų sugebėjimą tvarkyti ryšių priemones ir jas aptarnauti. Tai buvo pirmieji ryšių pionieriai, kurie vėliau apmokė ir kitus, ir, pagaliau, Tautinėse stovyklose įrengė vidaus ryšius ir per visą stovyklavimo laikotarpį be priekaišto aptarnavo visus abonentus. Puikus jaunimas! Ir

dabar, tikiu, kad gal mažoji dalis buvusių skautų-čių ryšininkų, pasiekusių šį kraštą, galėtų prisiminti tas dienas, kai pradžioje sunkiai davėsi kablelio špūlę, bebėgant, išvynioti ar atgal susukti...

Besiruošiant Tautinei Stovyklai, Vyriausias skautų štabas turėjo plataus masto vykdymo planą, tad visiems numatytiems uždaviniams vykdyti buvo reikalingas energingas ir prityręs personalas. Daugiausia pasikliauta Lietuvos kariuomenės pagalba. Specialiu aplinkraščiu buvo pakviesti buvę aktyvūs bei pasyvūs skautai — karininkai, kurie sugebėtų savo specialybėmis padėti Skautų Štabui organizuoti plataus masto ruošiamą Tautinę Stovyklą.

Šis pluoštas atsiminimų lies tik skautų stovyklą A. Panemunėje, nes čia man teko aktyviai prisidėti. Gi skaučių stovyklą Pažaislyje galėtų aprašyti sesės skautės.

Parinktoje vietoje — Panemunės šile, ties tuneliu ir prie Nemuno su plačiu paplūdimiu, 1938 m. pavasarį pirmieji pradėjo darbus kariai pionieriai. Jie, energingo skautininko ltn. Matonio vadovaujami, pataisė ir išlygino kelią nuo A. Panemunės miestelio iki stovyklos, pravedė vandentiekį, iškasė specialius sandėlius miške maisto produktams bei ledams laikyti ir t.t. Paskiausiu darbu ėjo pontoninio tilto nutiesimas per Nemuną ties tuneliu. Tas tiltas buvo labai reikalin-

gas, kad sutrumpintų kelią iš Kauno pėstiems svečiams. Nors Kauno miesto savivaldybės autobusai ėjo iki pat stovyklos ribų, bet kelionė užimdavo gana daug laiko. Tačiau ir čia miesto savivaldybė atėjo talkon: sudarė dvi autobusų linijas nuo Kauno geležinkelio stoties ir nuo Įgulos bažnyčios, jomis atveždavo svečius į Augštuošius Šančius prie VI-tos baterijos. Čia keleiviai lengvai nusileisdavo specialiai padarytais laiptais prie pontoninio tilto ir lengvai pasiekdavo stovyklą. Kariai pionieriai įrengė ir laužavietę, estradą, bei padarė šimtams lankytojų suolus, išlygino ir sukietino žvyru ir moliu parado ir vėliavų aikštę, pastatė kelioliką stiebų vėliavoms iškelti.

Vyriausiu maisto tiekėju — Stovyklos Intendantu buvo pakviestas energingas ir skautams prijaučias majoras Ottas Milaševičius (žuvo 1941 m. birželio pabaigoj, prievarta varomas į Rusiją). Dauguma tvirtino, kad Otto pareigos buvo sunkiausios ir atsakomingiausios. Ypatingų šaldymo įrengimų nebuvo, nes anais laikais šaldymo priemonė tebuvo ledai, sukrauti specialiuose iškastuose žemėje sandėliuose, apdengti šiaudais ar piūvenomis. Tad tokiose sąlygose reikėdavo išlaikyti maistą 1200 stovyklautojų. Nors ir "Maitas" ir "Pienocentras" pristatydavo produktus kasdien, bet, esant karštai vasarai, kokia pasitakė stovyklavimo metu, Ottas daug išgyveno, kad

Lietuvos skaučių salutas

maistas nesugestų ir kad būtų tinkamas skautų vienietams išdalinti.

Pirmos pagalbos ir stovyklos sanitarijos viršininku buvo pakviestas skautininkas gydytojas majoras Kazakevičius. Įrengta lengviau sergantiems palapinė—ligoninė ir pirmos pagalbos ambulatorija. Stovyklavimo metu pasitaikė lengvų susižeidimų bei nesunkių ligonių. Ligoninė veikė nuo stovyklavimo pradžios iki galo. Ligoninei ir ambulatorijai visus vaistus, medicininius įrankius ir kitą turtą parūpino Karo Ligoninė.

Prisidėjo ir Lietuvos Karo Aviacija, kuri pavėdė stovykloms keletą didžiųjų lėktuvinių palapinių. Jose buvo įrengtos: ligoninė, dvi valgyklos, užkandinės, pasitarimų bei posėdžių patalpos, pašto ir telefono įstaigų ir stovyklos sargybų būstinės. Taipgi buvo pavestos ir mažesnės palapinės Skautų Štabo nariams bei atskiriems skyriams.

Pagaliau, visos Lietuvos kariuomenės įgulos atskirose vietovėse, kur tik buvo skautų vienetų ir kurie ruošėsi Tautinei Stovyklai, buvo prašytos skautus paremti: palapinėmis, maisto gaminimo katilais ir virtuvių įrankių bei įrengimų naudojimo apmokymu.

Lietuvos Geležinkelių valdyba bei Kauno miesto savivaldybė iki minimumo sumažino uniformotiems skautams susisiekimo kainas, kad kuo daugiau jaunimo galėtų ne tik aplankyti Tautinę Stovyklą, bet ir tuo pačiu pamatyti Lietuvos Tautinę Olimpijadą, kuri vyko tuoj po Tautinės Stovyklos. Taip pat ir užmiesčio autobusų linijos sumažino kainas visiems į Jubilėjinę Skautų-čių stovyklą ir Olimpijadą vykstantiems.

Ypatingai buvo veiklus Vyriausiojo Skautų Štabo Informacijos ir Spaudos skyrius, kurio nenuilstamas ir ryžtingas darbas vainikavosi pilna pergale ir užtarnauta pagarba, ne tik skyriaus darbuotojams, bet ir jo vadovui, energingam ir nenuilstamam skautų pirmūnui — vyr. skautininkui Antanui Saulaičiui. Būdamas vyriausiojo skautininko plk. Šarausko dešiniąja ranka, jis sugebėjo suderinti informaciją su vykdomųjų darbų pareigūnų veikla, to pasėkoje susiformavo vienalytis ir susiklausantis vykdomasis organas.

Gi sunkiausių našta turėjo nešti nepamirštamas, energingas, sumanus, draugiškas ir kartu reikalaujantis — toks jis ir liks visų skautų atmintyje — mūsų vyriausias skautininkas plk. Šarauskas. Jis nešė atsakomybę dėl Tautinės Stovyklos pasisekimo prieš Vyriausiąjį Skautų Šefą, Lietuvos valstybės prezidentą Antaną Smetoną, ir visą Lietuvos tautą. Jo energija ir sumanumas sugebėjo priartinti prie skautybės tuos, kurie savo laiku į skautus žiūrėjo, kaip į vaikų žaidimą. Gi pravedus šią Jubilėjinę Stovyklą, buvo įrodyta, kad skautas yra artimas Lietuvai kariui, mylintis savo kraštą, ištikimas Dievui ir ryžtingas

Panemunės šile stovyklaudami estų skautukai susipažįsta su KARIU

ginti savo kraštą — tėvynę Lietuvą. Tad tais pačiais metais Lietuvos Kariuomenės Vado aplinkraščiu buvo padėkota visiems kariuomenės dalių vadams už parodytą palankumą Lietuvos skautams, organizuojant ir paremiant Tautinę Stovyklą.

Pilnai negaliu prisiminti tų, kurie dirbo stovyklos skautų štabe. Tikiu, kad kiti, akimis permetę šias nuotrupas, galės papildyti. Jiems būsiu dėkingas.

Pagaliau prieinu ir prie savo pareigų. Buvau paskirtas šios stovyklos komendantu. Pareigos buvo gana sudėtingos. Pirmiausia, reikėjo išplanuoti ir paskirstyti atvykstančioms draugovėms bei atskiroms skiltims rajonus (pagal iš anksto paruoštą topografijos planą), kuriuose jos turėjo įrengti savo stovyklas. Reikėjo parūpinti kuro stovyklų virtuvėms bei bendrai virtuvei; aptverti visos stovyklos rajoną ir padaryti specialius įėjimus — vartus į stovyklą, paruošti, aptverti ir nužymėti maudymosi vietą, palaikyti švarą ir tvarką visoje stovykloje, priiminėti svečius, tikrinti atskirų rajonų susitvarkymą; laiku iš ryto prikėlimas ir vakare miegui—poilsui trimitavimas (buvo specialūs trimičiai); vėliavų pakėlimas ir nuleidimas; vakare bendro laužo sutvarkymas ir tvarkos daboymas. Turėjau apie 30 skautų vyčių, kurie tvarkė, dabojo, nešė sargybas bei patruliuavo, buvo sargais prie maudymosi, vedžiojo svečius, aiškindami arba nurodydami atskirų rajonų stovyklas. Tad nuo ryto iki vakaro buvau užimtas. Gal ir teko būti truputį griežtam nusižengusiems prieš stovyklos tvarką, bet stovyklaujantiem jaunimui tas išėjo į naudą. Teko visur pasirodyti ir laikada padaryti pastabas, tad šios stovyklos metu man pridūrė pravarde "Stovyklos pabaisa". Kaip ten bebūtų, vadovybė liko patenkinta ir skaitau, kad savo pareigas atlikau.

Dabar tenka apsisistoti prie Lietuvos Pašto Valdybos reikalų. Jau planuojant vykdyti Tautinės Stovyklos reikalus, Vyriausiam Skautų Štabe iškilo sumanymas, kad Jubilėjinės Tautinės Stovyklos paminėjimui reikėtų išleisti specialius pašto ženklus, kaip tai padarė Vengrija 1925 m., Čekoslovakija 1932 ir 1938 m., Jugoslavija 1933 - 1934 m., Kinija 1934 m., Olandija ir Lichtenšteinas 1937 m. ir kitos valstybės. Kiek man teko išgirsti, ženklų projektų konkurso keliu paruošimas būtų užėmęs daug laiko ir būtų brangiai kainavęs, o Vyr. Skautų Štabas neturėjo lėšų, nes viskas buvo sukoncentruota į pačias stovyklas. Gi veltui dirbti niekas nesutiks. Paskui kita kliūtis: ruošiamasi Olimpijadai ir čia, gal būt, pasirodys pašto ženklai, tad vienu laiku pasirodytų dvejospos atskirų pašto ženklų bei piešinių laidos. Gi Pašto Valdybos nusistatymas buvo — išleisti kuo mažiau laidų (prisimenant "Lietuvos Vaiko" 16 skirtingų laidų, kada ir Pašto Valdybai susidarė begalės administracinio vargo), nes sandėliuose būta pakankamo skaičiaus pašto ženklų net kelių metų apyvartai.

Ir vistiek, artėjant minėjimams, Susisiekimo Ministerija pavedė dail. Jonui Burbai (jis tuo laiku buvo šios ministerijos referentu) paruošti Olimpijadai ženklų projektus, kuriuos ministerija patvirtino ir leido spausdinti jų 100,000 komplektų. Vyr. Skautų Štabas apie šį nutarimą sužinojo ir vyr. skautininkas plk. Šarauskas painformavo Skautų Šefą valst. prezidentą A. Smetoną, kad šis duotų patvarkymą Susisiekimo ministeriui, ir Jubilėjinę Tautinę Stovyklą atžymėti pašto ženkluose. Susitarta, kad pusė Olimpijados pašto ženklų būtų pervesta skautų stovykloms atžymėti. Kad išvengus kitų projektų ir piešinių, dail. J. Burba padarė perspausdinimo ant Olimpijados pašto ženklų projektą. Du pašto ženklai skautams ir du — skautėms.

Kadangi stovyklų atidarymo metas artėjo, perspausdinimai buvo atlikti pavėluotai. Kodėl? Neteko patirti.

Šias informacijas perduodu skaitytojui gana apytiksliai, nes aš asmeniškai pažinau dail. Joną Burbą ir su juo bendradarbiauau iki rusų įsiveržimo į Lietuvą. Jis vienas iš pirmųjų buvo sumintas ir išvežtas į Sibirą, kur ir mirė.

Dabar prieinu prie Pašto Valdybos prisidėjimo prie Jubilėjinės Stovyklos. Pašto Valdyba sutiko organizuoti pašto ir telefono agentūras A. Panemunėje ir Pažaislyje — skautų ir skaučių stovyklose. Čia minėsiu tik A. Panemunės agentūrą, nes su ja teko daugiau bendradarbiauti. Šios pašto agentūros viršininku buvo paskirtas buvęs paskautininkas (jo pavardės nebeprisimeinu), Petrašiūnų pašto įstaigos tarnautojas. Agentūrai buvo pavesta atskira didelė palapinė, ji turėjo tiesioginius telefono ryšius su A. Panemu-

nės pašto įstaiga. Buvo pravestos net 5 telefono linijos. Šioji agentūra atliko visas pašto ir telegrafo funkcijas: paprastų ir registruotų laiškų priėmimą bei persiuntimą, piniginių perlaidų, pašto ženklų pardavimą, telegramų priėmimą. Turėjo šiai stovyklai ir specialų antspaudą. Jis buvo ovalinės formos su įrašu: Tautinė Skautų Stovykla — A. Panemunė. Panašų antspaudą turėjo ir skaučių stovykla, tik su pažymėjimu — Pažaislis.

1938 m. liepos 8 dieną oficialiai pradėjo veikti stovyklos aparatas, o tuo pačiu ir paštas. Buvau pirmu pašto agentūros klientu ir, norėdamas užfiksuoti stovyklos atidarymo pradžią, ant 10 specialių Skautų Štabo spaudos skyriaus rūpesčiu paruoštų vokų užklįjavau tuo metu kursojančius pašto ženklus ir užantspaudavau. Deja, specialių šiam minėjimui perspausdintų pašto ženklų dar neturėjome. Stovyklos pašto viršininkas skambino į centrą, bet buvo pranešta, kad reikia palaukti. Kiek? Nežinia. Bet, vistiek, kiekvieną dieną po 10 vokų antspaudavau, kol pagaliau liepos 14 d. stovyklos paštas gavo dviejų rūšių pašto ženklus — 5+5 centai ir 60+15 cen-

Atvirlaiškis iš skaučių stovyklos Pažaislyje

tų vertės. Gi 15+5 centai ir 30+10 centų pašto ženklai pakliuvo į Pažaislį. Tuo laiku Pažaislio stovykloje stovyklavo mano sesuo su Mariampolės tuntu. Kaip buvau pranešęs, ji išpildė ir taip pat nuo pirmos dienos antspaudavo vokus, tad ir liepos 14 d. buvo užfiksuoti 15+5 centų ir 30+10 centų pašto ženklai. Kodėl taip centrinis paštas pasielgė, neturiu supratimo, bet daleidžiu, kad centrinis paštas aprūpino stovyklų paštus pagal skautų ir skaučių emblemas: skautų stovyklai — perspausdinimus su lelijos, o skaučių stovyklai — su rūtelės emblema. Ir tik liepos mėn. 16 d. pasirodė jau pilnas pašto ženklų kompleksas. Suprantama, spūstis prie pašto buvo neišpaskayta, nes šių ženklų norėjo įsigyti ir užsienio skautai. Mūsiškiai nuo pirkimo truputį susilaikė, nes ženklų vertė buvo gana augšta, plius primokėjimas, tad ne kiekvienam teko įkasti šią kainą. Gi iš svečių tarpo teko matyti perkant pilnais lapais ir čia vietoje antspauduojant (nuvertinant). Ši pašto agentūra turėjo tokį didelį pasisekimą, kad paskutinėmis dviem dienomis ją aptarnavo net keturi valdininkai nuo pat ryto iki vakaro.

Dabar kiekvienas paklaus, kodėl neparodau šių vokų? Deja, viskas liko Vilniuje. Besitraukdamas, nebeturėjau laiko paimti ir, pagaliau, buvau pritrenktas netikėto raudonųjų gaujų įsiveržimo taip, kad mano geriausiai vokų ir vertingų ženklų rinkiniai dingo ant visados.

Šioji Jubilėjinė Tautinė Stovykla paliko neišdildomą, spalvingą ir kartu dramatinį vaizdą visiems, kas joje stovyklavo ir kas ją lankė. Nors ir praslinko 27 metai, bet gilus prisirišimas prie skautiškų tradicijų, bendro sugyvenimo, o ypač atliekant paskirtus uždavinius, paliks malonių prisiminimų.

Liepos 17 d. Lietuvos Valstybės Prezidentas ir Skautų Šeŝas Antanas Smetona atsilankė į stovyklą pasveikinti savo jaunus ir mielus skautus. Iškilmingos šv. Mišios buvo laikomos po atviro dangaus skraiste. Joms pasibaigus, skautų vienetai su savo vadais išsirikiavo parado aikštėje ir išklaušė šefo tartas reikšmingas mintis. Jis savo kalboje pabrėžė ištikimybę savo tautai ir artimui, atsakomybę prieš Augščiausiajį, palinkėjo ištvermės, užsigrūdinimo ir būti naudingais ir garbin-gais Lietuvos piliečiais.

Įspūdingas buvo paskutinis skautų ir jų vadų

paradas. Gražiomis gretomis, laikydami vienodą žingsnį ir lygiavimą, policijos orkestrui grojant "Tautinė stovykla sukviėtė visus" maršą, sukomponuotą šio orkestro dirigento Br. Jonušo, pakeldami skilčių vėliavas, paskutinįjį kartą skautai pražygiavo pro savo valstybės prezidentą ir kabineto narius bei kariuomenės vadus. Ar galėjo tada kas pagalvoti, kad tai buvo paskutinis kartas Lietuvoje?

Liepos 18 d. įvyko paskutinis stovyklos laužas. Svečių buvo labai daug. Visi laužavietės šlaitai buvo perpildyti svečiais ir atvykusiais sportininkais iš Tautinės Olimpijados atidarymo iškilmų.

Laužo programa buvo parinkta ypač turtin-ga. Puikios deklamacijos bei skambios skautiškos dainos. Linksni anekdotai iš stovyklos gyvenimo. Šio laužo vadovu buvo energingas skautininkas — vytis V. Bražėnas. Ypač visus sujaudino nelaukta staigmena, kai estradoje pasirodė lietuviai vilniečiai priešakyje su mums gerai žinomu Žižmaru. Ovacijoms nebuvo galo. Audringi plojimai, šauksmingi valio įkaitino visus. Tvar-kos dabotojams tiesiog buvo vargas sulaikyti besiveržiančius svečius prie vilniečių. Susikabinę rankomis ir, pagaliau, atstatę krūtines, šiaip taip prilaikėme sujaudintą minią. Žižmaras trumpai pasveikino visus ir perdavė mielus sveikinimus nuo visų Vilniaus krašto lietuvių. Gi paskui vilniečių grupė sugiedojo "Marija, Marija...", tai tas jau buvo per daug visiems. Ašaros visiems riedėjo veidais. Rimtis ir susikaupimas, skausmas ir viltis kuteno kiekvieną. Tai buvo neišdildomas ir sunkiai aprašomas vaizdas...

Pagaliau, apie 11 val. nakties Nemune pasirodė jūrų skautų laivelių flotilija su žiburiais, fakalais, raketomis bei spalvotų ugnių lietumi ir nuplaukė tolyn, tolyn. Suskambėjo Lietuvos Himnas. Jo žodžius senelio Nemuno srovė bei dangaus mėlynė paslaptinai sugėrė, lyg jausdama atslenkančią nelaimę ir Nemunas atsisveikino su visais, lyg sakydamas: BUDEKITE!

(Straipsnis buvo išspausdintas Lietuvos Filatelistų Dr-jos "Lietuva" Biuletenyje 1965 m. nr. 4; KARIUI jį parūpino bendradarbis A. Bernotas.)

Žmogus turi prigimtąją teisę laisvai išpažinti savo tautybę.

Lietuvis lieka lietuviu visur ir visada.

Savo išlaikytą Lietuvos Tautos gyvybę lietuvis perduoda ateities kartoms, kad amžinai gyventume.

Lietuvių Charta

KNYGAS BEVARTANT

S. DIRMANTAS

Pasigendu KARY rašinių apie knygas. Žinoma, ne t.v. beletristikos srities, bet istorinio ir karinio turinio. Ir ne plačiojo pasaulio, o tik mūsų tėvynei artimo rajono ribose — Švedija, Suomija, Maskva, Krymas, Odesa, Sučava, Varna, Viena, Praga, Berlynas, Prūsai. Vis tai yra tos žemės, kurias amžių slinkty išvaikščiojo lietuviai karys ar valstybininkas.

Žodis beletristika vienu aiškinama kaip kilęs iš prancūzų *belle* — graži ir *lettre* — laiškas — raštas — gromata. Bet profanai ir cinikai teigia, kad pirmoji dalis yra iš lotynų *bellum* — karas o antroji iš *triste* — liūdnas; atseit, išeitų: gražūs bet liūdnoki rašiniai. O mūsų ramovėnai paskutiniame suvažiavime pageidavo vėl kitaip suprantamos beletristikos: gražių rašinių apie mūsų karių vykdytus karus! Ypač tuos, kuriuose jie patys yra dalyvavę.

Priekaišto KARIO redakcijai nedarau. Pavojinga. Redaktorius parodė, mokąs kietai atsakyti: "Parašykite patys. Atspausdinsiu." Sekdamas patarimu, pasiryžau pats pabarškinti savo seną, JAV gamybos, bet dar prieškariniais laikais įgytą Kaune, pas tą patį, čia Čikagoje vėl netoli manęs puošniai įsikūrusį, Karvelį. Nesigailiu ją pasiėmęs. Ištikima, ištvėringa. Daug kam padėjo Vokietijoje pokariniais 1945-1950 metais, kai retai kuri mūsų (net vlikinė) įstaiga turėjo su lietuvišku raidynu.

Saugok Augščiausias, nerašysiu apie mūsų premijuotus romanus. Apie šios rūšies beletristiką turiu savo nuomonę ir kartą, prašomas apvalės sumos (iš ramovėnų) premijai, pareiškiau, kad premijas verčiau davinėti už mokslinio turinio darbus ir kad pas mus jau reiškiasi "*belle et triste*" literatūros infliacija. Gavau mandagų atsakymą, kad kreipimosi laiško autorė yra kitokios nuomonės. Reiškia, kai kas jaučia mūsų romanų badą. *De gustibus non est disputandum*, sako romėniškas, kaip įprasta, išmintingas priežodis. Taigi toliau tik apie mūsų knygas, istorinio - karinio turinio.

Nepradėsiu nuo M. Lietuvos a. 1550 m. lotynų kalba aprašiusio, deja, ne lietuvių, bet totorių gyvenimą. Nekliudysiu nė mūsų pirmųjų istorikų, Kojalavičiaus (lotynų) ir T. Narbuto, kuris savo Lietuvos istorijos devyniuose tomuose (lenkiškai), ne tiek kaip istorikas o kaip karo inžinierius, mėgdavo įdėti visokių pastatų brėžinių, sugalvojo ir išbraižė mūsų tautos kilmės sudėtingą schemą nuo Palemono laikų... ir net gebėjo

duoti 1370.II.18 d. Rūdavos mūšio schemą, taip smulkmenišką, kokias darydavo XIX šimtmečio generalinių štabų specialistai istorikai. Taigi fantazijos ir išradingumo jam netrūko, nors buvo susenęs ir ligų nukamuotas. Tėvynės labui, Lietuvos garbei!

Neliesiu rašinių mūsų gerbiamojo pirmojo karybos istoriko S. Daukanto, kurio mirties šimtmetį 1964.XI.24 atžymėjome ir antro, jau ne inžinieriaus, o medicinos daktaro, Jono Šliupo, kuris įrašė nemažai mūsų karinių nuotykių į savo dviejų tomų "Lietuvių tauta senovėje ir šiandien". Deja, jo šimtmečio proga tinkamai nepagerbėm. II tome yra skyrius: "Lietuvos viešpatystė prie Jagėlių" — (pagal Ilovaiskį). Čia paminsiu, kad 1965 m. Varšuvoje išėjo įdomi žurnalisto P. Jasienicos "Polska Jagiellonow".

Priminsiu, kad mūsų laikais Karo Mokslo draugija buvo Kaune išspausdinusi I-jį tomą plk. Acuko "Medžiaga lietuvių karo istorijai". Deja, jo čia neturiu o antrasai tomas iš viso berods nepasirodė.

Rašysiu apie į mano rankas paskutiniu metu patekusias knygas. Karo lakūnas Juozas Vaičeliūnas savo lėšomis 1955 Kanadoje išspausdino "Tėvynės sargyboje". Viršelis dailininko T. Valiaus. Nebloga Toronto "Žiburių" spauda, 230 p. Tai 1932-1941 metų atsiminimai surašyti vien iš atminties po daug metų. Tikslas: "... palikti ateities kartoms... iš buvusios mūsų Nepriklausomos Lietuvos kariuomenės gyvenimo". Čia priminsiu, kad pirmoji knygelė apie atsikuriančią Lietuvos valstybės kariuomenę 1919 m. L. Natkevičiaus parašyta išvydo dienos šviesą čia, JAV-se. Ji nesunkiai surandama pas vyresnio amžiaus Amerikos lietuvius.

J. Vaičeliūnas sugebėjo įdomiai, sklandžiai aprašyti savo išgyvenimus. Juos suskirstė 59-mis temomis šiuose skyriuose: Ketvirtam Pėstininkų Lietuvos Karaliaus Mindaugo pulke, Lietuvos Karo Aviacijoje, Lietuva netenka nepriklausomybės, Kelionė į Sovietų Sąjungą ir Vokiečių - Sovietų karas. Daug svarbios, kitur neužfiksuotos mūsų kariuomenės istorijos medžiagos. Yra 15 vertingų, puslapio didumo, retų, pažiūrėti įdomių, iliustracijų. Rašyta atvirai, nenuslepiant ir blogų reiškinių.

Taikos metu pavojingiausiaji karinė tarnyba buvo aviacijoje. Pavojai žmones suartina. Iš visų ginklų rūšių turime tik aviacijos žuvusiųjų karių sąrašą. Jame 48 pavardės. Manychiau, panašius

sąrašus reikėtų sudarinėti ne laipsnių bet chronologine ar pavardžių abėcėlės eile.

Galima patikslinti žuvimą - likimą kpt. Marcinkaus. II-jo Pasaulinio karo pradžioje jis atsirado Britų aviacijoje. Bombarduodamas Vokietiją pateko nelaisvėn. Knygoje "The Great Escape" įdomiai aprašyta, kaip po kelių nepavykusių pabėgimų, pagaliau kelius mėnesius kastu tuneliu iš belaisvių barakų pabėgo keliasdešimt britų lakūnų. Jie, tačiau, buvo greitai išgauti ir partijomis likviduoti. Kūnai sudeginti, kad nebūtų žymių. Kadangi Marcinkaus mokėjo vokiškai (buvo baigęs Kauno vokiečių gimnaziją), tai jam pavyko ilgiau slapstytis. Pagautas buvo toli nuo stovyklos, kelyje į Lietuvą, pereinant Vyslą. Jokio žmoniškumo ir karo teisės nepaisant, jis buvo nacių nužudytas. Anglų lakūnų pelenus, pažymėtus atitinkamomis pavardėmis, po karo vokiečiai gražino britams. Tur būt niekas nesuseks, kur palaikai lietuvių kario, šaunaus lakūno Marcinkaus, patekusio į anglų literatūrą. Žuvusiųjų sąrašė pasigendu paties viršininko, gen. A. Gustaičio. Jis kurį laiką dirbo mūsų V. D. un-to technikos fakultete. Buvo sužeistas ir pagautas, kai mėgino pasišalinti iš "rojaus". Kas žino apie jo tolimesnį likimą?

Mūsų aviacijos praeitį įdomiai KARYJE nuo 1966 sausio mėn. atpasakoja J. Žilys. Deja, "Nepriklausoma Lietuva" 1966.IV.6 praneša apie šio autoriaus mirtį.

Pėstija susilaukė dviejų knygų. Anglijos Londono veikli leidykla NIDA 1964 m. išleido viršilos Antano Šukio atsiminimus: "Du mediniai ir trys geležiniai kryžiai". Su ilgoku plk. J. Lanskoronskio įvadu. Tai ugnimi, krauju ir kardu rašyta mūsų atgijusios kariuomenės o kartu ir tautos bei valstybės trumpo, bet lemtingo, 1919-1921 kovų metų laikotarpio, istorija. Apie 350 p. Energingas ir sumanus karys trumpais sakiniiais, ryškiais žodžiais pasakoja apie savo žygius nuo 1919.I.23 Sintautaus, iki savanoriško išėjimo A. Panemunėje atsargon, kai "karštas" karas buvo pasibaigęs ir prasidėjo pirmieji taikos meto manevrai. Tas buvo įvykę anais, jau senais laikais, kai kariuomenės vadu buvo plk. Stanaitis. Pulko vadas, plk. ltn. Butkus, paleidžiant Laisvės kovų dalyvius, tarė jiems šiuos žodžius: "Šie treji metai kariuomenėje karo metu paliks Jūsų atmintyje visam gyvenimui. Jūsų žygius ir kovas dėl Lietuvos nepriklausomybės tauta perduos kartų kartoms, o istorijoje tie žygiai ir kovos pasiliks visiems amžiams". Kuklus plk. ltn. Butkus jau pasimirė Čikagoje, Brighton parke, bet jo žodžius patvirtino savo raštu mielas A. Šukys. Štai kai kurios jo knygos temos: Pirmasis karo krikštas prie Jiezno. Su bolševikais prie Radžiūnų. Kelionė priekini į užfrontę. Pasitraukimas nuo Eg-

lainės. Kieti mūšiai prie Annenhofa. Sunaikintas bolševikų štabas. Atsiginame granatomis. Prie Dauguvos tilto. Kitam fronte — su bermontininkais. Sukilimo ženklai. Likviduojame sukilimą. Kietas mūšis su lenkais... Ir visa eilė panašių kautynių vaizdelių. O ir šiaip daug kareiviško gyvenimo fronte gyvai atpasakotų nuotykių. Tokių žaibiškų, kaip filmoje ekrane, vaizdelių yra net 80.

Vertinga buvo mūsų anų laikų kariuomenė turėjusi tokius puskarininkius ir viršilas, kaip kad autorius A. Šukys. Ir didelė padėka priklausomam kovingam autoriui, kad, nors ir po tiek metų ir įvykių, pasiryžo ir tesėjo užfiksuoti, kaip kovota tokiu sunkiu ir kritišku tautai metu.

*

Mūsų senovės valstybės, Didž. Lietuvos Kunigaikštijos, pulkų praeities išliko tik griaučiai vienon vieton nesutraukti, knygoose, žurnaluose, archyvuose išmėtyti. Ir tai tik iš laikų po kariuomenės žymaus pertvarkymo, įvykusio 1717 metais Didžiajam Šiaurės karui pasibaigus. Tai tik pulkų vardai, šefai, vadai, kai kada taikos metu stovėjimo vietos, retai mūšių datos ir vietos. Lig šiol neteko užtikti vėliavų — nei atvaizdų nei aprašymų. Daugiau išliko uniformų. Ir tas, kas yra išlikę, nėra sutvarkyta, sutelkta vienon vieton. Nėra prasmės jieškoti kaltininkų ir juos smerkti. Priežastys žinomos. Jei kas tą darbą atliks, tai, greičiausiai, ... lenkai. Jie tuo įdomaujasi, turi daug pajėgių žmonių, muzėjų, dar juose išliko kiek archyvų.

Apsžiūrėkime, kad ateity kas mus nepakaltintų nesudarius atkurtos mūsų laikų Lietuvos Respublikos kariuomenės aprašymo ir nors trumpu istorijos... Nejaugi ir tą lenkai mums atliks???

Pėstijos pulkų buvom suorganizavę nedaug ir ne visi jie išsilaukė iki liūdno pabaigos. Didžiausias pėst. pulkų skaičius, kiek pamenu, buvo dvylika. Neatsimenu, ar be numerių jie visi buvo gavę šefus ir vardus. Kitus, regis, buvo mėginta, rusišku papročiu, vadinti miestų vardais. Ilgiau išsilaukė pulkai numeruoti iki devinto (imamai). Tik 3-jo Vytauto Didžiojo vardo pulko laimė buvo nekokia: jis gana ankstyvai ir pastoviai buvo išformuotas ar, kaip mūsų prabočiai sakydavo — "suvyniotas" (iškilmingai buvo suvyniojama pulko vėliava). Mūsų mėgiamajam populiariam valdovui kompensuoti, visą laiką egzistavo jo vardo mokslo ir mokymo įstaigos — Universitetas, A. Karininkų Kursai o kurį laiką V. D. metais Jona voje buvo įsteigta atskira kuopa: dviem tiltam per Nerį saugoti. Liet. Enciklopedija pažadėjo XV tome duoti mūsų 1918-1940 m. pulkų biogra-

fijų. Aišku, jos, jei ir bus, tai visai trumputės. Kiek pamenu, dar Lietuvoje buvo pasirodžius kiek ilgesnė istorija 5-jo pulko. Svetur, tremtinškoje emigracijoje susilaukė savo, kad ir nepilnos, istorijos mūsų vienintelis "karališkasis" pėstininkų pulkas. Ją parūpino pareigingas to pulko kūrėjas - organizatorius ir kovos metų vadas J. Variakojis. Jis suprato ir jautė, kad be jo, šio reikalingo darbo niekas tinkamai neatliks. Nors sirguliavo ir dėlto net buvo pasitraukęs iš L.V.S. RAMOVĖ centro valdybos, bet, draugų kalbinamas ir padedamas, savo pareigas jam artimo pulko atžvilgiu atliko. Deja, išspausdinto darbo autoriui neteko pamatyti. Ir jis pasimirė.

Pagrindinė dalis knygelės "4 Pėstininkų Lietuvos Karaliaus Mindaugo Pulkas" surašyta paties J. Variakojų. Tai pulko genezė ir garbingi laimėjimai kovos laukuose. Pulkas pradėjo vystytis iš saujelės jaunimo su ginklais susibūrusio 1918 m. žiemos pradžioje. Kovos ugnyje iš partizanų būrelio išaugo pilnas pulkas. Paskutinės aprašytos kautynės vyko 1921.XI.21 Kernavės-Musninkų - Širvintų - Maišiagalos rajone, su lenkais. Autorius buvo paskirtas III karo apygardos štabo viršininku; tolesniuose mūšiuose nedalyvavo ir vėlesnės pulko praeities neaprašė. Didelį darbą atliko autoriaus sūnus, berods Jono vardu, inžinieriškai parūpindamas net 14, kiekvieną per visą puslapį, kovų schemų. Turime būti jam dėkingi. Knyga sukapota į daug skyrių - skyrelių. Skyriuje a u k o s — skaičiais duoti pulko nuostoliai ir čia pat nejučiomis prasideda suglaustas atpasakojimas mūsų kariuomenės tolesnio vystymosi ir mintys apie Lietuvos ateitį. Trumpai nušviestos ir pulko paskutinės gyvavimo dienos. Įdėta nemažai fotografijų: visi vėliau buvę pulko vadai. Kas kart vis puošnesni, stambesni, orduoti. Tik paties pulko kūrėjo ir autoriaus kuklus, miniatūrinio veido atvaizdas, kapitono uniforma. Vėlyvesnio laiko foto yra, bet ne tekste o viršelio aplanke. Gi aplanko amžius trumpas... Nieko nerandu apie ginklus, etatus ir k. Jei nebūtų vilties susilaukti šio pulko istorijos tęsinio ir kitų pulkų monografijų, tai būtų galima pateisinti knygelės perkrovimą iliustracijomis ir tekstais, pvz. 16 Vasario 1918 m. Akto, prezidentų ir ministrų pirmininkų, generolų atvaizdais ir jų biografijomis. Mažai ką bendro jie turi su pulko istorija ir prie jų tiek esame pripratę, kad nenorime nei matyti nei skaityt... Pakanka bendroje spaudoje. Nejaugi tas kartosis prie kiekvieno pulko istorijos?

Tiek turime menininkų ir visokių rūšių dailininkų, o 97 puslapy iki šiol vienintelis visų pripažintas mūsų karalius atvaizduotas *karia ranka*

iškeltu kardu... Ir tai man tenka matyti jau bent 70 metų!... Ar tam yra istorinis pagrindas? ar tai tik, gal lenkų, šposas? ar mūsų neapdairumas ir stoka savigarbos? Knygoje daug baltų puslapių: lyg norėta ją pastorinti. O paskutiniam puslapy ikištas tiek kartų spaudoje sukritikuotas žemėlapiukas. Jame vietoje Mažoji Lietuva kaž kodėl angliškai įrašyta Germany o mūsų miestai vokiškai: Tilsit, Wehlau, Stallupönen. Ne Baltija o Baltic Sea ir p. Kam lietuviškame žemėlapy toksai kalbų mišinys? Ar laukiama vokiečius sugrįžtant? Viršelis praktiškas, aplanko nereikalingas. O pats aplanas? kai kas jį nupeikė spaudoje. Mano pirmas įspūdis buvo švelnesnis. Užsirašiau: "Nei šioks, nei toks". Nes jokių būdu nesugebu to rebuso iššifruoti ir surišti su tekstu. 120 puslapių, kaina 3.50 dol.

*

Nejučiomis mintis vėl palietė mūsų grožinio žodinio meno veikalus. "Romanų" tarpe pasitaike istorinių ir karinių dalykų. Žinoma, ne tokio masto, kaip, pav., V. Hugo mūšio ties Vaterloo aprašymas. Man padarė įspūdį vienam mūšikių šių laikų romane miško kautynių to paties Mindaugo laikais aprašymas. O 1965 m. pabaigoje jau minėtoji leidykla Nida paskleidė P. Gliaudos "Agoniją". Nėra čia karo aprašymo. Tačiau gyvenime yra tylių, bet baisesnių įvykių, negu karšto karo triukšmingas žudymasis. Kariams ir šauliams verta pasiskaityti "Agoniją". Ten aptariami ne tik mūsų bendri, mūsų valstybės, bet ir kiekvieno mūsų pavieniai išgyvenimai... Romano personažai vadinami tikromis pavardėmis. Jų tarpe mūsų augštosios civilinės ir karinės vadovybės vyrai. Yra ir moterų. Mano galva, "Agonijos" autorius vykusiai pavaizdavo anų tragiškų dienų atmosferą. Nors be perkūnų, bombų ir gamtos audrų. Autoriui savo kūrinių pavadinus romanu, nesijaučiu kompetentingas daugiau ką pridėti.

Lenkų literatūroje "Aognijos" atitikmuo yra jų Tautos Gynybos Minijos išleista J. Putramento "Wrzesień 1939" — atseit 1939 m. rugsėjis. Rašyta 1946-1952. Kelios laidos. Viena "masinė" 50,000 egz. Vaizduojama Lenkija: sostinės sferos, darbas vyr. štabo operacijos skyriuje, mobilizacija, pora savičių karo veiksmų: mūšio scenos, bėgimas... Ir čia mirga garsios pavardės: Beko ir Šembeko, Ribbentropo, Smigly Rydzo, Stachievčiaus, generolų, damų, karininkų, komunistėlių... Karo katastrofos chaosas. Pas Gliaudą daug cigarečių dūmų ir kalbų, pas Putramentą nepalyginamai daugiau karo dūmų, lėktuvų ir tankų užesio, bombų trenksmo. Kariams verta pasiskaityti. Du tomai.

DVYLIKA METŲ LIETUVOS KARINĖS TARNYBOS

J. ŽILYS

(Pradžia sausio mėn. KARYJE)

Tais metais, eskadrilės vado paprašytas, paskraidinau Gegužinės miestelio kleboną kun. Švagždį (Milžiną). Skridome mokomu dvimotoriniu "Haveland" anglų firmos lėktuvu. Juo galėjo skristi šeši žmonės. Be klebono kartu su mumis skrido eskadrilės vadas mjr. Namikas ir kpt. Steponkus. Klebonas skrido pirmą kartą. Lipdamas į lėktuvą jis persižegnojo, pasiėmė šventą raštą ir atrodė kiek susijaudinęs. Pakilęs, nuskridau virš Gegužinės miestelio; ten mus sutiko, tur būt, visas miestelis. Aikštėje mokiniai ištiesė Lietuvos vėliavą ir visi mojavo rankomis sveikindami savo kleboną ore. Kiek pasisukinėjęs, klebonui pageidaujant, grįžau į aerodromą. Klebonas išlipo patenkintas, sakė viskas labai gražiai atrodė, bet žadėjo daugiau nebeskristi ir tvirtino, kad lakūnų darbas sunkus ir pavojingas. Man, kaip jį skraidinusiui, dovanavojo savo fotografiją su įrašu vadindamas mane žemės ir dangaus Apolonu, o kitą dieną prisiuntė dovanų.

SKRAIDYMAI AKLAI IR NAKTĮ

1936 m. lėktuvuose buvo įmontuota aklo skridimo prietaisai. Kiekvienoje eskadrilėje dviečių lėktuvų, turinčių aklo skraidymo prietaisus, vienas ar du lėktuvai buvo paruošti mokytis akilai skraidyti, uždegniant medžiaginiu dangčiu piloto sėdyne. Juo užsidengęs pilotas negali matyti žemės, o mato tik rodykles. Antroje sėdyneje, pradžioje, sėdėdavo instruktorius, o vėliau, kitas pilotas, kurs aviofonu pranešdavo pilotui kaip lėktuvas skrenda.

Nakties skridimas nėra aklas, nes matai kur yra žemė ir dangus. Tiesa, orientuotis skrendant naktį žymiai sunkiau. Visi daiktai žemėje matosi žymiai silpniau ir atrodo kitaip. Tūpimas naktį irgi sunkesnis. Lietuvoje tūpdavome pagal išstatytus aerodrome ant žemės žibintus (liktarnas). Dalis žibintų buvo spalvotais stiklais. Raudonais stiklais atžymėdavome aerodromo pradžią ir galą, žaliais tūpimo vietą. Tūpdami augštį spręsdavome irgi pagal žibintus sustatytus eilėje už tūpimo marškos, kas 50 metrų. Jei lėktuvuose būdavo įrengti, tai naudodavomės ir prožektoriais.

Atžymėjimui kur yra aerodromas, naktį būdavo uždegamas prie aerodromo, įruoštas ant bokšto, aplink judantis prožektorius.

ŠAUDYMAI PALANGOJE

Kasmet Palangoje buvo atliekami šaudymai iš lėktuvo į ore judantį taikinį (maršką). Eskadrilės atlikdavo šaudymus viena po kitos, kas dvi savaitės.

Pilotai šaudydavo kulkosvaidžiais nejudomai įtaisytais virš motoro, arba įmontuotais sparnuose. Kulkosvaidžiai įtaisyti virš motoro būdavo sinchronizuoti su motoru, todėl šaudydavo pro propelerį. Dažnai pasitaikydavo, dėl pavėluoto šūvio, ar sugėdus sinchronizacijai, peršauti propelerį. Šaudant kulkosvaidžiais įmontuotais sparnuose to negali atsitikti, tik šaudymo taiklumas nukenčia, nes didelis tarpas tarp kulkosvaidžių ir taikymo įtaisų. Žieduotas taikiklis ir sargas yra įtaisyti priešaky piloto akių. Pilotas taikosi visu lėktuvu, jį valdydamas. Nuleidikas yra įtaisytas prie vairolazdės.

Žvalgo suporinti kulkosvaidžiai yra įtaisyti ant judomo rato. Praskrendant lėktuvui pro maršką žvalgas, pats sukinėdamas ir kilnodamas ratą, privalo nusitaikyti ir iššauti. Tai padaryti nėra lengva — reikalauja didelio įgudimo.

Pataikymai iš pilotų kulkosvaidžių būna žymiai geresni. Marškas, prikabinatas lynu ar virve prie lėktuvo, vilkdavome virš jūros, nuo Palangos iki Šventosios, apie 500 m. augštyje.

Kartą, su vienu kareiviu, aš išskridau vilkti marškos. Skridau lėktuvu "L. V. G.". Kareivis skrido pirmą kartą. Kaip jau esu minėjęs, lėktuvas "L. V. G." iš suktuko nesiduoda išvedamas. Įėjus su juo į suktuką buvo leidžiama gelbėtis, iššokant parašiotu. Pakilęs į 600-700 m. augštį atskridau virš aerodromo, kur būdavo išmetama marška, kad būtų galima lengviau surasti jei nutrūktų. Skraidydamos virš aerodromo laukiau kol kareivis išmes maršką. Jis, gi, susipainiojo tarp virvių ir vis negalėjo išsinarplioti. Nusibodo man laukti. Nuėmęs gazą, kad geriau girdėtų, darydamas posūkį, pasukęs galvą raginau greičiau mesti. Jo paties nebuvo matyti — dirbo atsitūpęs. Staiga pajutau, kad mano lėktuvas pradėjo daryti suktuką. Pamėginau vairs; jie buvo visai nepaklusnūs, reiškia, reikia šokti ir gelbėtis parašiotais. Laimė, kareivis, to visai neįsąsdomas, baigė savo darbą ir išmetė maršką. Išsitiesdama marška patraukė lėktuvą ir aš pajutau, kad vairai pradėjo manęs klausyti. Tada nuskridau virš jūros, kur vyko šaudymai į mūsų velkamą

maršką. Po šaudymų, nusileidęs, paklausiau kareivį ar jis jautė kas buvo įvykę; jis man atsakė, kad nieko nejautė, o skraidyti jam labai patikę. Kaip aš jį būčiau privertęs šokti su parašiotu, jei pripuolamai lėktuvo nebūčiau išvedęs iš suktuko — nežinau.

ŠOKIMAI SU PARASIUTU

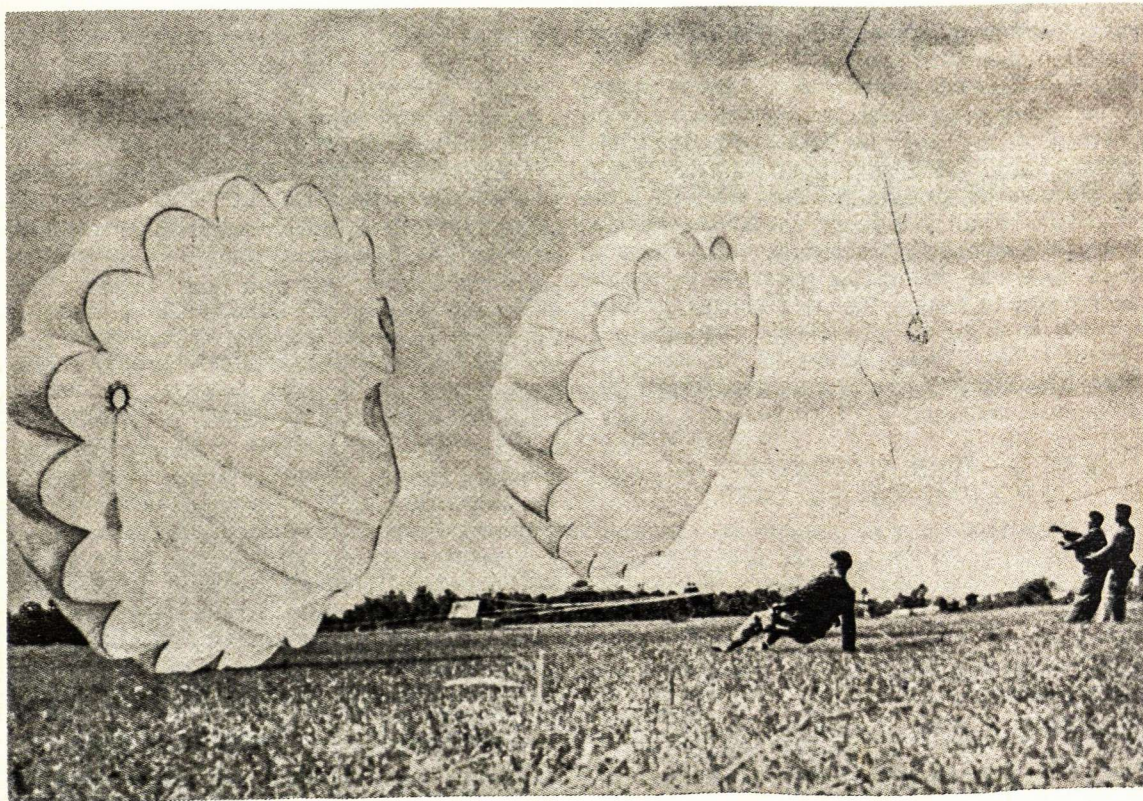
1936 m. aviacijos viršininkas buvo įsakęs visiems lavintis šokti su parašiotu. Kpt. Marcinkus, daugiausiai kartų šokęs, buvo atskridęs į Šiaulius instrukuoti. Visus lakūnus šokusius su parašiotais mūsų eskadrilėje skraidinau aš.

Kpt. Marcinkus, parodydamas kaip reikia šokti, pasiėmė lakūnišką parašiotą. Eskadrilėje buvo vienas mokomasis parašiotas. Jis skyrėsi nuo lakūniškojo parašiuo tuo, kad susidėjo iš dviejų parašiutų: vieno didelio, antro kiek mažesnio — atsarginio. Pirmajam dėl kokių nors priežasčių neišsiskleidus, iššokęs galėjo atskleisti atsarginį. Parašiuo plotas yra apie 40 kvadratinų metrų. Jis buvo padarytas iš gryno šilko, dabar yra vartojami tik nailoniniai, nes nailonas yra daug stipresnis už šilką.

Pakilęs su kpt. Marcinkum į 600 m. augštį ir priskridęs aerodromą, laukiau jį iššokant. Jis, išlipęs ant lėktuvo krašto ilgai delsė ir buvo labai išbales — susijaudinęs, todėl iššokęs pasiekė žemę už aerodromo ribų, vos du žingsnius nuo ūkininko trobos. Jei būtų kliudęs namą, būtų susižeidęs. Po to ir kiti, šokdami, nepataikė į aerodromą: išlipę ant lėktuvo krašto vis per ilgai delsė. Mjr. Namikas šokdamas pataikė į miškelį už aerodromo ir eglės šakos apdraskė jo veidą. Kad išvengus susižeidimų, buvo įsakyta skirtis su lėktuvu davus pilotui ženklą. Nuo tada visi iššokę pataikydavo į aerodromą, bet nevisi laimingai nusileisdavo. Mjr. Namikas, antrą kartą iššokęs, nusilaužė koją, nors buvo atsidaręs abu parašiotus ir žemę pasiekė aerodrome. Parašiotu iššokęs žmogus supasi į šalis, dėl to viršila Liberskis, iššokęs, žemę palietė veidu ir gerokai nusibalnojo nosį. Daugiau nelaimių įvyko Kaune. Kpt. Skaržinskas, nusileisdamas su parašiotu nusilaužė koją. Dėl to šokinėjimas ir nusileidimas parašiotu buvo sustabdytas.

Parašiotas išsiskleidęs, su žmogumi, krinta 5-6 metrus į sekundę greičiu. Kritimo greitis kin-

Laimingas nusileidimas parašiotu Kauno aerodrome

ta dėl iššokusio svorio: sunksnis greičiau leidžiasi. Tačiau, Lietuvoje nebuvo atsitikimo kad, reikalui esant, kas iššokęs su parašytu susižeistų ar užsimuštų.

LTN. A. SKARŽINSKO ŽUVIMAS

1936 m. rudenį prie Kėdainių vyko kariuomenės manevrai. Manevrams mūsų 3-čioji bombonešių eskadrilė buvo iškelta į dvarą prie Baisogalos. Ten dobilienos laukas atstojo mums aerodromą, o dvare pernakvodavome ir maitinomės.

Kartą septyniais "Ansaldo" lėktuvais nuskruidome bombarduoti "priešo". "Priešą" gynė naikintuvai "Fiat". Išmetę bombas ant taikinio, skubėjome į Baisogalą. Priviję, mus puolė "Fiat" naikintuvų grandis (trys lėktuvai). Grandį vedė ltn. A. Skaržinskas. Veidrodyje pamačiau, kad mano šaulys nusigandęs žiūri žemyn. Kadangi skridau rikiuotėje tai sukinėtis ir dairytis negalėjau. Parskridęs į aerodromą sužinojau, kad vienas lėktuvas nukrito, kitas ten pat nusileido. Netrukus telefonu mums buvo pranešta apie nelaimę.

Naikintuvai "Fiat" puolė mus pavieniui; davus vedančiam ženklą lėktuvai rinkosi rikiuotėn. Kpt. J. Grincius, nematydamas vedančiojo lėktuvo, kilo augštyr ir užkliudė iš apačios lėčiau skrendantį lėktuvą. Lėktuvą ir, matyt, pilotą labai sužalojo, nes ltn. Skaržinskas susidūrimo vietoje su savo lėktuvu nukrito ir neatgavęs sąmonės, mirė. Lakūnas gelbėtis su parašytu, atrodo, net nemėgino, nes nukrito neatsileidęs prisirišimo diržų. Ltn. Skaržinskas buvo ramaus būdo, draugiškas, mėgęs jumorą žmogus. Jis buvo baigęs Karo mokyklos XII laidą, pėstininkų skyrių 1930 m. ir Augštuosius Aviacijos karin. kursas 1935 m. Lietuvos karininkų tarpe jis buvo geriausias pistoletų šaulys. Kpt. J. Grincius, pažeistuv lėktuvu ir sulaužytu propeleriu, nusileido ten pat nesusižeidęs. Toks įvykis, dėl jo kaltės, jį paveikė neigiamai. Vėliau jis blogai skraidė rikiuotėje ir blogai šaudė iš lėktuvo.

LTN. A. RIMBUTO (OŽELIO) IR PSK. PALSKIO ŽUVIMAS

Ltn. Rimbutas 1937 m. rudenį gavęs perskridimo maršrutą iš eskadrilės vado mjr. P. Masio, atėjo pas mane ir paprašė paskirti pilotą. Aš pasiūliau jam pačiam pasirinkti iš puskarininkų. Jis gi pasakė, kad jam visi geri ir prašė manęs paskirti. Paskyriau psk. Palskį, tada atliekantį eskadrilėje stažą.

Ltn. Rimbutas maršrutas ėjo pro jo tėviškę, apie 10 km. į vakarus nuo Kelmės miestelio. Jis išskrido lėktuvu "Ansaldo". Skrisdamas pro tėviškę, išmetė iš anksto parašytą namiškiams laišką

ir ten besisukinėdamas, susidūrė su žeme ir abu lakūnai žuvo. Lėktuvo smūgis į žemę buvo labai stiprus, nes lėktuvas ir lakūnai buvo labai sužaloti. Ltn. Rimbutas brolis ir sesuo jo neatpažino ir galvojo, gal kas kitas, paprašytas, išmetęs laišką. Tik mums, kvotos komisijai ir mechanikams, atvykus sunkvežimiu į avarijos vietą ir patvirtinus, kas yra užsimušę, susijaudinę jie pradėjo verkti.

Lakūnai nukrito ant ltn. Rimbutos tėvo lauko, pelkės viduryje esančio kalnelio, todėl lėktuvo laužą iš ten išgabenti buvo gan sunku: užgaišome apie tris dienas. Sunku buvo nustatyti ir nukritimo priežastį. Žmonės liudijo, kad lėktuvas smarkiai užęs ir manė kad tai buvę blogai; mūsų akimis žiūrint, tai geras reiškinys, nes motoras nebuvo sugedęs, tik veikė pilnu galingumu. Susidūrimas su žeme rodė, kad lėktuvas skrido dideliu greičiu. Mes nustatėme, kad lėktuvas ir motoras buvo tvarkoje, tik pilotas, žemai darydamas staigų posūkį, sparnu palietė kalnelį ir įvyko nelaimė — abu žuvo. Abu lakūnai buvo pašarvoti lėktuvų angare Zokniuose ir iškilmingai buvo palaidoti Šiaulių miesto kapinėse.

ŽŪVA PSK. ŽILĖNAS IR VIRŠILA KAIRAITIS

1937 m. vasarą buvo vykdomi šaudymai prie Rekyvos ežero į žemės taikinius. Žemės taikiny yra iš lentų sukaltas apie dviejų metrų keturkampis, pastatytas ant žemės apie 60° kampu. Į žemės taikinį šaudymo pratimus atlikdavo pilotai, žvalgai ir šauliai.

Psk. Žilėnas buvo šaulys ir 3-čioje eskadrilėje atlikinėjo šaudymo pratimus. Šaudydamas į žemės taikinį, besisukinėdamas lėktuve atsitiktinai užkliudė parašyto paleidimo virvutę, kuri patraukė žirkles, perkirpo raištį laikantį sudėtą parašytą. Parašytas išsiskleidęs ištraukė psk. Žilėną iš sėdynės, mirtinai jį sužeisdamas. Jis atsimušė galva į kulkosvaidžio ratą ir nugarą į lėktuvo uodegos krypties stabilizatorių. Taip sužeistas, nusileido su parašytu ant žemės netoli taikinio. Skubiai atvežtas į Zoknių aerodromą, aviacijos gydytojo Gogelio buvo rastas jau miręs.

Lėktuvas, kiek sužalotas, piloto valdomas, laimingai grįžo ir nusileido aerodrome.

Netoli tos pat vietos tik jau Rekyvos ežere, šaudydamas iš lėktuvo į lėktuvo šešėlį ant vandens, užsimušė pilotas viršila Kairaitis, rodosi 1930 m. Į šešėlį šaudė pilotai pikiruodami (smigdami). Viršila Kairaitis per žemai nupikiravęs nebegalėjo lėktuvo išlyginti, įkrito į vandenį ir tokiu būdu žuvo.

Jo atminimui prie ežero kranto, dideliame akmenyje, buvo įtaisyta jo fotografija, iškaltas jo vardas, pavardė ir žuvimo data.

KILIMAS Į PENKIŲ KILOMETRŲ AUKŠTĮ

1938 m. vasarą gavau įsakymą su dvimotoriu lėktuvu "Haveland" pakilti į penkių kilometrų aukštį. Paėmęs, norinčius skristi, penkis mechanikus, pakilau per 25 minutes. Ant žemės buvo 20°C šilimos. Penkių kilometrų augštyje termometras rodė 12°C šalčio. Kylant, kas kilometrą darosi šalčiau 6½°C. Tokiame augštyje skraidėm 15 min. Langams užšalus negalima buvo matyti, kas aplinkui dedasi, todėl man paprašius, vienas iš mechanikų skuduru valė langus. Jam nuo kaktos smarkiai bėgo prakaitas. Kai paklausiau, kodėl jis taip sušilęs, gal darbas persunkus, jis ir pats stebėjosi, kodėl taip prakaitavo. Prakaitavo gi todėl, kad tokiame augštyje oras buvo žymiai retesnis — trūko deguonies. Aš pats neprakaitavau, nes mažiau judėjau, bet ir man akyse rodėsi žvaigždutės, kurios nykdavo ir vėl atsirasdavo.

Skridimas tokiame augštyje be deguonies papildymo iš bako yra varginantis, todėl nemalonus: žmogus jautiesi pavargęs, kvėpuoji žymiai tankiau ir nepilnai. Kilti augščiau šešių kilometrų, be deguonies, nors ir trumpam laikui, yra pavojinga.

SKRAIDYMAI LĒKTUVAIS "BŪ"

Karo aviacija turėjo, Vokietijoje pirktų, porą lėktuvų vadinamų "Bū". Tai vienvietis mažas lėktuvas tinkamas mokytis figūrinio skraidymo. Jis tuo ypatingas, kad motoras neturi karbiuratoriaus, o benzino mišinys į cilindrus paduodamas purškimo būdu. Tai yra gera tuo, kad lėktuvo motoras veikia visose padėtyse. Normalaus lėktuvo motoras negali veikti lėktuvui apsvertus ore, nes tada karbiuratorius neveikia. Lėktuvo "Bū" motoras, apsvertus lėktuvui, veikia lygiai taip pat kaip ir normaliai skrendant. Tais lėktuvais eskadrilių pilotai turėjo progos paskraidyti po 3-5 val.

Tas malonus skraidyti lėktuvėlis, buvo dvisparnis, mažas ir labai pavaldus. Aviacijos šven-

čių metu juo pilotai ore darydavo įvairiausias figūras. Viena iš sunkiausių figūrų yra "aštuoniukė". Tai dvi kilpos: viena augštyje, kita žemyn, padaromos viena po kitos. Neteisingai tą figūrą darant dėl išcentrinės jėgos paraudonnuodavo piloto akys: akių baltimų kraujo indai išsiliedavo ir truputį skaudėdavo, tačiau per ilgesnį laiką akys pačios vėl susitvarkydavo.

ĮVYKIS "HAVELAND" LĒKTUVE

1939 m. rudenį eskadrilės vadas mjr. Masys įsakė man patikrinti virš bazės mokomojo, dvimotorio lėktuvo "Haveland" greitį. Pirma tuščio, paskui pilnai pakrauto. To lėktuvo motorai buvo po 200 arklio jėgų galingumo.

Pirmas skridimas pavyko gerai. Nusileidęs, krūvio vieton, paėmiau šešis mechanikus pareiškusius norą skristi ir vėl pakilau. Perskridęs bazę pilnu greičiu ant kairio motoro staiga pamačiau kylant didelę ugnį, mechanikai irgi pradėjo šaukti: "dega". Skubiai nuėmiau gazą ir išjungiau tą motorą. Ugnis užgėso. Su likusiu sveiku motoru atskridau prieš vėją ir saugiai nusileidau aerodrome. "Ruliuoti" (nuriedėti) angaro link negalėjau, nes veikiant tik vienam motorui, lėktuvas sukosi aplink. Išlipę mechanikai, palaikė lėktuvą už vieno sparno ir aš taip "nuruliuavau" prie angaro. Patikrinę užsidegusį motorą radome dviejų cilindrų nutrūkusius stumoklius ir kartu su cilindro galva, per karterį ir motoro uždegimo dangtį, išlėkusius ir dingusius. Likusiems cilindrams veikiant gazas gausiai buvo paduodamas į tuščią vietą ir smarkiai degė. Laimė, kad neužsidegė visos lėktuvas. Kodėl taip įvyko buvo pavesta ištirti 4-tos eskadrilės vadui mjr. Šimkui. Jis kvotos vedimą uždelsė. Į Lietuvą atėjo bolševikai, taip ir liko neišaiškinta kas kaltas ir kodėl taip įvyko. Mano nuomone tai buvo tepimo kaltė. Į lėktuvą buvo įdėtas naujas — atsarginis motoras.

(*Bus daugiau*)

(Spausdinant šį KARIO nr. gauta liūdna žinia, kad šių atsiminimų autorius, aviacijos kpt. J. Žilys, staiga mirė Toronte, Kanadoje.)

SANTARVĖS MISIJA

Manau, nuotrauka (š.m. KARYS, 2 nr. 41 psl.) turės daugiau įdomumo ir reikšmės, jei bus išvardinti jos dalyviai. Kadangi aš tuo laiku (1919 m.) buvau Krašto Aps. ministerijos kanc. viršininku, tai visus karininkus, išskyrus vieną, pavardėmis atsimenu ir čia juos išvardinsiu, iš kairės į dešinę: 1. Kleofas Michalauškas, kr. aps. ministerio adjutantas; 2. Pavardės nebeatsimenu, nes neilgai štabe buvo; 3. Raimundas Liormonas, Kr. Aps. min.

kanc. v-kas; 4. Balys Giedraitis, ryšininkas prie Amerikos misijos; 5. Amerikos misijos narys; 6. karin. Taube, ypat. reik.; 7. Myk. Velykis, Kr. Aps. ministeris; 8. Amerikos misijos narys; prie durų: 9. Balys Sližys, susisieki mo d. v-kas; 10. Vladas Grudzinskas, iždininkas; 11. kun. dr. V. Bartuška, atvykęs iš Amerikos; 12. Antanas Merkys, jurid. d. v-kas; 13. Vl. Adamkavičius, rik. d. v-kas; 14. Vincas Gavelis, mobil. d. v-kas.

Nuotrauka daryta prie pirmųjų

ministerijos rūmų Kaune, priešais Įgulos bažnyčią; vėlesniais laikais ten buvo komendantūra ir II skyrius.

plk. R. Liormonas

ATSIŪSTA PAMINĖTI

Publijus Vergilijus Maronas — ENEJIDĖ, vertė dr. A. Rukša. Pagal originalą heksametais lietuviškai atkurta garsioji Romos įkūrimo poema - epas. 295 psl., išleido Liet. Enc. leidykla Bostone.

Redaguoja —
š. P. Petrušaitis,
1561 Holmes Av.,
Racine, Wisc.

TREM TIES TRIMITAS

LAIKAS ŠAUKTI SUVAŽIAVIMĄ

Kiekviena organizacija, ar ji kultūrinė, politinė, ar tautinė, per savo platesnio masto susitikimus, vykdomus konferencijų, suvažiavimų ar seimų forma, siekia atnaujinti ir suglaudinti tarpusavio ryšius, paruošti ateities veiklos planus ir išsirinkti tinkamas vadovybes.

LŠST per savo beveik 12-kos metų veikimo laikotarpį teturėjo vieną korespondencinį ir tik du akyvaizdinius suvažiavimus. Per retai susitinkame. Gal dėl to ir paskutinis Visuotinas Atstovų suvažiavimas, įvykęs 1964 m. rugsėjo mėn 6 d. Jaunimo Centre, Čikagoje, pilnai nepasiekė savo tikslo, nedirbo kaip vieninga šaulių šeima. Susidarė kaip ir dvi frakcijos: "šeimininkų" ir "svečių", atstovavusių ne Čikagos šaulių padalinius. Eilė atstovų išvyko namo apsišvylę, nepatenkinti. Tarpusavio ryšiai nesutampėjo, bet atlyžo.

Išrinktoji nauja vadovybė iki šiol neparodė entuziazmo darbui. Tiesa, turėjo kliūčių, kurios iškilo dėl asmeniškumų, o daugiausiai dėl neišmanymo. Nuomonių išlyginimas tokioje aplin-

koje yra sunkus ir varginantis reikalas, tačiau, dėl to, neturi nukentėti S-gos veikla. Reikia jieškoti platesnio masto ir kartu lengvesnių priemonių trūkumams pašalinti. Kodėl nesusirinkti LŠ ST padalinių atstovams ir jos vadovybei aptarti savo kiemo reikalų? Šaukime visuotiną Atstovų suvažiavimą š.m. Darbo dienos savaitgalyje, rugsėjo mėn. 3-5 dienomis.

Jau bus praėję du metai nuo buvusio suvažiavimo. Kaip dažnai jie turėtų būti šaukiami LŠ ST statusas nenumato, palikdamas tai centro valdybos pirmininkui ir centro valdybai. Didžiama centrinių lietuvių organizacijų JAV šaukia savo seimus — suvažiavimus kas du metai ir skirtingose vietovėse. Kodėl šauliai neturėtų gyvinti savo veiklos? Kai dažniau susitiksimė, geriau vieni kitus pradėsime suprasti ir įvertinti, žinosime, ko mums vis dar stokoja. Suvažiavimas turėtų įvykti tinkamiausiose vietose: Detroitė, arba Čikagoje.

"T. T." red. laukia atsiliepimų iš šaulių dėl šio pasiūlymo.

PASKUTINIS KARIO LAIŠKAS IŠ VIETNAMO

Eilinis Hiram D. Strickland, 20 m. amžiaus artileristas, kariavęs Vietname, nujausdamas savo mirtį, parašė atsisveikinimo laišką šeimai. Laisvą to laiško vertimą iš amerikiečių perijodinės spaudos patiekiu KARIO skaitytojams.

"Rašau paskutinį savo laišką. Jums, gal būt, jau pranešė, kad esu žuvęs ir vyriausybė išreiškia Jums giliausią užuojautą. Patikėkite, kad nenorėjau mirti, bet žinau, kad tai yra mano pareigos dalis. Noriu, kad mano šalis gyventų bilionus ateinančių metų.

Noriu, kad ji išsilaikytų ir šviestų visiems prispaustiems žmonėms, vedama juos į tą pačią laisvę, kurią mes turime. Kai mes dirbame ir kariaujame dėl laisvės, tai, mano su-

pratimu, atliekame pareigą, kurią mums paskyrė Dievas. Kiekvienas amerikietis turi jausti pareigą kovoti dėl laisvės, kurią mes taip branginame. Jei mes taip nedarysime, laisve kvepiąs oras užsiterš tamsa ir pelėsiais, kaip kalėjimo vienutėje.

Mums bus gėda pažvelgti į save pačius veidrodyje, o dar labiau į savo sūnus ir dukteris, kadangi būsime apleidę Dievą, tėvynę ir būsimąsias kartas.

Esu išdidus, nes kovojau, ar tai buvo danguje ar pragare. Pas mus sakoma: "...dar vienas karys iš Vietnamo, šv. Petrai! Aš kovojau pragare."

Kariavau dėl Sandy, Nell [jo sesers], mamos ir tėčio. Tačiau kai dvynukai ir Sandy vaikai užaugs, gal būt, jiems taip pat teks kariauti. Pasakykite jiems, kad tai atliktų išdi-

džiai ir be mirties baimės, nes tai verta, kad šalis būtų laisva.

Prisimenu mano anglų kalbos mokytojo sakytus žodžius: "Bailiai miršta tūkstantį kartų, o drasūs — tik kartą."

Neliūdėk manęs, mama, nes aš miriau laimingas, kovodamas su savo krašto priešais ir amžinai gyvensiu žmonių mintyse. Atlikau tai, apie ką visuomet svajodavau. Neliūdėk, miriau, kaip Amerikos Jungtinių Valstybių karys.

Tegul Dievas laimina jus visus ir jums rūpinasi.

Jus mylintis sūnus ir brolis,
Butch."

Eilinis Hiram D. Strickland žuvo 1966 m. vasario mėn. 1 d. Vietname. Nedatuotas laiškas pasiekė tėvus kartu su kitais sūnaus asmeniniais daiktais.

(Vertė P. Petrušaitis)

IŠ PADALINIŲ VEIKLOS

Kovo mėn. 20 d. Kenoshos, Wis. lietuviai pagerbė savo nusipelnusius veikėjus: Juozą Kasputį, Genovaitę Kleivickaitę ir šaulę Marytę Wedekienę. Sveikino visos eilės organizacijų atstovai. DLK Kęstučio šaulių kuopos pirmininkas š. J. Giedrikas pabrėžė: "...abi garbingos lietuvaitės negavo kraičio iš savo krašto, nes abi gimė Amerikoje, tačiau dirba lietuviškąjį darbą dėl paveldėtos savo tautos garbės ir meilės"...

Sesė šaulė Marytė yra DLK Kęstučio š.kp. valdybos narė, tačiau jai rūpi visas lietuviškas darbas. Gera šeimininkė ir gabi organizatorė remia visokį lietuvišką judėjimą. Ją matysi pas šaulius, pas choristus, parapijų bazaruose, gegužynėse, Lietuvių Dienose, laidotuvėse ar krikštynose, — bešeimininkaujančią, beskubančią, — kaip tą pilkąją bitutę, vis nešančią medų į lietuvišką avilį. Kęstutiečiai džiaugiasi, kad plačioji visuomenė įvertino sesės Marytės pasišventimą lietuvybei.

Garbingiesiems lietuviams buvo į-

teiktos kuklios, lietuviško pobūdžio dovanėlės. Pagerbimą pravedė š. Z. Lukauskas, Kenošos Alto skyriaus pirmininkas.

Gražiai veikia Cicero Klaipėdos jūrų šaulių kuopa, turinti 31 aktyvų narių. Kuopos valdybą sudaro šauliai: pirm. Stasys Bernatavičius, vicepirm. Ona Dobilienė, sekr. Bronius Bartkus, išd. Algis Valeika, parengimų vadovas Albertas Kvečas ir parengimų vad. padėjėjas Kazys Vasiliauskas.

DLK Kęstučio š. kp. paskyrė 25.00 dol. iš savo išdo Pasaulio Lietuvių Jaunimo kongresui. Šauliai taip pat renka aukas pagal specialius lapus tam pačiam tikslui ir renka parašus Jaunimo peticijai lietuvių ir amerikiečių tarpe.

Taip pat šauliai uoliai remia Lietuvių Fondą ir jau eilė kuopos narių tapo jo nariais. Ypač toje veikloje aktyviai reiškiasi š. Br. Juška, š. J. Pociulis, š. J. Sinsinas, š. St. Valaitis ir š. M. Wedekienė.

A. A. Šaulys STEPONAS DUMBRA

Vasario 26 d., po sunkios plaučių vėžio ligos, mirė š. Steponas Dumbra, priklausęs DLK Kęstučio š. kp. Buvo gimęs 1898 m. balandžio mėn. 1 d., Diržių km. Lauksodžio parapijoje, gausioje ūkininko šeimoje. Karinę prievolę atliko Lietuvos Nepriklausomybės kovų metu ir vėliau, pravedant žemės reformą, už tai gavo sklypą ir jame įsikūrė. Vedė ir užaugino sūnų ir dukterį. Deja, sūnus žuvo kovose su vokiečiais Latvijoje, kai per antrąją rusų okupaciją buvo mobilizuotas į raudonąją armiją. Steponas, tik grįžęs iš kariuomenės, įsijungė į šaulių eiles ir liko jose kol okupantai uždarė pačią šaulių s-gą.

Karo audros perskyrė jį su šeima ir nubloškė į tremtinių stovyklas Vokietijoje, iš kur pasiekė Ameriką. Domėjosi lietuvišku gyvenimu ir priklausė organizacijoms. Kai buvo įsteigtas Wisconsinio šaulių klubas,

(nukelta į 121 psl.)

A. a. š. Stepono Dumbros laidotuvės. Prie karsto šauliai, nešę velionies palaikus: iš k. į d. — V. Bagdonas, P. Kleinotas, Ed. Shilling; II eilėje — B. Develis, Vl. Vilcinas, P. Petrušaitis.

A. A.
šauliui STEPONUI DUMBRAI

mirus, Jo šeimai bei artimiesiems ir draugams, šiapus ir anapus geležinės uždangos, reiškiamo brolišką užuojautą.

DLK Kęstučio Šaulių Kuopa

Brangiai MOTINAI Lietuvoje mirus, jos dukrai, LŠST Moterų Šaulių Vadovei, KUNIGUNDAI KODATIENEI, žentui š. KĘSTUČIUI ir visiems artimiesiems reiškiamo giliausią užuojautą.

LŠST Centro Valdyba

Redaguoja E. PETRAUSKAITĖ, 926 W. 52nd Street, Chicago, Ill. 60609

PRISIKĖLIMAS SVETUR

*Šilkabalsis plaukia choras
griaudžiančioj vargonų jūroj.
Maldomis banguoja oras.
Dega širdys. Dreba mūrai.
Sidabrinės trenkia triūbos.
Džiūgauja varpų verpetas.
Rodos, verias augštos lubos —
leidžias kerubinių gretos...
Rodos, gieda žemė, dangūs
saulių giesmę — Aleliuja.
Šniokščia, tvįsta džiaugsmo bangos...
Ko gi vien nuliūdęs tujei?
“Aš klausausi: himno sriautuos,
kaip garsai Eolo arfos,
gal prabils, dausų pagautas,
iš tolios tėvynės varpas...
Aš klausausi: iš tėvynės
negirdėti mielo varpo —
ir todėl aš nusiminęs
vienas iš to linksmo tarpo.”*

Mykolas Vaitkus

Tai buvo Lietuvoje

Velykų papročiai

Gavėnios metas yra pasiruošimas didžiausiom ir reikšmingiausiom krikščioniškom šventėm — Velykom. Lietuvis, tapęs krikščioniu, greitai suvokė tos šventės didybę ir kad ją sutiktų mokėjo tinkamai pasiruošti. Taigi, Gavėnia tapo to didelio pasiruošimo laikotarpiu. Nustūmęs į šalį visus gyvenimo džiaugsmus — Gavėnios metu negalima šokti, nei dainuoti, nei kelti vestuves — atsidėdavo maldai ir kietam pasninkui. Vakaraus, būdavo susiburia pas kurį kaimyną ir gieda “adynas”, kalvarijas. Kokios gražios, melodingos ir poetiškos buvo tos graudžių verksmų giesmės!

Po didžiojo susikaupimo reikia išgyventi ir tikrąjį velykišką džiaugsmą. Tam reikia irgi didelio pasiruošimo. Taigi, iš anksto būdavo pradedama ruošti Velykų šventėm. Iš pagrindų atlikdavo švarinimo darbą namuose, kieme, sode lyje. Kadangi šventės sutampa ir su beartėjančiu

pavasariu, tai reikia atsikratyti žiemos dulkėmis, kiemo takelius pabarstyti gelsvu smėliu. Šventėms reikalinga ir naujų eilučių sau ir šeimai, tai prieš Velykas ir siuvėjų darbymetė. Šeimnininkės skaičiuoja ir renka kiaušinius, juk daug jų teks pridazyti; tam tikslui renka svogūnų lukštus, beržo lapus. O kur paukščių ir kumpių paruošimas, pyragų kepimas...

Merginos nuo pusiaugavėnio jau pamerkusios laukia beišsprogstančių beržo šakelių verbai ir stalo papuošimui, želdina avižas Velykų avinėliui, kad ir cukriniui ar sviestiniui, pasiganyti. O Verbų sekmadienį kiekvienas skuba kuo anksčiau atsikelti, kad pirma išverbuoti kitus. Su verba mušant sakoma: “verba plaka, ne aš plaku”. O ir tos verbos ne visur būdavo vienodos: vieni dar puošdavo kadugių puokštes, o kas gali prilygti vilniečių verboms — puošniausioms, iš gyvų žiedų sudėtoms “palmėms”. Jos ypatingai pasižymėjo menišku grožiu.

Didįjį Ketvirtadienį, ankstų rytą būdavo skubama parsinešti šventos ugnies ir vandens. Parneštomis žarijomis būdavo pakuriama krosnis. Senovėje buvo paprotys kiaurą metą neužgesinti ugnies, o nakčiai židinio žaizdre žarijas apžerdavo pelenais, iš kurių sekančią dieną vėl įpūsdavo ugnelę. Švęstu vandeniu pašlakstomi gyvenamieji namai, žmonės, neužmirštama ir gyvulėlių, kad geriau augtų, kad Dievo ranka visur laimintų. Gražaus tikėjimo atodūsių būdavo palydimi priešvėlykiniai mišparai, o vėliau didžiojo ryžto nakties budėjimas, laukiant Prisikėlimo. Čia neapsieidavo ir be pokštų — kuriam maldininkui prisnūdus zakristijonas pakišdavo panosin degančią žvakę ar kvepiančio spirito.

Vos tik pirmajai žarai danguje pasirodžius, iš visų kaimų ir viensėdžių pasipildavo pulkai beskubančių į Prisikėlimą. Nepaprastai džiugus jausmas visus apimdavo išgirdus pirmąjį Aleliuja. Paskui procesija apie bažnyčią, saulei tekant ir prižadintiems paukšteliams bečirškiant. Nors kaip karštai kunigas per pamokslą ir perspėtų, bet kaip gali tokia iškilminga proga apsieiti be šūvių, nuo kurių kartais išbyrėdavo ir bažnytėlės langai... Po ilgų pamaldų dar reikėdavo kad kunigas palaimintų velykines vaišes, velykaičius.

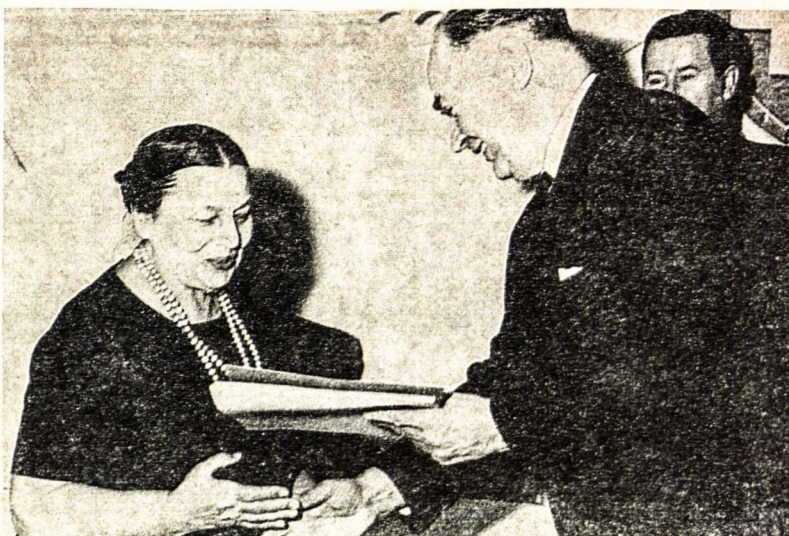
ELŽĖ JANKUTĖ TEBEGYVENA RAMBYNO DVASIA

Mažosios Lietuvos patriarcho Martyno Jankaus dukra Elžė Jankutė ir sūnus Kristupas jau keliolika metų gyvena Toronto mieste, Kanadoje. Dar dvi garbingos atminties M. Jankaus dukterys — Edė ir Urtė — gyvena, viena Montrealyje, kita — Čikagoje.

Šiuo kartu norisi keliais žodžiais prisiminti ne visus Patriarcho palikuonis — vaikus, bet vieną dukterį — Elžė Jankutę, kuri ir Lietuvoje, Bitėnuose, gyvendama buvo nuolatiniausia savo tėvelio, seniai likusio našliu, Martyno Jankaus, padėjėja ir pavaduotoja, nuolat ir nuolat budėjusi Rambyno kalne, kursčiusi Rambyno aukuro ugnį, priėmėjusi ir vaišinęsi gausias ekskursijas į Rambyno kalno šventovę ir į Bitėnus, kur ilgus metus gyveno ir veikė ilgabarzdys ir (ypač vėlesniaisiais laikais) žilabarzdys Lietuvos krivių krivaitis — Martynas Jankus. Elžė Jankutė buvo, tikra žodžio prasme, Rambyno kalno aukuro vaidilutė. Ji ten veikė visais frontais — ne vien aukuro ugnį kursė ir pavienius svečius bei skaitlingas ekskursijas priiminėjo. Ji ruošė tradicingas Motinos dienas su programomis, ugdančias jaunimo širdyse meilę savo tėvams, ypač motinoms, ir meilę bei patriotiškumą savam kraštui, savo tautai — Lietuvos valstybei. Ji uoliai ir nepailstamai darbavosi šaulių sąjungos narių gretose, Jūros švenčių rengimo momentais aktyviai reikšdamosi jų parengimuose ir t.t. ir t.t.

Elžė Jankutė gimė 1894 m. birželio 16 d. Bitėnuose, garsiojo Rambyno kalno papėdėje. Ten ji visą laiką ir gyveno, niekur nepasitraukdama iš savo gimtojo kampelio, tvarkydama tėvo reikalus bei ūkį, be to, veikdama kultūriškai. Ji rinko Mažosios Lietuvos tautosaką, kurios pluoštas buvo išspausdintas Tautosakos Darbuose III t.

Po gražių, šviesių ir labai naudingai praleistų dienų ir metų Bitėnuose

Elžė Jankutė, už nuopelnus šaulių S-gai, kovo 5 d. išrinkta Toronto Pūtvio š. kuopos garbės nare. Gen. konsulas dr. J. Zmuidzinas įteikia jai pažymėjimą. Stebi kp. pirm. S. Jokubaitis. Nuotr. S. Dabkaus

ir Rambyne, Tėvynę užgriuvus didžiai nelaimėi — vergijai, kartu su visa šeima ir senuoju Patriarchu — tėčiu Martynu Jankum, ji pasitraukė į Vokietiją. Ten Patriarchas ir mirė. Elžė su akluoju broliu Kristupu atsirado Kanadoje, kur ir dabar tebegyvena.

Ji — Elžė — veikia, kaip veikusi, tarytum tebebūtų jaunatvės dienose, nors jau 72-ruosius metus eina. Pas ją energijos dar ypač daug. Ji aktyviai tebedirba šaulių tarpe, Mažosios Lietuvos Bičiulių d-jos narių eilėse...

Už tai vietinė Toronto Pūtvio šaulių kuopa išrinko ją garbės nare. Be to, ji labai rūpestingai ir aktyviai prisidėjo prie amžinos atminties Patriarcho M. Jankaus monografijos ruošimo — padėdama rinkti medžiagą, patikrinti faktus, parūpinti iliustracinę medžiagą ir kt. Martyno Jankaus monografiją teko paruošti šias eilutes rašančiajam. Ją leidžia dabarti-

nis P.L.B. pirm. J. J. Bačiūnas. Rankraštis atiduotas spausdinti V. Morkūno spaustuvei Čikagoje.

Pr. Alšėnas

Iš Vlodo Putvio minėjimo Čikagoje

“Nejieškokime privilegijų, nes jos veda į nelaimę. Teveda mus Lietuvų Tautos vienybės idėjos žvaigždė pro šalį partinių politinių kovų. Žiūrėkime į tolimą ateitį ir drąsiai ženkime jon drausmėje ir vienybėje” — šiais Vlodo Putvio žodžiais šaulys Vl. Išganaitis užbaigė savo turiningą žodį to didžiojo vado minėjime.

Jauna, vos 16 metų, šaulė Birutė Baškauskaitė apdovanota pasižymėjimo ženkle už nepailstamą, energingą darbą ir veiklą šaulių darbe. Nuosirdūs sveikinimai jaunajai Sesei!

Namuose laukdavo gardžiais valgiais apdėti stalai. Vienybės vardan visai šeimai pasidalinus vieną kiaušinį, prasidėdavo atsivėjimas. Vėliau, jei vyresnieji, pasišnekučiavę ir alučiu užsigerdami, pajusdavo malonų nuovargį, ir nueidavo poilsiauti, tai jaunimas susirūpindavo kiaušinių laidynėmis ir juos ritinėdavo: kieno kiaušinis užkliudys kitą, tai tam jis jį pralošęs. Taip pat buvo paprotys daužtis kiaušiniiais. Išsirinkdavo stipriausią kiaušinį ir dauždavo jį su kitais, katras kurio pramuš — tai jį išlošęs. Miesteliuose būdavo kiaušinių daužymo žomarkai. Čia kartais neapsieidavo ir be sukčiavimų bei muštynių, kam

nors atsinešus medinį ar specialiai paruoštą kiaušinį. Pastebėjus suktumą negalėdavo nenubausti.

Anksčiau, gilesnioje senovėje, jaunimas per Velykas eidavo kiaušiniauti — “lalauti”. Tokiems lalavimams buvo sukurtų ir specialių dainelių, kurias dainuodavo ypač ten, kur rasdavo jaunų mergaičių. Už tai būdavo apdovanojami margučiais. Vėlesniais laikais kiaušiniauti eidavo tik vaikai.

Dabar Lietuvoje negali būti nė kalbos apie tokį iškilmingą Velykų šventimą. Ten, kaip žinome, persekiojami tikintieji, kunigai, ir uždarinėjamos bažnyčios.

E. P.

Šaulių S-gos Rokiškio apskr. rinktinės Pirmosios Pagalbos sanit. kursai 1938 m. Kursų vedėjas apskr. gydytojas š. dr. Sipavičius ir rinkt. vadas kpt. Abramikas sėdi kursančių būrio viduryje.

KOLDŪNAI

Tik vieną kartą teko užtikti spaudoje, kad parengimuose, rodos Clevelande, buvo patiekti koldūnai, o šiaip dažniausia duodamos dešros su kopūstais, o kartais dar pridėdama—“lietuviškos”. Kokios tautybės yra dešros aš nė nesigilinau ir nieko apie jas pasakyti negaliu.

Prieš kelis metus didžiai gerbiamas žurnalistas p. Vytautas Meškauskas, besiteiraudamas, kokios gi “tautybės” yra koldūnai, išvartė visas enciklopedijas. Žurnalas MARGUTIS buvo padaręs ekskursiją net į šaltąjį Sibirą ir ten, tikros teisybės, kadangi Sov. S-goje jos išviso nėra, išskyrus tremtinius, nerado.

Iš senai jau mirusių savo senelių ir mamytės pasakojimų atsimenu, kad praeituose šimtmečiuose ir šio šimtmečio pradžioje, iki I Pas. karo, savo nuosavyse miškuose Lietuvos bajorai ruošdavo dideles medžiokles, į kurias suvažiuodavo po keliasdešimt medžiotojų - bajorų. Kieno miškuose įvykdavo medžioklę, to bajoro namuose visi medžiokusieji susirinkdavo pagerbti medžioklės “karalių”, pasidalinti medžioklės nuotykiiais, pavalgyti ir... “sušilti”.

Viename iš dvarų, būnant įpėdine, II Pas. karo metu teko peržvelgti iš praeito ir šio šimtmečio pradžios apyskaitas, kur, tarp kitko, pastebėjau, kad daug buvo duodama elgetoms, o degtinė, ypač prieš medžiokles, buvo perkama gorčiais (maždaug amerik. galionais).

Kadangi dr. J. Grinius, prieš kelis metus besilankydamas šiame konti-

nente, irgi pastebėjo, jog po paskutinio karo, visi politiniai pabėgėliai, atsidūrę Amerikoje, subajorėjo, kalba daugiausia apie medžiokles, tai aš, nors ir senai koldūnus begaminau, bet kiek dar atsimenu, pasistengsiu juos čia aprašyti.

Koldūnams reikalinga jautiena mėsa nuo nugaros, arba aiškiai raudonos spalvos, taipgi ir avienna mėsa, kuri gali būti ir riebi. Reikia ir jautienos lajaus, geriausia nuo inkstų, bet gali būti grynas baltas iš kitos vietos. Mėsos proporcija — pusė ant pusės, avienos gali būti truputį ir daugiau. Vienam svarui mėsos reikia ¼ svaro lajaus. Visą mėšą, sykiu su lajumi sumaišytą, kapoti su kapone tol, kol viskas tęsis. Nekantrios šeimnininkės visą tą mišinį gali du kartu perleisti per mėšai malti mašinėlę. Dėl skonio reikia įpilti druskos, pipirų, mairanų, truputį cukraus ir įmušti žalią kiaušinį.

Tešla daroma be kiaušinių. Iškočiojama labai plonai ir, su arbatiniu šaukštuku, uždėjus ant jos mažus gabaliukus mėsos, su ta pačia tešla užvertus, su mažu stikliuku, iš kurių geriama degtinė, išspaudžiami koldūnų rutuliukai. Valgant visas menas pasireiškia tuo, kad koldūnai lėkštėje ne pjaustomi, bet su šaukštu imami burnon sveiki.

Koldūnams virti reikia turėti iš anksto, iš jautienos mėsos, su prieskoniais išvirtą buljoną. Išvirtą buljoną padalinti pusiau. Viename puode virti koldūnus, kuriuos išvirus tuojaus dėti į gilią karštą lėkštę, o iš kito puodo, ant tų koldūnų tuojaus užpilti karšto, švaraus buljono. Kol-

dūnai valgomi tiktai karšti, todėl dėdama jų iš karto nedaug. Ir taip tas kartojama kelis kartus, kol svečiai nesusigalvoja kitą kokią pramogą. Tas buljonas, kuriame virė koldūnai, gali būti panaudotas ir kokiai nors sriubai.

Sakydavo, jog reikia pagaminti koldūnų su tokiu apskaičiavimu, kad kiekvienam asmeniui išeitų po puskapį (30 vienetų). Apskaičiuokim, kiek tų koldūnų šeimnininkės privalėjo pagaminti, kur susirinkdavo apie 30 medžiotojų, o gal ir daugiau. Beveik tokiu apskaičiavimu reikėtų pagaminti, iš anksto numatant, kiek susirinks publikos darant parengimus.

Mielos birutietės ir sesės šaulės, kada nors laisvesnį laiką turėdamos, pradžioje iš mažo kiekio, pabandykim pasigaminti koldūnus tik sau. Vėliau, didesniuose parengimuose, ypač žiemos metu, pamatysim, kaip svečiai valgys ir girs šeimnininkes. Lietuvos bajorės, būdamos danguje, džiaugsis, o tikrieji bajorai... bus nusiminę, kad tose puotose aktyviai dalyvauti jau niekuomet nebegalės.

Birutietė š.

ATITAISSOME

Vyr. ltn. inž. Almantas Meižys (šarvuotininkas-tankistas) šiuo metu dirba New Yorke laivų planų gaminimo įstaigoje, bet ne Patersone, N.J., kaip buvo klaidingai paskelbta sausio mėn. KARYJE.

— Frank Alis - Ališauskas, jaunas Amerikos lietuvis, II pasaulinio karo veteranas, buvęs Lietuvoj, dabar tapo ristinųjų teisėjas. Kurį metų jis tarnavo armijos rezerve seržanto laipsnyje.

— Ltn. Petras Bojevas, prieš išvykdamas į Pacifiką ilgesnei karo tarnybai, buvo atvykęs į Čikagą ir šia proga pakrikštyjo savo sūnelį.

— Pfc. Petras Luneckas dėkoja "S. Herald" leidėjui p. Vondrak už gerą siuntinį, kurį jis gavo Pietų Vietname.

— Karo inv. Mykolas Masiulionis, gyvenęs Liubecke, V. Vokietijoje, mirė sausio 5 d.; buvo kilimo iš širvintų.

— Plk. ltn. Jonas Gudonis mirė Čikagoje kovo 22 d., sulaukęs 69 metų amžiaus. Jis ilgai buvo Lietuvos kariuomenės teismo prokuroro padėjėjas.

— Vincas Sruoginis, Lietuvos kariuomenės savanoris ir Tryškių artilerijos sandėlių viršininkas, mirė gyvendamas Springfielde, Mass. Liko žmona, sūnus inž. Algimantas ir dukterė Lucija.

— Kapitonas Ant. Jucevičius, Cook apskrities policijos administracijos skyriaus, pakeltas į majoro laipsnį.

— Pvt. Vincentas Venckus įstojo į armijos karininkų - kandidatų mokyklą Fort Siil, Okl. Jis yra baigęs De La Salle institutą.

— P. Vietname žuvo čikagietis 23 metų karys Teodoras Mišeikis, gyv. 4528 So. Mozart. Jis buvo I pėstininkų divizijoje. Žuvo kovo 26 d. Didelė žmonių minia kartu su Don Varno posto nariais atidavė jam paskutinę pagarbą.

— Lietuvių karių adresai labai yra reikalingi PL Jaunimo kongreso valdybai. Nežūrint kur jie bebūtų, Jaunimo kongrese planuojami jie pagerbti ir pristatyti kongrese. Prašomi tėveliai, giminės ir artimieji suteikti adresus: A. Vilkas, 5620 So. Clermont Ave. Chicago, Ill. 60636.

— Kariai, kurie esate JAV armijoje Korėjoj, P. Vietname, Vokietijoje ar kitur, rašykite į KARĮ savo pergyvenimus, suteikite redakcijai savo adresus, stengsimės pasiųsti KARĮ.

— Edvardas Gronskis, išbuvęs ilgą laiką Pietų Vietname, laimingai grįžo į Čikagą, pas savo tėvus.

— Arvydas Trumpjonas, bėkovo-damas Pietų Vietname buvo sunkiai sužeistas į krintinę. Jo tėvelis buvo žinomas Lietuvos sportininkas. Linkime Arvydui laimingai pasveikti.

— Karys Steve Dambrauskas, išbuvęs metus Korėjoje, buvo atskridęs

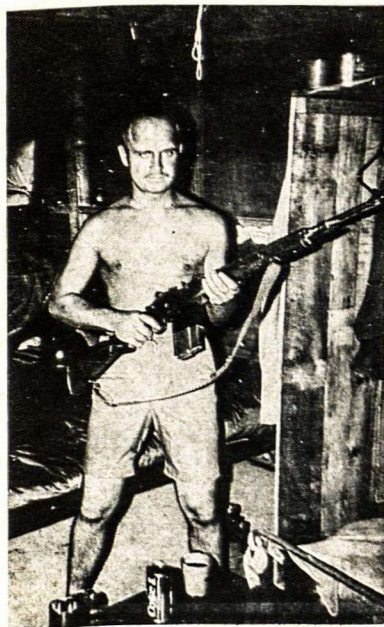
LIETUVIAI KARIAI! laisvajame Pasaulyje

į Čikagą pas savo tėvus. Po atostogų nuvyko į Arkansaso bazę, kur gavo naują paskyrimą.

— Aviacijos kapitonas Juozas Žilys staiga atsiskyrė su šiuo pasauliu tesusaulaukęs vos tik 56 metų amžiaus. Gyvendamas Toronte, Kanadoje, buvo veiklus organizacijose ir spaudos mylėtojas. Lietuvoj liko žmona su sūnumi.

— Gen. Vladas Mieželis sunkiai serga Elgin, Ill. ligoninėj. Senenai ten gydėsi ir plk. Ališauskas, o Central Community ligoninėj serga ir gydosi mjr. Valaitis, plk. A. Rėklaitis. Plk. Karolis Dabulevičius, po 4 operacijų, jau sugrįžo į namus. Linkime visiems Čikagos ramovėnams laimingai pasveikti!

— Jonas Garbavojus rašo iš Vietnamo: "Čia esu savo būstinėje prie Saigono. Miegoti tenka su šautuvu, nes kartą jau gavome ugnies iš raudonųjų minosvaidžių." ▼

Ročesterio liet. katalikų parapijos vikaras kun. Liūdas Januška, tapęs ramovėnų skyriaus nariu, lankosi visuose ramovėnų susirinkimuose ir parengimuose. Jis tuoj pat užsiprenumeravo mūsų laikraštį KARĮ. Tai puikus pavyzdys kaip tikras ramovėnas privalo atlikti savo pareigas. Garbė Jam! Garbė ir mums ramovėnams, kad turime jį savo tarpe.

R. L.

NUMIRĘ PLK. LTN. JOKUBAS BAUBLYS

Redakcija gavo tokį laišką:

April 5, 1966

Dear Friend Karys!

Jokubas Baublys, 71 died thursday March 31, 1966 at St. Raphael's Hospital in New Haven Conn.

He was born in Lithuania Jan 3, 1895.

He was a Colonel of the Lithuanian army. Lived in Madison Conn.

He Burial in St. Marys Cemetery Clinton Conn.

Sincerely Merritt Allen

S. DUMBRA...
(atkelta iš 117 psl.)

Steponas tuojau atnaujino šaulystę, pamiltą tėvynėje.

Atsisveikinimo žodžius laidotuvių koplyčioje tarė: kaimynas iš Lietuvos š. J. Giedrikas — DLK Kęstučio š. l.p., š. Br. Juška — ALB Kenošos apylinkės ir š. M. Kasparaitis—TMD 121 kuopos vardu. Prie karsto stovėjo tautinė lietuvių ir šaulių kuopos vėliavos. Šauliai ėjo garbės sargybą ir atliko visą laidotuvių patarnavimą, dėvėdami tarnybiniais raiščiais ant rankovių. Po gedulingų pamaldų šv. Kazimiero bažnyčioje, Racine, Wis., velionis palaidotas šv. Kryžiaus katalikų kapinėse, kur jau anksčiau surado nuolatinį prieglobstį jo kaimynas a.a. š. Jonas Virbalas.

A.a. Stepono laidotuvėmis ir globa ligos metu rūpinosi jo bičiulis š. Vincas Samulionis bei DLK Kęstučio šaulių kuopos valdyba.

Išėkis ramybėje, broli STEPONAI, ir tegul šio laisvo krašto žemelė atstoja purias Tėvynės smiltis! P. P.

Lietuvos kariuomenė — tautos mokykla

Pasibaigus Nepriklausomybės kovoms ir prasidėjus normaliam taikos meto gyvenimui vis daugiau buvo kreipiamas dėmesys, kad karių viršininkai gerai mokėtų lietuvių kalbą, pažintų krašto geografią ir istoriją, kad kiekvienu atveju galėtų savo eiliniams kariams būti pavyzdžiu ir juos auklėti ir šviesti. Buvo įsakytą visiems karininkams, karo valdininkams ir karo gydytojams, kurie nebuvo baigę lietuviškų gimnazijų, laikyti lietuvių kalbos, istorijos ir geografijos egzaminus iš gimnazijos kurso. Tas rodo, kad buvo stengiamasi paruošti karių-viršininkus lietuviškoje dvasioje.

Prieš Did. karą caro valdomoje Lietuvoje nebuvo užtekintai mokyklų ir privalomo pradžios mokslo, tad ir tada Lietuvoje buvo didelis beraščių ar mažaraščių nušimtis, kurie tik savo pavarde sugebėjo pasirašyti. Mūsų kariuomenė ypač pajuto beraščių padidėjimą, kai buvo pašaukti atlikti karinę prievolę jaunuoliai I Pasaulinio karo metu ir pirmaisiais nepriklausomybės metais buvę mokyklinio amžiaus. Pav. net 1939 m. pavasario šaukimo vyrų netoli 4% buvo visiškų beraščių, dalis tik šiaip taip mokančių paskaityti ir parašyti, bet nelankusių jokios mokyklos, o netoli 40%, nors ir buvo lankę pradžios mokyklą, bet buvo pamiršę ką ir kiek buvo išmokę.

Kariuomenei perėjus į taikos meto sąlygas, atsirado galimybė pačią kariuomenę padaryti ne tik krašto gynimo jėga, bet kartu ir didele tautos mokykla.

Karts nuo karto tenka nugirsti ir spaudoje skaityti apie brangiai kaštavusių mūsų kariuomenę. Tiesa, tie balsai, matomai laiko veikiami, vis mažėja, bet ir dabar dar mūsų "pacificistai", ypač kairiojo sparno, gero žodžio mūsų kariui neturi. (Keno pavėsy jie augo?)

Tas jaunimas, gal apie ketvirtis milijono, kuris perėjo kariuomenės eiles pasibaigus Nepriklausomybės kovoms, tikrai veltui laiko nepraleido. Kaip minėjau į kariuomenės eiles ateidavo daug beraščių ar mažaraščių ir juos teko mokyti skaityti, rašyti, skaičiuoti, o taip pat istorijos, krašto pažinimo ir kitų bendrojo lavinimosi dalykų. Kiekviename didesniame kariuomenės junginy buvo švietimo komisijos ir tam paskirti karininkai ir karo kapellonai dėstė kariams minėtus dalykus. Neteko girdėti, kad išvykęs atlikti karinės prievolės, būtų grįžęs nieko neišmokęs. Grįžęs iš kariuomenės jaunuolis buvo daug sumanesnis ir labiau išprusęs.

Be bendrojo lavinimosi dalykų kariuomenė paruošė medicinos ir veterinarijos felčerių, sanitarų, šoferių, ugniagesių, mechanikų, kalvių, šaltkalvių, radio technikų, telegrafistų, ir kitų specialybių. Be to iš tų pat kariuomenės lėšų buvo duodamos stipendijos studijuoti, Lietuvoje ir užsieniuose, mediciną, veterinariją, inžineriją, chemiją ir kitus mokslus, nekalbant apie įvairias mokyklas ir kursus karininkams ir puskarininkams savame krašte ir užsieniuose karo mokslų studijuoti.

Tenka pasakyti, kad karių švietimas ir jų kultūrinimas turi labai platų barą ir tas baras mūsų kariuomenėje buvo plačiai varomas. Greta beraščių ir mažaraščių jau 1939 m. į mūsų kariuomenės eiles atėjo virš 50% naujokų, baigusiu pradžios, vidurines ir net augštesnes mokyklas. Jie bendraudami su bemoksliais ar mažesnio išsilavinimo ginklo draugais pakeldavo ir jų dvasinį stovį ir praplėsdavo jų akiratį.

Kareivių auklėjimui ir kultūrinimui kariuomenės dalyse buvo suorganizuotas platus kareivių bibliotekų tinklas. Pastaraisiais metais prieš bolševikų okupaciją kareivių bibliotekos gaudavo apie 10,000 knygų per metus. Kiekvienais metais kareivių bibliotekos buvo papildomos geriausiomis mūsų rašytojų ir verstinių veikalais literatūros, mokslo, įvairių specialybių ir šiaip pasiskaitymų knygomis. O Centrinėje kariuomenės bibliotekoje buvo sutelktas milžiniškas kultūrinis turtas — žymiausių pasaulio enciklopedijų rinkiniai ir specialių mokslinių knygų. Aišku, ir mūsų knygų leidyklos iš kariuomenės biudžeto gaudavo žymią paramą. Be to ir kariai, pamėgę knygą kariuomenėje, ją mėgdavo ir grįžę namon. Tuo būdu rasdavosi vis daugiau skaitytojų ir rėmėjų valsčių, šaulių ir įvairių organizacijų bibliotekoms.

Kariuomenės bibliotekoms būdavo išrašomi laikraščiai ir žurnalai. Šiam reikalui buvo išleidžiama nemaža dalis kareivių švietimui skiriamų lėšų (apie 20%). Čia neįėjo karių žurnalas KARYS, kurio keli tūkstančiai egzempliorių būdavo siuntinėjama kariuomenės dalims veltui. Įpratę skaityti, kariai nesiskirdavo su spausdintu žodžiu ir grįžę į civilinį gyvenimą ir tuo būdu daugėjo laikraščių ir žurnalų prenumeratorių skaičius. Beveik visi, be išimties, buvę kariai pasiilikdavo nuolatiniams KARIO skaitytojais ir ji prenumeruodavo. Ar dar kam būtų neaišku, kad ir spaudos populiarinimo ir platinimo srityje

mūsų kariuomenė atliko didelį kultūrinį darbą. Net ir tuomet leidžiamos Lietuviškosios Enciklopedijos didžiausias prenumeratorių procentas buvo mokytojų, karininkų ir liktinių puskarininkų tarpe.

Toliau tektų paminėti paskaitas, ekskursijas į Kauną ir kitas žymesnes Lietuvos vietas. Lankymas Karo muzėjaus, Čiurlonio galerijos ir t.t. Visa tai praturtindavo ir praplėsdavo bendrą kareivių akiratį ir pakeldavo jų kultūrinį lygį. Netenka užmiršti ir kariuomenės pusvalandžio per Kauno radiją. Šie pusvalandžiai buvo labai laukiami ir mėgiami ne tik karių, bet ir bendrai Lietuvos gyventojų. Kauno įgulos kariams buvo surengiami ir specialūs spektakliai Valstybės teatre. Tokie vaidinimai buvo surengiami ir kitų įgulų kariams. O kur mūsų kariuomenės orkestrai? Karo mokyklos karių įdainuotos dainos dar ir šiandien jaudina mus esančius svetur. Buvo ir pačių karių teatras ir apie tai plačiai rašė to teatro kūrėjas ir spiritus movens pulk. Brazulis KARYJE.

Visas tas darbas turėjo milžiniškos reikšmės visam kraštui. Tuo būdu mūsų kariuomenė buvo ne vien krašto gynimui, bet ir svarbi auklėtoja ir kultūrintoja. Ji buvo vyriškumo mokykla. Net ir šaulių eilėse buvusių karių, visais atžvilgiais, nebuvo galima lyginti su netarnavusiais kariuomenėje.

Galima tvirtinti, kad vargu ar mūsų tėvynė būtų galėjusi progresuoti visose srityse, jeigu ne kariuomenės priedanga. Greičiausia, mūsų nepriklausomybė nebūtų trukusi nei 22 metų. Juk visi mūsų kaimynai, didesni ir mažesni, turėjo savo ginkluotas jėgas ir nuolat kėsinosi į savo kaimynų nepriklausomybę, ypač mūsų kaimynas iš pietų. Juk nedaug trūko, kad "sukilėlis" Želigovskis būtų atžygiavęs net į Kauną, jeigu ne mūsų kariuomenė. Tenka priminti tiems, kurie nežinojo, kad mūsų kariuomenė buvo ne tik kariška organizacija, bet, patinka kam ar nepatinka, — didelė Nepriklausomos Lietuvos jaunimo auklėtoja, tėvynės meilės ir didvyriškumo mokykla.

(Ištrauka iš Clevelando Ramovės sk vicepirm. A. Mikoliūno kalbos minint Lietuvos kariuomenės atkūrimą.)

BĖGIMAS Į VAKARUS

Nuo II Pas. karo pabaigos spaudoje pasirodo žinios apie pabėgusius ir nuolat vis tebebėgančius iš komunistinių kraštų žmones. Yra apskaičiuota, kad iki dabar tokių pabėgėlių yra iš viso 14 milijonų.

Tuos pabėgėlius galima suskirstyti į tris pagrindines grupes. Pirmąją sudarytų eiliniai civiliniai žmonės, antrąją — kariai, dezertyrai ir trečiąją — diplomatai ir žvalgybos ar saugumo pareigūnai.

II Pas. karui pasibaigus, apie 1,6 mil. vadinamųjų išvietintųjų, atsidūrusių daugiausia V. Vokietijoje, Austrijoje ir Italijoje, atsisakė grįžti į savo kraštus, kurie pateko į komunistų valdžią. Šių išvietintųjų skaičius per ištisus 20 metų nuolat augo, nes nauji pabėgėliai iš už geležinės uždangos nuolat pasirodydavo Vak. Europoje ir kitur.

Komunizmo užvaldytų plotų augimas, kai kuriuose pasaulio kraštuose sukėlė naujas pabėgėlių bangas. Paskutinių 17 metų laikotarpyje pastebėtos tokios 7 masinės bangos naujų pabėgėlių nuo komunizmo: daugiau kaip milijonas pabėgėlių iš raudonosios Kinijos spruko į Hong Kongą, kai komunistai paėmė valdžią Kinijoje; apie 200,000 vengrų pabėgo nepavykus sukilimui prieš komunistus Vengrijoje; apie 60,000 čekų paliko savo kraštą komunistams įvykdžius perversmą Čekoslovakijoje; 60,000 tibetiečių atsidūrė Indijoje ir Nepale, komunistams išiveržus į Tibetą; pagaliau, naujausi pabėgėliai iš Kubos, kurių 270,000 pabėgo į J.A.Valstybes.

Visi šie masiniai bėgimai įvykdavo tuoj pat prieš komunizmo perversmą arba tuoj pat jam įsigalėjus. Nes kartą komunizmas įsigali, — įvedamos griežtos priemonės vidaus priežiūrai, sienų sekimui ir jų saugojimui. Tomis priemonėmis masiniai bėgimai sustabdomi, jie virsta tik mažų grupių ar pavienių asmenų pasprukimu į laisvę.

Manoma, kad apie milijonus žymių žmonių ir profesionalų: daktarų, inžinierių, menininkų, mokslininkų ir kt. paliko Sovietiją ir jos satelitus per šiuos paskutinius 20 metų. Šių žmonių bėgimas, nežinurint pagriežtintos kontrolės ir net žiaurių priemonių, dar vis tebesitęsia iš Rytų Europos kraštų. Jų atvykimas į Vakarus suteikia šiems kraštams neišsiamą šaltinių žinių ir informacijos apie tai kas vyksta už geležinės uždangos. JAV Centr. Žvalgybos agentūros direktorius A. W. Dulles apie vengrų pabėgėlius pasakė, kad jie Vakarams atgabeno žinias apie Ven-

grijos techniką, mokslinį ir karinį pajėgumą ir tuo įgalina vakariečius spėti apie Vengrijos galimą ateities pajėgumą.

Nereikia tačiau užmiršti, kad tų pabėgėlių tarpe yra ir specialiai sųstų sovietų agentų, kurie turi tikslą ir uždavinį rinkti žinias ir tiekti jas sovietams.

Dar ir dabar Vakarus stebina nepaprastas reiškinys pastebėtas II Pas. karo metu Rusijoje. Ten vokiečiams rusų kariai pasidavinėjo masiniai. Per pirmus devynis karo mėnesius, trys su puse milijono raudonarmiečių pasidavė vokiečių armijoms žygiuojančioms į Rusijos gilumą. Pasibaigus karui Vakarų sąjungininkai, pagal Jaltos sutartį, visus tuos belaisvius, de ja, "repatriavo" atgal į Sovietiją.

Tačiau, nežinurint to, tuoj po karo, dar vis žymūs sovietų karių skaičiai sprukdavo į Vakarus. Pav. 1948 m. 7,500 raudonarmiečių perėjo pas vakariečius. Įdomu, kad jų tarpe būta didelio skaičiaus karininkų, kurie paprastai sovietuose laikomi rinkiniu luomu. Jų tada būta net 1000, nuo jaunesniojo karininko iki generolo imtinai (vienas generolas pulkininkas ir apie du tuzinai kitų generolo laipsnio karininkų).

1955 m. bėgyje sovietų karių bėgimas žymiai susilpnėjo. Nuo 1951 m. iki 1958 m. tik vienuolika sovietų karininkų ir 33 raudonarmiečiai paspruko į Vakarus. Toks žymus pabėgėlių skaičiaus kritimas aiškina mas naujų griežtų priežiūros priemonių įvedimu, pasienio geresne kontrole, esmeninės sudėties atrinkimu, dažnu dalių keitimu ir bauminių sustiprinimu pagautiesiems.

Tačiau ir sugriežtintos priemonės nepajėgia sustabdyti bėgimą Rytų Vokietijos karių. Jie pabėga į Vakarus vidutiniai po vieną kasdien.

Panašus vaizdas yra ir kituose sovietų satelituose. Kai tik kur nors Vakarų kariuomenė susiduria su Rytų, pasikartoja masinis rytiečių bėgimas į Vakarus. Korėjoje apie 50,000 šiaurės korėjiečių ir kiniečių karių atsisakė būti repatrijuojami iš vakariečių belaisvės. Nuo 1954 m. 16,000 šiaurės vietnamiečių pabėgo į Pietinį Vietnamą. Karių pabėgimas yra labai svarbus faktorius, kuris suteikia labai svarbių karinių žinių Vakarams. Jis svarbus ir šaltojo karo propagandai prieš komunistus, nes kario pabėgimas yra dezertyravimas, paprastai, visur baudžiamas mirtimi.

Tačiau dar svarbesni pabėgėliai už karius yra pabėgėliai diplomatai ir

saugumo ar žvalgybos pareigūnai. Jų reikšmė yra tarptautinė. Galime suplakti diplomatus ir žvalgybos ar saugumo personalą į vieną grupę, nes pas Sovietus šios abi grupės paprastai yra vienos kategorijos ir dirba abu darbus iš karto. Sovietų ambasados pasiuntinybės ir konsulatai, tai žvalgybos ir saugumo agentūros ir jų pareigūnai tik vaizduoja diplomatus.

Šios diplomatų grupės pabėgimai prasidėjo tuoj karui pasibaigus. Vos trys dienos po Japonų kapituliacijos, rugsėjo 5 d. karinės žvalgybos karininkas Sovietų ambasadoje Otavoje, Igor Guzenko, paliko savo postą su 109 slaptais dokumentais paimtais iš ambasados bylų. Tuos dokumentus jis įteikė Kanados policijai. Jo pabėgimas sukėlė tarptautinę sensaciją ir visuomenę pirmą kartą supažindino su Sovietų plačia šnipinėjimo organizacija, netik Kanadoje, bet ir visame pasaulyje, kuri rinko žinias apie atominius ginklus.

Guzenkos parodymai išaiškino britų mokslininką dr. Alan Nunn May, kuris perdavinėjo slaptas žinias apie atominius ginklus Sovietų Sąjungai. Guzenkos parodymai JAV kongreso komitetui įgalino kongresą paskelbti Atominės Energijos aktą įvedusį griežtą atominų žinių kontrolę.

Po Guzenkos tokių pabėgimų buvo ir daugiau. Pradedant 1953 m. gruodžio mėn. per penktą mėnesių, vienas po kito, į Vakarus pabėgo net penki vyresnieji Sovietų žvalgybos pareigūnai. Mat gruodžio mėn. Maskvoje krito Sovietijoje pagrindinis žvalgybos pareigūnas, jos viršininkas Beria. Pirmasis iš šių pabėgėlių lenkų slaptosios policijos plk. ltn. Josef Swiatlo. Jis buvo departamento viršininko pavaduotojas. Jo įstaiga sekė, ne tik savos vyriausybės narius, bet ir lenkų komunistų partijos pareigūnus. 1953 m. gruodžio 5 dieną Swiatlo, būdamas Berlyne, perėjo į Vakarų pusę ir su savim atgabeno glėbį dokumentų ir žinių. Dėl jo pabėgimo ir vėlesnių jo kalbų per Voice of America ir Laisvosios Europos radiją, iš pareigų buvo pašalintas Lenkų slaptosios policijos viršininkas Stanislasvas Radkiewicz.

Sekantis pabėgo Yuri Rastvorov, vidaus reik. ministerijos (MVD) plk. ltn. in antrasis Sovietų ambasados Tokio sekretorius. 1954 m. sausio 24 d., iš anksto susitaręs, jis prisistatė JAV ambasadai Tokio. Jis Vakarams pateikė sovietų šnipinėjimo planus Japonijoje. Išdavoje du japonų užsienių reik. ministerijos tarnautojai, pardavinėję Sovietams slaptas žinias, buvo suimti.

Po trijų savaičių iš Sovietų amba-

sados Vienoje paspruko mjr. Petras Deriabin. Po diplomato priedanga jis turėjo iš KGB (valstybinio saugumo įstaiga) uždavinį sekti sovietų pillečius esančius Austrijoje. Tuo metu jis kaip tik tvarkė pabėgimo bylą Sovietų teisininko Anatoli Skačkov. 1954 m. vasario 15 d. Deriabinas atvyko į Amerikos karinės misijos štabą Vienoje ir pasiprašė politinės prieglaudos.

Praėjus vos trims dienoms po Deriabino pabėgimo, Frankfurte pabėgo MVD kpt. Chochlovas. 1954 m. vasario 18 d. Nikolai Chochlov pasirinko tremtį, vieton jam pavesto uždavinio neužduoti antikomunistų rusų vadą Vakarų Vokietijoje Georgi Okolovič. Jis susirišo su savo numatyta auka ir pasidavė amerikiečių žvalgybos pareigūnams. Vėliau Chochlovas liudijo senato komitetui apie Sovietų MVD veiklą, ir metodus. Informacijos pasėkmėje Amerika pasiuntė Sovietams griežtą protesto notą.

Nespėjo Chochlovo bylos sukelta audra apsiminti, kai Sovietų ambasados Canberoje, Australijoje, trečiasis sekretorius, o ištikrųjų, tai MVD vyriausiasis pareigūnas Australijoje, plk. Vladimir Petrov įsijungė į bėglių diplomatų parodą. Balandžio 3 d. Petrovas paliko ambasadą ir pasiprašė australų politinės prieglaudos. Jis atsigabeno ir glėbį slaptų dokumentų apie Sovietų šnipinėjimą Australijoje. Po dviejų savaitių Australijos pareigūnai suspėjo įsikišti ir išgelbėti nuo priverstino išvežimo į Sovietiją Petrovo žmoną. Ji taip pat tarnavo toj pačioj Sovietų ambasadoje MVD codų šifruotoja. Taip ji galėjo pasilikti kartu su savo vyru

Australijoje, laisva. Australai atlikę šio viso reikalo tyrimą, rado reikalinga nutraukti diplomatinis santykius su Sovietų Sąjunga.

Sekanti sovietinių diplomatų bėgimo banga įvyko 1959 m. birželio ir liepos mėnesiais. Tada į Vakarus pabėgo trys pagrindiniai Sovietų pareigūnai.

Pirmasis iš jų buvo Aleksandr Kaznačiev, KGB agentas ir informacijų valdininkas Sovietų ambasadoje Rangu, Burmoje. Jis prisistatė JAV ambasadi 1959 m. birželio 24 d. Sovietų autoritetas ir prestižas Burmoje dėl šio pabėgimo smarkiai nukentėjo, nes burmiečiai dar nebuvo užmiršę, nepersnai sovietų pareigūnų brutalų, su nieku nesiskaitantį pasielgimą, kai jie sutrukdė ir suėmė norėjusį pabėgti į Vakarus savo karinį attachė plk. Michail Stryginą.

Beveik tuo pat metu kai Kaznačiev pasiprašė politinės globos, kitame žemės pusrutulyje, plk. Pawel Monat, tik ką grįžęs iš Vašingtono, kur ėjo karinio attachė pareigas, pakeliui į atostogas Jugoslavijoje, pasiprašė politinės globos JAV ambasadoje Vienoje. Jis ką tik buvo paskirtas Lenkijos karinės žvalgybos karinių attachė skyriaus viršininku. Vėliau jis liudijo senato komisijai apie lenkų žvalgybos tinklą JAV-se ir visame pasaulyje.

Dar po mėnesio Čekoslovakija neteko savo karinio attachė Vašingtone. 1959 m. liepos 25d. plk. ltn. Frantisek Tisler iš Čekoslovakijos ambasados, kur ėjo čekų karinės žvalgybos JAV viršininko pareigas, pasiprašė politinės globos.

Tuo pabėgėlių diplomatų sąrašas dar nesibaigė, iš tiesų, jis nuolat auga. 1961 m. kovo mėn. pabėgo Lenkų vidaus reik. viceministeris plk. Antoni Alster. Rytų Vokietijos valstybinio saugumo ministerijos pareigūnas ltn. Guenther Maennel perėjo į Vakarus 1961 m. birželio mėn. Vengrų slaptosios tarnybos pareigūnas Bela Lapusnyk paspruko į Vieną 1962 m. gegužės mėn. Raudonosios Kinijos saugumo pareigūnas jų ambasadoje Stokholme, Chao Fu, būdamas Vak. Vokietijoje užėjo į Amerikos ambasadą pasiprašyti globos 1962 m. rugpjūčio mėn.

Kūbos ambasados Berne trečiasis sekretorius Jesus Lombera Cadalso pasiprašė JAV politinės globos 1962 m. spalio mėn. KGB karininkas, priskirtas prie Sovietų nusiginklavimo delegacijos Ženevoje, Yuri Nosenko, pasiprašė JAV politinės globos 1964 m. vasario mėn. Būdamas JAV raudonosios Kinijos ambasados Burundi valstybės Afrikoje kultūrinis attachė, Tung Chi-ping, pasiprašė politinės globos 1964 m. gegužės mėn. Lenkų diplomatas, karinės misijos Vakarų Berlyne viršininkas Wladislaw Tykocinski pabėgo pas amerikiečius 1965 m. gegužės mėn.

Be šių pabėgėlių, jau nutraukusių ryšius su komunistais viešai, yra dar daug, kurie slaptai teikia Vakarams žinias, tačiau dar negali, ar nesiryžta, pabėgti.

Be vertingų žinių, kurias jie suteikė, šie pabėgėliai yra gyvi liudininkai, kad ta monolitinė komunizmo tvirtovė, nėra tokia stipri ir be plyšių. Ji yra pažeidžiama. R.

LITUANUS VAJAUS PRANEŠIMAS

Jau vienuoliktai metai kaip lietuviai studentai kreipiasi į plačiąją visuomenę, prašydami aukomis, prenumeratoromis bei naujų skaitytojų adresais paremti LITUANUS. Jau vienuolika metų kaip Jūsų ligišiolinės paramos pagalba angliškai leidžiamas LITUANUS skelbia ir kelia Lietuvos reikalus svetimtaučių tarpe. Žurnalas yra gražiai užsirekomendavęs ir pažįstamas. Visa eilė lietuvių, o taip pat ir svetimtaučių rado reikalo apie LITUANUS skatinančiai ir pozityviai atsiliepti.

Jaunimo Metų Spaudos Mėnesio progą jungiamės į Pasaulio Lietuvių Bendruomenės paskelbtą balandžio mėnesio programą ir skelbiame LITUANUS vaju. Naudodamiesi PLB paskelbtomis balandžio mėnesio veik-

los gairėmis — skatinti žurnalų prenumeratorą, knygų skaitymą ir paramą spaudai bei kelti jaunimo spaudą — su jaunatvišku nuoširdumu ir didele viltim kreipiamės į Jus.

Vajaus tikslas yra surinkti 12,000 dolerių, tuo užtikrinant sekančių metų leidimą. Taip pat prašome atnaujinti prenumeratoras ir prisiųsit galimų naujų skaitytojų pavardes. Kreipiamės į kiekvieną iš Jūsų, prašome suprasti LITUANUS svarbą ir parodyti savo įprastą duosnumą. Didėjančios techninės leidimo išlaidos, pakilęs skaitytojų skaičius, bei tolimesnės ateities leidimo rūpesčiai mus skatina tuo pačiu jus prašyti savo ruožtu kreiptis į priklausomų organizacijų vadovybes prašant paremti LITUANUS leidimą organizacine - kolektyvine auka.

Balandžio mėnesį remkime LITUANUS, padidinkime skaitytojų skai-

čių tuo prisidėdami kovoje už Lietuvos reikalus.

Užtikrinkime lietuviškųjų siekių skelbimą svetimtaučių inteligentijai ir ateityje. Parodykime užsieniečiams kad esame gyva tauta, turinti vertingą kultūrą, garbingą praeitį, šiuo metu kenčianti skaudžią nelaimę.

Kiekvienas Jūsų atsiliepimas — su auka, naujo skaitytojo adresu ar laiškūčiu savo organizacijai mums bus svarbus, brangus, kūrybingas ir skatinantis. Jums iš anksto dėkojame.

Su pagarba,

LITUANUS vajaus centrinis komitetas

ATSIŪSTA PAMINĖTI

Mykolas Vaitkus, PER GIEDRĄ IR AUDRĄ, 1909-1918 atsiminimai, IV tomas. 277 psl. išl. Nida Londone.

Generolai tebesiginėja dėl Falaise

Gen. Omaras Bradley vėl išskėlė ginčą dėl kautynių prie Falaise, Prancūzijoje.

Naujoji istorija tvirtina jog buvo taip: 1944 m. liepos mėn. prieš pabaigą, sąjungininkai Normandijoje turėjo 30 divizijų, kurių tarpe 7 šarvuotas. Vokiečiai turėjo 19 divizijų pėstininkų ir 8 div. šarvuotas. Vokiškų divizijų etatinis žmonių skaičius buvo daug mažesnis už sąjunginingų, todėl ten sąjungininkai turėjo žymią persvarą.

1000 bombonešių, 8 km. ruože, Saint Lo rajone, parengė pėstininkams, remiamiems tankų ir artilerijos, puolimą. Tame rajone amerikiečių kariuomenė pradėjo didelę ofensyvą liepos mėn. 25 d., anglų divizijas, kurių tarpe buvo ir lenkų šarvuota divizija, palikdama kovoti prie Caen. Po trijų žiaurių kautynių dienų vokiečiai traukėsi. Pasisekimą išnaudojant, neseniai suorganizuota JAV 3. armija netikėtai smogė vokiečius, per Avranche, vakarų kryptimi ir žaibiniu greičiu, iki rugpjūčio 10 d., išskyrus keletą pajūrio tvirtovių, užėmė visą Bretanę iki pat Loaros upės.

Rugpjūčio 3 d., iš pagrindinių jėgų išskyrė 4 šarvuotas divizijas, Avranche kryptyje, vokiečiai stengėsi atkirsti 3. JAV armiją. Po žiaurių 10 dienų kautynių vokiečių priešpuolis prieš atakliai pasipriešinusią JAV 1. armiją, tikslu nepasiekė. Tuo pat metu JAV 3. armijos vyr. jėgos iš Bretanės, smogdamos rytų kryptimi, nuėjo į vokiečių vyr. jėgų Normandijoje tolimus užnugarius. Vokiečiai atsidūrė replėse. Vienintėlis iš to "katilo" išėjimas buvo ties Falaise, kur dvi vokiečių divizijos, norėdamos išlaikyti tą vietovę, atkakliai kovojo. Iš pietų puolė amerikiečiai, o iš šiaurės 2. kanadiečių armija.

Kautynės prie Falaise užtruko 11 dienų ir baigėsi rugpjūčio 23 d. Nuo invazijos pradžios iki rugpjūčio 23 d. vokiečiai neteko 200,000 nukautų ir sužeistų karių, tiek pat pateko belaisvėn. Šarvuotų dalių persekiojama ir aviacijos atakuojama, vokiečių kariuomenė jau betvarkėje traukėsi į rytus.

Gen. Bradley rašo, kad pagrindinėse kautynėse Normandijoje maršalas Montgomery buvo taip išsigandęs, jog jam net nepasisekė užrišti "maišą", į kurį buvo patekę vokiečių vyriausios jėgos.

"Stebėdamasis dažnai pamanydavau, ar neprivalau perimti iš Montgomery darbą ir su amerikiečiais užrišti tą maišą," rašo gen. Bradley.

Kautynės prie Falaise, aišku, buvo didelė alijantų pergalė, bet ji nebuvo kaip reikiant išnaudota, kadangi iš "maišo" sugebėjo išėiti dar 40,000 vokiečių karių. Buvo apsupta 100,000 vokiečių, iš kurių buvo užmušta 10,000, nelaisvėn paimtų 50,000.

Kada anglų, kanadiečių ir I divizija lenkų, vadovaujamos marš. Montgomery, puolė vokiečius iš šiaurės, gen. Pattono armija puolė iš pietų tokiu tempu, jog greit atsidūrė netoli Falaise. Betarpiškasis gen. Pattono viršininkas gen. Bradley savo "A Soldier's Story", tarp kitko, rašo: "Rugpjūčio 12 d. vakare iš savo vadovietės gen. Patton telefoniniame pasikalbėjime, manęs paprašė: 'Leisk man smogti Falaise, o britus mes vėl išstumsim prie pajūrio antrajam Dunkirkui.'"

Tačiau, vyr. vado, gen. Eisenhowerio remiamas, gen. Bradley gen. Pattonui įsakė, kad jis savo žygiavimą vakarų kryptimi sulėtintų. Gen. Eisenhoweris savo veikale "Crusade in Europe" pastebi, kad gen. Bradley kariuomenė, kurion įėjo gen. Pattono tankų ir šarvuotųjų junginiai, žygiavo "pilnu tempu" ir prie "maišo" uždarymo buvo daug arčiau negu britiškosios ir kanadiškosios divizijos. Gen. Eisenhoweris pagalvojęs, kad taip žygiuojant galėjo susitikti visai netikėtai su vokiečiais, iš anksto pasiruošusiais kontrsmūgiui, žygiavimą pradėjo daugiau koordinuoti. Amerikiečių veiksmams buvo toki greitai, kad galėjo vokiečius sunaikinti, arba dezorganizuoti, nes kas valandą sunkiau buvo pasiekti žygiavimo suderinimo.

"War As I Knew It", savo laiku, yra parašęs ir gen. Patton, kad jo korpas lengvai galėjo užimti Falaise ir visiškai "užrišti maišą", bet staiga gavęs įsakymą, kad to nedarytų, nes tame rajone britai pasėjo daug "laikrodinių minų". Puolimo sulaukymas buvusi didelė klaida ir gen. Patton buvęs tikras, kad Falaise jis užimtų, tačiau, nebuvęs tikras, kad tą įvykdys britai: "Kada gavome įsakymą pasitraukti, mūsų dalys jau buvo arti Falaise."

Apie Falaise yra ir Kanados pulkininko Stacey prisiminimai pavadinti "The Victory Campaign". Ten jis rašo, kad vokiečiai būtų susilaukę daugiau katastrofiško bėgimo, jei nebūtų turėję laimės susidurti su 1. kanadiškąja armija, IV šarvuota divizija ir I šarvuota divizija, kurios iki tol dar nebuvo dalyvavusios kautynėse, ir nepatyrė, buvo mestos į karščiausias ano meto kautynes. Plk. Stacey pastebi, kad "ne tokios žalios dalys ga-

lėjo pasiekti ankstyvesnių ir didesnių rezultatų".

Savo atsiminimuose jau ištisi 20 metų alijantų generolai diskutuoja apie anuos 40,000 vokiečių karių, kurie prie Falaise išėjo iš apsupimo ir prailgino karą dar 9 mėnesiais. Gen. Eisenhoweris dėl karo užtęsimo kaltina prezidentą Rooseveltą.

"Vokiečiai buvo pribaugti po 'Battle of the Bulge' rugpjūčio 16, 1944 m.; viskas buvo baigta ir kiekvienas sveikai protaujantis žinojo, kad karas su vokiečiais yra baigtas," rašo gen. Eisenhoweris. Nelaimėi vėl buvo pakartotas 1943 m. prez. Roosevelto pareiškimas dėl besąlyginio pasidavimo. Jei to nebūtų buvę, 1945 m. pavasarinė kampanija galėjo ir neįvykti.

Po kautynių prie Falaise marš. Montgomery pirmą kartą išsitarė, kad vokiečiai atsidūrė "butelyje" kurio "kamščiai" turėjo "laime" būti I šarvuota lenkų divizija.

Kaip žinome, tas lenkų "kamštis" susidėjo iš 16,000 karių, su daugiau kaip 300 tankų, apie 150 įvairių kalibrų patrankų ir 4000 įvairios paskirties motorizuotų vežimų. Taip kaip šampano butelio kamštis, mokačio jį gerai pajudinti, išlėkė į viršų ir visas šampanas iš butelio išėjo lauk. Vokiečiai tą padaryti moka!

Tokio lenkų ginčo dėl Falaise, kokį jie veda su angliais dėl Monte Casino užėmimo, neteko spaudoje užtikti. Lenkai nusiskundžia, kad jiems žygiuojant Falaise kryptimi, jie buvo savųjų (amerikiečių ir britų) bombonešių du kartų bombarduoti. Žaibiniame kare tas galėjo įvykti, nes pati vyr. vadovybė aiškino, jog neturėjo galimybės, dėl greito žygiavimo, kas valandą koordinuoti veiksmus.

Iš visų tų generolų ir pulkininko pastabų aiškėja, kad klausimas, kas buvo kaltas dėl Falaise, lieka neišspręstas: amerikiečiai, kanadiečiai, lenkų I šarvuota divizija ar maršalas Montgomery? Taipogi pasilieka neišspręstas klausimas ar 40,000 vokiečių iš "maišo" pabėgimas tikrai pratęsė karą dar 9 mėnesiais.

K. M. J. Šarūnas

ATGARSIAI DEL AMERIKIEČIŲ PĖSTININKO GINKLAVIMO

Spaudoj kartais pasirodo nuogas-tavimų, kad amerikiečių sausumos jėgų ginklavimas per paskutinius 15 metų nepadarė jokios pažangos ir lyginant jį su kitų kraštų, jau atsiduria ne antroj, bet net dešimtoj vietoj. Ir jeigu sovietų žvalgyba tą gerai išaiškino, tai, anot vieno korespondento ir amerikiečių visuomenė, tuo labiau, turi būti informuota. Ir štai, patiekiami keletas duomenų. Dabartiniai armijos ginklai 70% yra iš II Pas. karo, o 10% dar iš I Pas. karo likę. Likusioji dalis kiek pakeistų, kad atrodytų nauji. Šiuo metu vietkongiečiai sovietų yra aprūpinti pėstininkų moderniškais ginklais, kurie yra geresni už vakariečių kariuomenės pėstininkų ginklus:

Jei Castro pulų Guantanamo amerikiečių laivyno baze, jo milicija turėtų daug moderniškų ginklų negu besiginantieji amerikiečiai jūrininkai. Daug kartų įvairiomis progom buvo pareikšta apie amerikiečių

naujus, nuostabius ginklus kaip didelę naujenybę, gi tikrumoje, tai daryta tik sąjungininkų padaršinimui. Spaudoje buvo pasirodę žinutės apie raketą, kuri gali būti iššauta nuo karivio peties; apie šautuvo šovinį, kuris iššautų tris viena po kitos kulkas; apie mažą kilnojamą radarą, kuris nustatytų pabūklo ugnivietę iš sviedinio skridimo; apie mažą automobilį varomą suspausto oro, kuris galėtų skristi per kliūtis. Bet visa tai yra likę tik bandymų stadijoje. 1960 metų pradžioj buvo paskelbta, kad patobulintas pėstininkų šautuvas M-14 išvystys didesnę greitošaudą už rankinius kulkosvaidžius, gi tikrumoje, buvo tik pakeistas kalibras, kad tikėtų NATO šaudmenims. Pėstininkų prieštankinis šautuvas M-56 buvo pagamintas 1952 m., bet iki šiai dienai neatiduotas gamybai, nes tebėra ginčo objektu dėl jo svorio pakeitimo, kad būtų galima pritaikyti parašiutininkų daliniams. Palyginimui patiekiami keletas duomenų apie sovietų sausumos jėgų ginklavimą. 175 raudonųjų divizijos, nuo karo pabaigos

iš pagrindų perginkluotos. Tas pats padaryta ir su satelitų kariuomenėmis. Kiekviena divizija turi naujus moderniškus vidutinius ir sunkius tankus. Visi kautynių daliniai apginkluoti automatiškais šautuvais ir moderniškais kulkosvaidžiais. Judrus daliniai aprūpinti individualiais šarvuotais automobiliais, motorizuotais 240 mm ir 280 mm daugiavamzdžiais raketų laidytuvais.

Atrodo, kad amerikiečių žvilgsnis nuo aplink žemę skriejančių satelitų, ir tūkstančius mylių atomo energija nešančių raketų, nukrypo atgal į žemę besiknisantį pėstininką. Ir vėl akys krypta link pėstininko kuriam pakaitalo kovos lauke iki šiol nesurasta. Karas keičia formą bet mūšiai pasiliko tokie patys. Amerikiečiai bežiūrėdami į skraidančias padangėse raketas užmiršo pasižiūrėti žemėn. Kaip tuo tarpu priešas, turėdamas milžiniškus žmonių išteklius, modernina pėstininko ginklavimą ir senovisku būdu, žingsnis po žingsnio, plečia savo užkariavimus. B.

DEBESŲ SAUSINIMO KLAUSIMAS

(žiūr. Liet. Encikl. III t. 30-31 p.)

Biržulis. Be korespondento parašo, remiantis P. Gaidamavičiaus straipsniais: "Virvičios augštupio baseino hidrografija"—Kosmos 1930; "Biržulio ežeras—žemėtvarka ir melioracija 1937". Pasakyta: "Pavasarij ežeras plačiai išsilieja ir trukdo Debesnų, Degesių, Sytuvos ir kitų pelkių nusausinimą", (Biržulis, LE. III t., 30-31).

Korespondenciją "Biržulis" perskaičius, atrodo, kad viskas tvarkoje, bet truputį pasigilinus į ją ir dar pasitaisius žemėlapi, iš karto metasi į akis, kad Lukšto ežero baseino pelkių sausinimui, Biržulio ežeras neturėjo įtakos. Šiuos žodžius rašydamas, naudojausi žemėlapiu "Übersichtskarte von Mitteleuropa 1:300 000 S 56 Schaulen", t.y. tikroju žemės paviršiaus dokumentu. Atkreipus dėmesį į Lukšto ir Biržulio ežerų paviršiaus altitudes nuo j.l., į atstumą tarp minėtųjų ežerų ir į bendrą visą terena toje srityje, susidaro vaizdas, kad tvirtinimas: "Pavasarij ežeras plačiai išsilieja ir trukdo Debesnų, Degesių, Sytuvos (Sietuvos) ir kitų pelkių nusausinimą" yra visai nevykęs ir neteisingas.

Iš pridėdamos žemėlapijo iškarpos matosi, kad Lukšto ežero paviršiaus altitudė yra 154 m nuo j.l., tuo tarpu, Biržulio ežero paviršiaus altitudė — 149,8 m nuo j.l. Atstumas tarp mi-

nėtųjų ežerų yra 5 km. Jei paimsime pelkes Debesnas ir Nakačias, kurios šliejasi prie minėtųjų ežerų, augščio skirtumai nuo j.l. mažai kuo skiriasi nuo ežerų altitudžių, prie kurių jos šliejasi (Nakačios 150), bet atstumo atžvilgiu labai skiriasi. Atstumas tarp Debesnų ir Nakačių yra 2 - 2,5 km. Augščio skirtumas: Debesnos 154 m, Nakačios 150 m, skirtumas lygus 4 m. Augščio skirtumą padalinę iš atstumo (4 m : 2 km = 2 m; 4 m : 2,5 km = 1,6 m; vidurkis = gauname skaičių 1,8 m, kuris parodo

vandens kritimą vieno kilometro atstume.

Be to, reikia pasakyti, kad pavasarij plačiai išsilieja ne tik Biržulio ežeras, bet visi vandens baseinai, neatsižvelgiant ar jis būtų didelis ar mažas, gilus ar negilus (pelkė).

Pavasario patūs išsiliejimai yra normalūs reiškiniai. Tie išsiliejimai nėra kliūtis sausinti kaimynines pelkes (balas).

Vandens išsiliejimo iš Lukšto ežero į Biržulio ežerą yra ir pasilikis vienas ir tas pats kiekis, nežiūrint į tai ar Debesnos bus nusausintos ar ne. Skirtumas bus tik toks, kad Debesnas nusausinus, vandens lygis Debesnose bus žemesnis nuo 1 iki 2 m dabartinio lygio.

Atrodo, kad šiuo atveju, turi būti kita priežastis, bet ne Biržulio ežero išsiliejimas.

Atsižvelgiant į virš išdėstytą, gaunasi išvada, kad Biržulio ežero pavasario patūs išsiliejimai nebuvo kliūtis sausinti Debesnas, Sytuvos, bei kitas pelkes Lukšto ežero baseine.

Butegedietis

ATSIŪSTA PAMINĖTI

Jaunimo Metų KALENDORIUS — 1966. Parengė St. Barzdukas, 97 psl., išl. PLB V-ba Clevelande, Ohio.

KAZIMIERAS EIDUKAITIS
SAVANORIS - KŪRĖJAS

vasario 16 d. atšventė 70 metų gimtadienį. Tai dar energingas, gerai atrodantis, tvirtas lietuvis, buvęs karys.

Kada mūsų tėvynę ištiko pavojus, jai gynėjų niekada netrūko. Netrūko jai gynėjų ir 1918-19 metais. Gynėjų eiles papildyti, tėvynei šaukiant, išvyko ir K. Eidukaitis. Sunku buvo sergančiai jo motinai išleisti sūnų, nes nežinia buvo ar begrįš... bet, tarusi: "eik sūnau jei tave tėvynė šaukia" ir peržegnojusi priklausę sūnų, atsisveikino... per raukšlėtą veidą nuriedėjo palydos ašaros. Kazimiero troškimas tėvynę ginti išsipildė. Jis priimamas į artilerijos 2-ją bateriją. Būdamas kariuomenėje ėjo įvairias pareigas; buvo darbštus, sąžiningas pareigose ir po keletos mėnesių buvo pakeltas į puskarininkio laipsnį. Dalyvavo kautynėse įvairiuose frontuose. Apdovanotas savanorio-kūrėjo medaliu ir kaip ir daugelis savanorių iš Lietuvos vyriausybės gavo keletą hektarų žemės. Pasimirus tėvams, Kazimieras imasi ūkininkauti. Už pavyzding ūkį, žemės ūkio Rūmų apdovanojamas Gedimino ordinu 2-jo laipsnio. Turėdamas aplinkos lietuvių pasitikėjimą ir autoritetą, be pertraukos 16 metų, perrenkamas Kalvarijos miesto ir valsčiaus viršaičiu. Priklausė šaulių Sąjungai ir buvo aktyvus šaulys. Komunistų ir vokiečių kalinamas ir tardomas, tik už tai, kad buvo geras lietuvis. Vokiečiams neišdavė ūkininkų, kurie nebepajėgė atiduoti reikalaujamos duoklės ir už tai pasodinamas kalėjiman: "geriau aš nu-

kentėsiu vienas negu mano valsčiaus 36 ūkininkai."

Išaugino tris dukras, kurių dvi sukūrė lietuviškas šeimas (jau išėivijoje), o sūnus Algis šiuo metu yra JAV kariuomenėje — lakūnas. Sukaktuvininkas, nors ir 70 metų amžiaus, bet dar dirba ir darbovietės vadovybės yra atžymėtas kaip pavyzdingas tarnautojas.

K. Eidukaitis, atvykęs su šeima į Clevelandą, tuoj įsijungė į ramovėnų eiles ir yra aktyvus ramovėnas.

Gimtadienio atšventimo proga, savųjų ir prietelių būrelyje buvo šiltai pasveikintas. Ilgesnį sveikinimo žodį tarė LB Clevelando I Apyl. pirm. F. Eidimtas, o ramovėnų vardu sveikino skyriaus pirm. V. Knystautas, įteikdamas gražiai paruoštą adresą. Po būvio metu, sukaktuvininko vardu Jaunimo kongresui paaukota 20 dol.

Sukaktuvininkas savo padėkos žodyje paminėjo, kad jis dar norėtų išgyventi tris įvykius: kad pasaulyje žlugtų komunizmas, kad amerikiečiai pasiektų mėnulį ir Lietuva atgautų laisvę.

Linkime K. Eidukaiciui šių jo norų išsipildymo.

F. E.

A.A. PLK. LTN. JONAS MILAŠIS

1966 m., kovo 11 d., Los Angeles mieste mirė pirmūnas, savanoris - kūrėjas plk. ltn. Jonas Milašis.

Velionis buvo gimęs 1892 m., rugsėjo 8 d., Lietuvoje. Pradinę mokyklą baigė Bazilionuose. Mokėsi šiaulių gimnazijoje ir mokytojų kursuose, kuriuos baigęs buvo pasiruošęs mokytojo pareigoms, tačiau prasidėjęs I Pasaulinis karas nutraukė pasirinktą sritį ir nulėmė tolesnę gyvenimo eigą. 1915 m. baigė karo mokyklą Orenburge prie Uralo, o 1916 m. — karininkų kulkosvaizių kursus Petrapilyje. Tarnavo 2 Rostovo grenadierų pulke, kuriame ėjo raitųjų kulkosvaizių komandos vado pareigas. Dalyvavo kovose prieš vokiečius ir už pasižymėjimus buvo apdovanotas šv. Stanislovo, šv. Onos ordinais.

Po bolševikų revoliucijos, II rusų armijoje organizavo lietuvių karių komitetus ir buvo išrinktas minėtos armijos komiteto pirmininku. 1917 m., spalio 30 d. buvo oficialiai pasiūstas į lietuvių karių suvažiavimą Minske ir lapkričio 10 d. — Nesvyžiuje. Bolševikai Joną suėmė, bet lenkų ulonai išlaisvino. Neturėdamas išeities, stojo į lenkų kariuomenę, tačiau pateko į vokiečių nelaisvę iš kurios vėliau pabėgo, grįžo Lietuvon, ir 1918 m. gru-

džio 18 d. Vilniuje įstojo savanoriu į besikuriančią Lietuvos kariuomenę. Gruodžio pabaigoje buvo pasiūstas į Kauną išgauti iš vokiečių kareivines 2 pėst. pulkui ir įsteigti lietuviams savanoriams registruoti raštinę. Patalpas užėmė Gedimino g. 24. Pirmaisiais savanoriais užsiregistravo: stud. M. Lipčius, vėliau buv. Vyr. št. žvalgybos sk. viršininku, ir J. Mikuckis, — pirmasis Kauno komendantas. 1919 m. sausio 6 d. paskirtas ypatinčių reikalų karininku prie Aukštalaučio, Vokietijoje, kur organizavo prūsų lietuvių savanorius ir padėjo gabenti ginklus Lietuvon.

1919-20 m. Lietuvos Nepriklausomybės kovose dalyvavo prieš bolševikus ties Luknikais, Daugpiliu ir prieš bermontininkus šiauliuose. Tarnavo 3 pėst. pulke, ėjo kulkosvaidžių kuopos ir bataliono vado pareigas. 1921-35 m. laikotarpyje jam teko eiti įvairias pareigas administracijos sri-

tyje. 1933 m. baigė VD augštųjų karininkų kursų administracijos skyrių. Karo tarnybą baigė III pėst. divizijos intendantu 1935 m. Laisvu nuo tarnybos laiku studijavo mediciną VD universitete.

Pasitraukęs į civilinį gyvenimą įsikūrė savo ūkyje Zokniuose. Dalyvavo savanorių-kūrėjų ir atsargos karininkų organizacijose. Bolševikams antrą kartą okupuojant Lietuvą, su šeima pasitraukė Vokietijon ir 1949 m. atvyko į JAV. Los Angeles dalyvavo ramovėnų, savanorių kūrėjų organizacijose ir ALTS-goje. Buvo įsigijęs namus ir išėjęs pensijon, tačiau neilgai teko ramiai ilsėtis ir gyventi tarp savųjų. Paskutiniais metais buvo paveiktas ligos ir visuomeninėje veikloje negalėjo aktyviai veikti. Grižęs iš ligoninės mirė namuose. Inkstų liga nuskynė jo gyvybę.

Jonas, moksleiviui būdamas, aktyviai reikšėsi įvairiose srityse: vaidi-

nimo rateliuose, choruose, spaudoje. Rašinėjo į laikraščius pasirašydamas slapyvardžiu Milon arba Sokratas.

Kovo 14 d. palaidotas Kalvarijos kapinėse. Gedulingas pamaldas atnašavo ir į kapines palydėjo kun. A. Valiuška. Pamaldų metu prie velionio karsto stovėji ramovėnų garbės sargyba. Karstas buvo pridengtas tautine vėliava. Kapinėse atsisveikinimo kalbas pasakė K. Liaudanskas — ramovėnų vardu ir savanorių-kūrėjų, pirmūnų — J. Andrius. Kapinėse K. Liaudanskas, nuėmęs nuo velionio karsto tautinę vėliavą, įteikė Jono našlei ir pareiškė likusiai šeimai užuojautą ramovėnų vardu. Vieton vainiko ramovėnai nutarė paskirti auką KARIUI.

Liudesyje liko velionio žmona Olga, sūnūs Algirdas, Vytautas, duklė Alma Elvyra Karalienė, žentas Feliksas ir anūkai. O. Zadvydas

METINIS SUSIRINKIMAS

Ročesterio, N.Y., ramovėnų metinis susirinkimas įvyko balandžio 3 d. Susirinkimui pirmininkavo plk. R. Liormonas, sekretoriavo Keiba. Sk. pirm. V. Vitkus padarė metinės veiklos pranešimą: lankymas karių kapų, laidotuvės g. pirm. plk. Saladžiaus ir buv. sk. pirm. j. ltn. J. Draugelio, pamaldos už žuvusius ir mirusius karius ir partizanus, ramovėnų Kūčios, kariuomenės atkūrimo ir Klaipėdos krašto sukilimo minėjimas, š.m. sausio 15 d. Minėjimo pelno paskirstymas: Laisvės kovų k. invalidams 50 dol. ir Laisvės kovų istorijos knygai išleisti — 28 dol. Kasos stovį pranešė išdininkas M. Pučius.

Nutarta: pareikšti sk. valdybai už atliktus darbus padėką; išpildyti C.V. nustatytą skyriui duoklę (82 dol.) — kiekvienas narys aukoja po 2 dol.; sk. pirm. V. Vitkui pareiškus, kad dėl sunkių organizacinių darbo sąlygų atsisako būti renkamas į naują valdybą, susirinkimo pirmininko siūlymu, dabartinė sk. valdyba sutiko laikinai likti pareigose; formalus sk. organų (valdybos ir revizijos komisijos) rinkimus daryti palankesnėmis sąlygomis susidėjus. Tenka labai apgailestauti, kad tūli skyriaus nariai, jų tarpe net buvę veiklūs valdybų nariai, neranda reikalo metiniuose susirinkimuose dalyvauti. Kodėl? Gal atsakymą surastume, jei visi nariai, kaip drausmingi kariai, dalyvautų skyriaus veiklos aptarimuose. Pasikeitimas nuomonėmis, nesusipratimų išsiaiškinimas labiau sustiprintų skyriaus veiklą, todėl visų narių dalyvavimas yra būtina reikalingas. R. L.

LAIŠKAI REDAKCIJAI

Sąryšy su Pov. Dirksio straipsniu apie Martyną Lacytį (KARYS š. m. Nr. 2 psl. 59) prašau patalpinti šias kelias mano pastabas:

Pov. Dirksis teigia, kad "Martynas Lacytis, Klaipėdos kraštą prijungus prie Didž. Lietuvos 1923 m. sausio 15 d., buvo paskirtas Klaipėdos miesto karo komendantu ir tose pareigose išbuvo iki 1927 m." Toliau autorius vėl kartoja, kad M. L-čiui "atiteko Klaipėdos miesto komendantu postas, kuriame išbuvo apie 5 metus. Išėjęs iš komendantūros..."

Šios žinios — man didelė naujiena! Kuo remiantis autorius taip rašo? Aš išbuva oficialiu pirmuoju Klaipėdos krašto komendantu virš 11 metų, bet nei iš privačių, nei iš oficialių šaltinių neteko man girdėti, kad prieš man atvykstant Karo komendantūros steigti (1927 m. vasario mėn.) būtų net 5 metus jau buvęs komendantas ir komendantūra. Jo ir negalėjo būti, nes karo komendantai skiriami tik ten, kur yra paskelbtas karo stovis, kai pradeda veikti ypatingi valstybės apsaugos įstatai; gi Klaipėdos krašte, kaip ir visoj Lietuvoj, karo stovis buvo paskelbtas tik po 1926 m. gruodžio 17 d. perversmo. Aš asmeniškai pažinojau gerbiamą pr. mokyklų inspektorių p. M. Lacytį, susitikdavome, pasikalbėdavome, bet niekuomet neteko man išgirsti iš jo, kad buvo net 5 metus komendantu ir turėjo komendantūrą. Jei taip būtų buvę, tai man nebūtų reikėję iš pagrindų organizuoti komendantūrą su personalu ir inventorium. Manau, kad p. M. Lacytis neužsirūstins dėl šių mano

pastabų. Šia proga nuoširdžiai sveikinu didžiai gerbiamą p. M. Lacytį jo 80 m. sukakties proga ir linkiu Jam ilgiausių metų!

plk. R. Liormonas

KARIO Nr. 2, 1966 m. Juozas Žilys rašo apie lakūno F. Vaitkus skridimą per Atlantą. Jis šį skridimą perduoda, lyg tas skridimas būtų daug mažesnės vertės, koks jis iš tikro buvo, taip, kad skaitydamas naujosios kartos lietuvis, tikriausiai nusišypsos iš to, kuo mes kadaise gyrėmės, didžiavomės ir ką į savo istoriją įrašėme: lietuvių ryžtą, ištvermę ir veržimąsi į pirmas vietas pasaulio įvykiuose.

Tuo tarpu J. Žilys savo pabrėžimu: "Pamatęs žemę, neatsižvelgdamas į nieką, nutarė tūpti"... mėgina visa tai nubraukti.

Kodėl J. Žilys šiandien daro tokias išvadas ir mėgina išvesti, jog lakūnas F. Vaitkus, pamatęs žemę buvo, neva, visai pasimetęs?

Turint galvoje, kad lakūnas Vaitkus aną skridimą padarė vienas ir beto sunkiose sąlygose, negalima daleisti, kad bet koks nepagrįstai J. Žilias numestas žodis nuvainikuotų F. Vaitkaus žygį.

Tik Vaitkui nusileidus, Aviacijos viršininkas visą laiką buvo artimiausiam kontakte su įstaigomis, kurios turėjo tiesioginį ryšį ne tik su pačiu lakūnu Vaitkum, bet ir su visais organais, kurie atėjo jam į pagelbą. Ir kada Aviacijos viršininkas išsišaukė mane vėlai vakare į savo butą, aš ra-

dau jį apsikrovusį visokiomis informacijomis, kas lietė tuo laiku Vaitkaus būklę ir priežastis iš kurių ši padėtis išsivystė. Aviacijos viršininkas supažindino mane su tomis žiniomis, įsakė man parašyti straipsnį į KARDĄ ir sekantį rytą 9 val. būti jo kabinete.

Įsakymą išpildžiau. Viršininkas, perskaitęs straipsnį, liepė adjutantui tuoj pat per pasiuntinį nusiųsti į KARDO redakciją, kuri jau buvo iš anksto Aviacijos viršininko painformuota.

Tvirtinu, kad iš visų tada turėtų davinių, kurie lietė lakūno F. Vaitkaus skridimą, nei vienas nebylojo apie lakūno pasimetimą, kaip iš dvasinės pusės, taip ir iš fizinės, bet tik apie nepalankias oro sąlygas, kurių kartojimas užimtų per daug vietos, ir kurios yra pažymėtos tada išleistame KARDE, straipsnyje "Vaitkus virš Atlanto!"

Taigi J. Žilys negali manęs įtikinti šia savo sukurta istorija.

Kita jo istorija apie save patį, "Smolike" virš aerodromo, autoritetinga. Bet kodėl jis taip pasimetė, kai motoras dėl tepimo sistemos neveikimo pradėjo šlubuoti, būnant virš aerodromo? Net pamiršdamas ne tik kario pareigą — saugoti duotą valdišką (valstybės) ginklą, bet ir karininko garbę — tyčia naikinti valdišką turtą.

Tai tikra mįslė.

Šią savo istorijos dalį jis patvirtina: "Nutūpti paviko gerai. Motoras nuo įkaitimo garavo kaip garo mašina. Reikėjo nors dabar išjungti motorą, bet aš ir vėl nepadariau... Išjungęs motorą būčiau turėjęs tolokai eiti iki angarų. To nepanorėjau... Skridimas man baigėsi gerai, tik tas lėktuvas daugiau jau nebeskrido, nes motoras tebetiko tik laužui" — užbaigia J. Ž.

Tikriausiai lakūnas F. Vaitkus po savo tūpimo tokio džiaugsmo nepareiškė prie palaužtos "Lituanicos II".

Reikšime ir toliau pagarbą lakūnui F. Vaitkui už jo žygį per Atlantą ir rausime už tuos, kurie mėgins to žygio vertę sumažinti.

Stasys Baipšys

Prieš 15 metų — 1951 m. sausio mėn. KARYS buvo pradėjęs savo vertingiausią skiltį "Dokumentai kalba." Ta skiltis tuoj ir nutrūko. Reikia atnaujinti, skirti vietas bent puslapį visada trečiam viršelio puslapy. Ir lietuviai ir istorija jums bus už tai dėkingi. Vasario mėn. KARY tilpės dalykas apie gen. Velykį yra puikiausias

dalykėlis šių metų ir pr. metų. Gen. Velykis buvo parašęs atsiminimus ir juos paskelbęs žurnale "Mūsų žinynas" IV t. 1923 506-507 psl. Šie atsiminimai liečia kariuomenės organizavimą. Juos rašo pirmasis Krašto Apsaugos ministras. Tie atsiminimai dabar neprieinami. Gal Jūs galite surasti Kongreso bibliotekoje ir KARY perspausdinti. Padarysite didelį darbą. Apie "gen." Vitkauską rašinys labai gėdingas ir žalingas KARIUI. Nesuprantu, kaip galėjote praleisti? Ypatingą dėmesį skirti atsiminimams ir dokumentacijai!

Atleiskit, kad Jūsų laiką gaišinu.

Jus gerbiaus

V. Prižgintas

AR MES VIENINGI?

Kiekvienų iškilmių proga visi sutartinai giedame Tautos Himną ir jį baginame žodžiais: "Vardan tos Lietuvos vienybė težydi." Tačiau kasdienis gyvenimas tą šventą siekimą yra apnešęs dulkėmis ir mūsų pačių kartojami Himno žodžiai nebesukelia tų konkrečių norų, bei pastangų, kurios mums visada yra reikalingos ir kurios ypač šiuo metu turėtų reikštis.

Gražu, kada mes kalbame savo susibūrimuose apie vienybę, bet būtų dar gražiau, kad kas nors konkrečiai dėl tos vienybės būtų daroma. Vien tušciais žodžiais vienybės nesukursime. Siekiant visuotinos ir tikros vienybės, mano supratimu, reikia susirūpinti visų lietuvių karių apsiungimu. Prie dabartinių aplinkybių ir organizacinės santvarkos, kai vienos ir tos pačios valstybės buvę kariai yra susiskirstę į dvi grupes: pašauktieji - mobilizuotieji ir savanoriai - kūrėjai, tikrai neįmanoma susilaukti vienybės. Abi grupės turi atskiras organizacijas, vienu ir tuo pačiu pagrindu, bet atskirai rinktas vadovybes. Pirmoji grupė turi net savo oficiozą - žurnalą KARI, o antroji nieko ir dar kas svarbu, kad artėja prie mirties agonijos. Jau visai neminint pastarosios veiklos ir jos pasireiškimų visuomenėje.

Tas dvi grupes dar skiria tas, kad pirmoji grupė, kuri yra susibūrusi po Ramovės vėliava, laikoma pirmaujančia visose srityse ir jos oficiozas laikomas visų buv. Lietuvos karių laikraščiu, kai antroji grupė — savanoriai, po savanorių vėliava, to nepripažįsta, t.y. KARIO beveik neremia ir neprenumeruoja, bei nskaito. Arba dar ir tas, abi grupės savo organizacijos darbo dešimtmetį šventė beveik vienu metu. Ramovėnai tą sukaktį apvainikavo, arba įamžino, jubilėji-

niu leidiniu, o savanoriai prie jo visai neprisidėjo, kai tame leidinyje sutilpo ir Birutės draugija.

Dar ir tas prisideda prie nevieningumo, matant kuomet KARI remia ir kitos giminingos organizacijos: Birutės, Krivulės ir šiauliai, o tuo tarpu savanoriai laikosi pasyviai.

Tas viskas darosi, arba vieningumas ardomas, tik kelių žmonių užsipyrimo turėti atskirą organizaciją ir būti jos priešakyje, ir kuriems vienybės idėja yra svetima.

Laikas susiprasti, atbusti ir abiem grupėm susijungti vienybės labui.

V. Paliuniškis

LIETUVIŲ VETERANŲ SĄJUNGOS "RAMOVĖ"

Clevelando skyriaus valdybos vykdyto aukų rinkimo vajuos metu Lietuvos Laisvės Kovų Invalidams paremti aukojo:

\$20 — L.B. Clevelando I Apylinkė; Po \$10 — J. Balbatas ir Clevelando vyrų oktetas; \$8 — Anicetas Balys; Po \$5 — V. Apanius, Leonas Banis, P. Čigas, V. Jokūbaitis, Iz. A. Jonaitis, V. Knistautas, A. Mikolūnas, J. Naujokaitis, V. Neimanas, B. Paulionis, Vyto Rack, V. Šenbergas, V. Taraska; \$4 — J. Miglinas; Po \$3 — J. Čiuberskis, J. Dobrovolskis, G. Juškėnas, J. Kaklauskas, J. Krygeris, V. Lukavičius, Pr. Marcinkevičius, Pr. Elena Stempuzis; Po \$2 — M. Balys, V. Blinstrubas, A. Bujokas, A. Cijunskas, A. Jonaitis, A. Karsokas, S. Lukas, P. Motiejūnas, K. Palubinskas, P. Petraitis, L. Sagys, B. Pročkienė, V. Stuogis, P. Tamulionis, V. Tiškus, Juozas X.; Po \$1 — Alg. Augis, V. Bacevičius, P. Balčiūnas, M. Barniškaitė, A. Beržinskas, J. Cijunskas, P. Dabrila, K. Gaižutis, B. Garlauskas, J. Inčiūra, F. Kaminskas, V. Kasakaitis, J. Kavolius, A. Koklys, L. Leknickas, J. Lozoraitis, A. Lūža, P. Mainelis, J. Mikonis, J. Nasvytis, F. Navickas, E. Petkevičius, J. Požemis, J. Skavičius, A. Spirikaitis, I. Stankevičius, V. A. Staškevičius, Alf. Stepovavičius, A. Šaltenis, J. Šarkauskas, A. Šenbergas, Z. Tarutis, P. Vencius, P. Vyšniauskas, J. Žagarskas, G. Zebertavičius, ir dvi pavardės neišskaitomos.

Viso aukų surinkta 211 dol., aukas rinko ramovėnai. Visiems aukotojams ir rinkėjams nuoširdus aciu. Aukos pasiūstos Lietuvos Laisvės Kovų Invalidų Draugijai. Valdyba

JAUNIMO METŲ ATGARSIOUSE

PLB Valdyba, kartu su Pasaulio Lietuviu, išleido atskirą leidinį — "Bendruomenės tikslai, siekiai, santvarka". Apie Jaunimo Metus ir kongresą ten taip rašoma:

"PLB Valdyba 1966 metus skelbia Jaunimo Metais.

Tuo norima ypač dviejų dalykų:

Skatinti lietuvių visuomenę domėtis savo jaunimu, jo problemomis, rūpesčiais, Traukti jį į lietuvišką darbą. Parodyti pasitikėjimą sudarant sąlygas aktyviai reikštis 1966 metų Lietuvos Nepriklausomybės šventės minėjimuose ir kt.

Skatinti jaunimą aktyviai jungtis į visą lietuvišką gyvenimą — kultūrinį, visuomeninį, politinį, organizacinį, spaudos, sporto ir kt. Savo jėgas, užsimojimus, sugebėjimus parodyti Pasaulio Lietuvių Jaunimo Kongresu 1966 birželio 30 - liepos 3 Čikagoje. Įprasminti Jaunimo Metų paskirtį visose laisvojo pasaulio lietuvių bendruomenėse."

Visur žymu gyvas jaunimo judėjimas ir ruošimasis savo kongresui. Tuo tikslu organizuojamos lėšos ir uoliai renkami parašai Jaunimo Peticijai, kuri bus Amerikos vyriausybei įteikta to kongreso proga. Neturėtų atsirasti tokio lietuvių, kur nepadėtų ten savo parašo, kur yra reikalaujama Lietuvių tautai laisvės.

Jaunimo rūpesčiuose neatsilieka ir kitos lietuviškos organizacijos bei draugijos. Štai LRKSA susirūpino išleisti atskirą leidinį: kuo, kiek ir kaip lietuviai yra prisidėję prie išauginimo Jungtinių Amerikos Valstybių iki šiandieninės jų galybės.

Š.m. vasario 28 d. Draugas rašo: "LRKSA centro valdyba savo suvažiavime nutarė pasiūlyti būsimam seimui, kad jis paskirtų iš Jaunimo fondo keletą tūkstančių dolerių jaunam studentui akademikui, kad jis, pasirinkęs šią temą savo mokslo darbui (disertacijai) daktaratui įsigyti, įsigilintų, pastudijuotų ir parašytų apie lietuvių vaidmenį Amerikos kultūriniam, ekonominiame ir socialiniame gyvenime.

"Tokia studija, išleista knyga ar keliais knygoms tomais, daug prisidėtų sukelti lietuvių jaunimo pasidžiavimą savo kilme, savo tėvų ir

protėvių darbais ir nuopelnais" — toliau rašo tas pats Draugas.

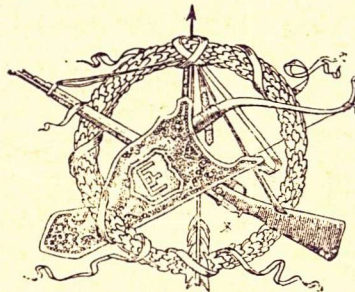
Ta pačia proga Čikagos Vytauto D. Šaulių kuopos valdyba savo bendraraštyje šauliams rašo:

"Jaunieji Šauliai ir Sesės Šaulės! Šie metai yra jūsų metai — jūsų lietuvių tautai teisėtų reikalavimų ir kovos metai. Neorganizuotą lietuvišką jaunimą burkite po savo vėliava, junkitės su kitomis lietuviškomis organizacijomis bendrai kovai dėl Lietuvos ir kitų pavergtų tautų išlaisvinimo."

STOVIME PRIEŠ ISTORINĮ ĮVYKĮ

Kiekvienas įvykis, ypač istorinis, be kovos neatsiranda. Ginkluotomis ar kultūrinėmis priemonėmis iskovotas įvykis yra kovos padaras. Štai, šiemet mes ir stovime prieš kultūrinį įvykį, kurį užsimojo mūsų jaunimas, skelbdamas šiuos metus — Jaunimo metais ir ruošdamas didingą visame laisvajame pasaulyje gyvenančio jaunimo kongresą, su peticija ir tūkstančių tūkstančiais parašų, reikalaujančių atstatyti Nepriklausomą Lietuvą.

Nors mes ramovėnai savo eilėse nedaug teturim jaunimo, tačiau juos su tuo užsimojimu sveikiname ir džiaugiamės, o ypač iškėlime tos kilnios idėjos, kad jaunystė nėra sukurta vien tik lengvam žaizliui ir praeinanties malonumams, bet heroizmui, kovai už savo tautos ir savo krašto laisvę. Kova už savąjį kraštą, savąją tautą, yra itin garbinga, nes ji nesurišta su egoizmu, su savanauđiskumu. Juk lietuvis visais laikais vedė kovą ne dėl kolonijų, protekto-

ratų, įtakos sf kad savo mie gintų, arba ją iskovotų.

Pov. Dirkis

Los Angeles ramovėnų auka KARIUI, kurią jie paskyrė vietoje vainiko a.a. plk. ltn. J. Milašiu:

Po \$2.00: Malinauskas V., Mažeika A., Radvenis G.; po \$1.00: Andrašūnas J., Andrius J., Apeikis V., Augus V., Balčiūnas J., Basiulis B., Bulota A., Devenis M., Gauronskas P., Gilyus V., Karalius V., Kuzavinis V., Liaudanskas K., Litvinas J., Narbutas B., Paltus S., Pinkus A., Puikūnas J., Skirmantas P., Skirmantas S., Vaičiūnas J., Varnas J., Vec Zemelis K., Venclauskas K., Zadvydas O.

KARIO nuoširdi padėka!

AUKOJO KARIUI:

\$6.00

Sajauskas A. Baltimore, Md.

\$5.00:

Truškūnas Jz. Chicago, Ill.

Po \$4.00:

Balsys A. New York, N.Y.

Burba B. Detroit, Mich.

Butkūnas A. St. Charles, Ill.

Mikalkėnas A. Detroit, Mich.

Pečenkis P. Elizabeth, N.J.

Pragulbickas J. Elizabeth, N.J.

Utenis Br. Dorchester, Mass.

Vaičjurgis J. So. Boston, Mass.

\$3.00:

Kudžma Vyt. Montreal, Canada

Po \$2.00:

Alksninis A. Charleston, SC

Balčiūnas Br. Newark, N.J.

Klimavičius J. Brooklyn, N.Y.

Liormonas R. Rochester, N.Y.

Povilavičius Ig. Yonkers, N.Y.

Skopas Ap. Cicero, Ill.

Skopas Ed. Cicero, Ill.

Stalioraitis Jz. Toronto, Can.

Vesa, Jz. Rochester, N.Y.

Po \$1.00:

Andrašūnas J. Los Angeles, Calif.

Masaitis J. Cleveland, Ohio

Meižys Dz. Brockton, Mass.

Puskunigis K. Chicago, Ill.

Razgaitis St. Chicago, Ill.

Švilpa B. S.S. Marie, Canada

Zaranka Jz. Bogota, Columbia

KARIO nuoširdi padėka!

Prenumerata JAV-se ir užsienyje: Metams — \$6.00, pusmečiui — \$3.00. atsk. nr. — 60¢. Skelbimai pagal susitarimą. Pinigus siųsti šiuo adresu:

K A R Y S

916 Willoughby Avenue

Brooklyn, N. Y. 11221. U. S. A.

Čekius, arba "Money Order" adresuoti "KARYS" vardu.

Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

*

Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę.

KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą.